

Hallituksen esitys Eduskunnalle perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistusta koskeviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esitys sisältää ehdotuksen perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistukseksi. Esityksessä ehdotetuilla ansioeläkejärjestelmää ja yleistä perhe-eläkejärjestelmää koskevilla muutoksilla perhe-eläkkeet pyritään kohdentamaan siten, että perhe-eläke nykyistä oikeudenmukaisemmin ja tasa-arvoisemmin ottaisi huomioon perheen huoltajan kuoleman perheen toimeentulolle aiheuttaman menetyksen. Yhteiskunnan eri aloilla, työelämässä ja etenkin naisten työssäkäynnissä, sosiaaliturvassa, opiskelussa ja perheen rakenteessa tapahtuneiden muutosten seurauksena nykyinen perhe-eläketurva on osittain vanhentunut.

Esityksen ensisijaisena tavoitteena on parantaa lasten eläketurvaa. Yleisen perhe-eläkejärjestelmän lapseneläke ulotetaan 16 ikävuodesta 18 ikävuoteen, ja samalla lapseneläkkeen täysiä määriä korotetaan yli kaksinkertaisiksi, jolloin ne ovat elatustuen tasolla. Myös ansioeläkejärjestelmässä lasten eläketurvaa parannetaan korottamalla lapseneläkkeen määriä ja irrottamalla niiden määräytymisperusteet leskeneläkkeestä.

Sukupuolten tasa-arvo toteutetaan oikeuttamalla myös mieslesket leskeneläkkeeseen puolisonsa kuoleman jälkeen.

Lesken eläkeoikeutta laajennetaan siten, että oikeus leskeneläkkeeseen syntyy jo lapsen huoltamisen perusteella. Lapsettoman lesken leskeneläkkeen alaikäraja ehdotetaan 50 vuodeksi, ja lapsettoman avioliiton perusteella maksettavaan leskeneläkkeeseen vaikuttaisivat nykyistä enemmän myös avioliiton kesto ja aviopuolisoiden iät. Ehdotuksen mukaan yli 50-vuotiaina avioituvat lesket eivät enää menettäisi leskeneläkettä. Tätä nuorempina avioituvilta leskeneläke lakkautettaisiin, jolloin heille kuitenkin maksettaisiin kertasuorituksena kolmen vuoden leskeneläkettä vastaava määrä.

Leskeneläkkeen kohdentumista tarkennetaan siten, että leskeneläkkeen määräytymisessä otetaan huomioon myös lesken omat toimeentulomahdollisuudet. Perhe-eläkkeen tulee täydentää lesken toimeentuloa silloin, kun lesken omat ansiot tai lesken oma eläke eivät riittävässä määrin turvaa sitä. Ansioeläkejärjestelmässä leskeneläke mitoitettaisiin sitä toimeentulon alentumista vastaavaksi, jonka kuolema on perheelle aiheuttanut. Tämä toteutettaisiin niin sanotun eläkesovituksen avulla, jossa lesken oma ansioeläke tai sitä vastaava tulo yhteensovitetaan edunjättäjän eläkkeen kanssa perheen talouden kokonaistilannetta arvioitaessa. Eläkesovitusta ei kuitenkaan tehtäisi, jos leskellä on huollettavanaan alaikäisiä lapsia.

Jotta perhe-eläketurva eri lakien mukaan muodostaisi tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden, ehdotetaan, että myös yleisen perhe-eläkejärjestelmän mukaiset eläkkeet tulisivat veronalaisiksi. Edunsaajat saisivat verotuksessa eläketulovähennyksen. Koska tulovähenteisyys säilyisi yleisessä perhe-eläkkeessä, ehdotetaan verotuksesta aiheutuvan muutoksen johdosta, että lesken työtuloista otettaisiin perhe-eläkkeen suuruutta määrättäessä huomioon vain 60 prosenttia.

Lapsen kuolemasta perheelle aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaamiseksi perheelle myönnettäisiin hautausavustusta.

Uudistus suosii lapsiperheitä. Vuoteen 2000 mennessä lapsiperheet saavat tulonlisäystä yhteensä runsaat 130 miljoonaa markkaa nykyiseen lakiin verrattuna.

Uudistuksen alkuvaiheessa perhe-eläkemenot kasvavat lievästi. Suhteellinen kasvu on 1990-luvun alkupuoliskon ajan yhden prosentin suuruusluokkaa eläkemenoista. Tämän jälkeen uudistus vaikuttaa perhe-eläkemenojen kokonaiskasvua hidastavasti. Vaikutus on vuonna

2000 nykyisen lain mukaisista eläkemenoista noin yksi prosentti.

Uudistuksesta aiheutuvat lisäkustannukset ovat yleisessä perhe-eläkejärjestelmässä voimaantulovuonna noin 4 miljoonaa markkaa. Tästä ne kasvavat vuosittain siten, että vuonna 2000 lisäkustannusten arvioidaan olevan noin 76 miljoonaa markkaa. Ansioeläkejärjestelmässä lasten eläkkeiden lisäkustannukset ovat uudistuksen voimaantulovuonna noin 0,3 miljoonaa markkaa ja kasvavat siitä vuoteen 2000 mennessä 17 miljoonaan markkaan. Kunnallisessa eläkejärjestelmässä leskeneläkemenojen lisäkustannukset kasvavat uudistuksen alkuvaiheen 0,5 miljoonasta markasta vuoteen 2000 saakka, jolloin eläkemenojen kasvu on noin 34 miljoonaa markkaa. Muissa ansioeläkejärjestelmissä leskeneläkemenojen kasvu pienenee. Kasvu pienenee eniten valtion eläkejärjestelmässä, jossa menojen vähenemä on vuonna 2000 noin 96 miljoonaa markkaa eli seitsemän

prosentin luokkaa nykyisen lain mukaisista eläkemenoista.

Työntekijäin eläkelain piirissä menojen vähenemä on vuonna 2000 noin kahden prosentin suuruinen ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain piirissä noin neljän prosentin suuruinen verrattuna nykyisen lain mukaisiin eläkemenoihin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tuleviksi voimaan vuoden 1990 heinäkuun alusta siten, että uudistus koskee tämän ajankohdan jälkeen sattuvia kuolemantapauksia ja niiden perusteella myönnettäviä etuuksia. Yleisen perhe-eläkkeen lapseneläkkeen saamisen ikäraja korotettaisiin kuitenkin myös tätä ennen orpoutuneilla 18 ikävuoteen. Myös nykyisin leskeneläkettä saavat voisivat solmia avioliiton 50 vuotta täytettyään menettämättä leskeneläkettä.

Esitys liittyy valtion tulo- ja menoarvioesitykseen vuodelle 1990.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	4	4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	19
1. Perhe-eläkeuudistuksen yhteiskunnallinen merkitys	4	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	19
1.1. Tavoitteet	4	1. Yleistä	19
1.2. Keinot	4	2. Lakiehdotusten perustelut	20
1.2.1. Lasten oikeus perhe-eläketurvaan ..	4	2.1. Työntekijäin eläkelaki	20
1.2.2. Lesken oikeus perhe-eläketurvaan ..	5	2.2. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki	24
1.2.3. Perhe-eläkkeen määrä	8	2.3. Merimieseläkelaki	24
1.2.3.1. Yleistä	8	2.4. Valtion perhe-eläkelaki	24
1.2.3.2. Yleisen perhe-eläkkeen lapsen eläke	8	2.5. Perhe-eläkelaki	25
1.2.3.3. Yleisen perhe-eläkkeen leskeneläke	9	2.6. Kansaneläkelaki	29
1.2.4. Työeläkejärjestelmän mukainen perhe-eläke	9	2.7. Eläkkeensaajien asumistukilaki	29
1.2.4.1. Yleistä	9	3. Tarkemmat säännökset ja määräykset	29
1.2.4.2. Työeläkelain mukainen lapseneläke	10	4. Voimaantulo	29
1.2.4.3. Työeläkelakien mukainen leskeneläke	10	LAKITEKSTIT	30
1.2.5. Eläkesovitus	11	1. Laki työntekijäin eläkelain muuttamisesta	30
1.2.6. Hautausavustus	12	2. Laki lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 4 §:n muuttamisesta	34
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	13	3. Laki merimieseläkelain muuttamisesta	35
2.1. Nykyinen tilanne	14	4. Laki valtion perhe-eläkelain muuttamisesta	37
2.1.1. Yleinen perhe-eläketurva	13	5. Laki perhe-eläkelain muuttamisesta	41
2.1.2. Työeläkejärjestelmän perhe-eläketurva	13	6. Laki kansaneläkelain muuttamisesta	45
2.1.3. Perhe-eläkkeiden yhteensovitus	14	7. Laki eläkkeensaajien asumistukilain muuttamisesta	46
2.1.4. Perhe-eläkkeiden verotus	14	LIITE	48
2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	14	Rinnakkaistekstit	48
3. Esityksen taloudelliset vaikutukset	16	1. Laki työntekijäin eläkelain muuttamisesta	48
3.1. Nykyisen lainsäädännön mukaiset perhe-eläkemenot	16	2. Laki lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 4 §:n muuttamisesta	57
3.2. Esityksen vaikutukset perhe-eläkemenoihin	17	3. Laki merimieseläkelain muuttamisesta	58
3.2.1. Yleiset perhe-eläkkeet	17	4. Laki valtion perhe-eläkelain muuttamisesta	62
3.2.2. Ansioeläkkeet	17	5. Laki perhe-eläkelain muuttamisesta	71
3.2.3. Vaikutukset lapsiperheillä	18	6. Laki kansaneläkelain muuttamisesta	83
3.2.4. Perhe-eläkekustannusten kokonaismuutos	18	7. Laki eläkkeensaajien asumistukilain muuttamisesta	84

YLEISPERUSTELUT

1. Perhe-eläkeuudistuksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Tavoitteet

Perhe-eläketurva sisältyy työ-, virka- ja yrittäjäeläkettä koskevien lakien mukaiseen ansioeläkejärjestelmään ja tapaturmavakuutuslain (608/48), liikennevakuutuslain (279/59) ja sotilasvammalain (404/48) mukaiseen korvausperusteiseen järjestelmään sekä kansaneläkelaitoksen hoitamaan perhe-eläkelain (38/69) mukaiseen järjestelmään (jäljempänä yleinen perhe-eläke).

Työeläkelakien ja yleisen perhe-eläkejärjestelmän mukainen perhe-eläketurva perustuu 1960-luvun alun yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Perheen muodostivat tuolloin yleensä vanhemmat ja kotona olevat yhteiset alaikäiset lapset. Mies oli perheen pääasiallinen huoltaja, ja vaimon ansiotyö oli vähäistä kodin- ja lastenhoidon takia.

Kahden viime vuosikymmenen aikana on työelämässä, opiskelussa ja perheen rakenteessa tapahtunut muutoksia. Vanhimpia ikäluokkia lukuun ottamatta naisten osallistuminen työelämään ei enää entisessä määrin poikkea miesten työssäkäynnistä. Muutokset näkyvät erityisesti pienten lasten äitien työssäkäynnissä. Myös iäkkäämpien naisten työvoimaosuudet ovat kasvaneet. Vain kotia pääasiallisesti hoitavien määrä on vastaavasti vähentynyt. Työelämässä tapahtunut kehitys on merkinnyt olennaista muutosta perheen tulonmuodostuksessa ja aviopuolisoiden henkilökohtaisessa toimeentulossa. Nykyisin heidän toimeentulonsa perustan muodostaa yleensä kummankin puolison oma ansiotyö. Puolisoiden taloudellinen riippuvuus toisistaan on vähentynyt, ja vastuu perheen toimeentulosta sekä lasten hoidosta kuuluu tasavertaisesti molemmille puolisoille. Myös perheen rakenteessa on tapahtunut muutoksia. Avioerot, avoliitot ja yksinhuoltajaperheiden määrät ovat lisääntyneet.

Lakisääteistä eläketurvaa on kehitetty perhe-eläkelainsäädännön voimaantulon jälkeen.

Kansaneläkejärjestelmä takaa henkilökohtaisen, muista kuin omista eläketuloista riippumattoman vähimmäisturvan. Työeläkejärjestelmässä eläkkeen tavoitetasoa on korotettu 40 prosentista 60 prosenttiin ja vanhimpia ikäluokkia koskevaa vähimmäiseläkettä on korotettu 22 prosentista 38 prosenttiin. Eläketurvaa on myös muuten parannettu.

Perhe-eläketurvan yleisenä tavoitteena voidaan pitää perheen talouden sopeuttamista kuoleman seurauksena muuttuneisiin olosuhteisiin. Tavoitteena on oltava perheen toimeentulotason kohtuullinen säilyminen perheen huoltajan kuoleman jälkeen. Perheen huoltajan kuoleman jälkeen tulisi aina turvata ensisijaisesti niiden alaikäisten lasten toimeentulo, joiden elatukseen edunjäittäjä oli ennen kuolemaansa osallistunut tai oli velvollinen osallistumaan. Tällöin huollettavia lapsia on kohdeltava tasapuolisesti syntyperästä ja perhetaustasta riippumatta.

Vaikka lesken toimeentulon tulisi pääasiallisesti perustua lesken omaan ansiotyöhön tai sen perusteella määräytyvään eläkkeeseen, perhe-eläkkeen tulee täydentää myös lesken toimeentuloa silloin, kun lesken omat eläketulot tai ansiotulot eivät riittävissä määrin turvaa toimeentuloa kuolemaa edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna. Työikäisen lesken haakeutumista ansiotyöhön on kannustettava samalla kun turvataan perheen alaikäisten lasten elatus.

Miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu edellyttää, että leskeneläkettä pitää myöntää myös miehelle puolison kuoleman jälkeen.

1.2. Keinot

1.2.1. Lasten oikeus perhe-eläketurvaan

Lapsen elatuksesta annettu laki (704/75) lähtee siitä, että lapsella on oikeus saada riittävä elatus molemmilta vanhemmiltaan 18 ikävuoteen saakka. Tämän jälkeenkin vanhemmat voidaan velvoittaa vastaamaan lapsen koulu-

tuksesta aiheutuvista kustannuksista, jos se harkitaan kohtuulliseksi.

Perhe-eläkelain mukaan lapsella on oikeus perhe-eläkkeeseen 16 ikävuoteen saakka ja työ-eläkelakien sekä tapaturma- ja liikennevakuutusjärjestelmän mukaan 18 ikävuoteen saakka. Lapsen riittävän elatuksen turvaamiseksi ja jotta eri eläkejärjestelmien etuuksista muodostuisi tarkoituksenmukainen kokonaisuus, on tarpeen, että myös yleistä perhe-eläkettä maksetaan lapselle 18 ikävuoteen saakka. Tämän johdosta ehdotetaan, että oikeus lapsen eläkkeeseen olisi kaikissa järjestelmissä edunjättäjän kuollessa alle 18-vuotiaalla edunjättäjän omalla lapsella ja ottolapsella. Lain voimaantulovaiheessa on perusteltua, että lapsen eläkettä jatketaan heti yli 16 ikävuoden sellaisilla lapsilla, jotka vielä saavat lapseneläkettä. Jos eläkkeen maksaminen on jo päättynyt, sitä ei ole tarkoituksenmukaista aloittaa uudestaan vain ikärajan nousun perusteella.

Vaikka avioliitossa olevilla puolisoilla ei ole elatusvelvollisuutta toisen puolison ennen avioliittoa syntyneisiin lapsiin, näiden lasten jättämistä perhe-eläketurvan ulkopuolelle ei voida pitää perusteltuna, jos he asuivat samassa perheessä kuoleman sattuessa. Sen vuoksi ehdotetaan, että myös sellainen lesken lapsi, joka asui samassa taloudessa muun tässä tarkoitetun perheen kanssa, saisi perhe-eläkettä.

Jos lapsi annetaan ottolapseksi, katkaisee ottolapsisuhde kaikki taloudelliset siteet biologisiin vanhempiin. Näin ollen ottolapseksi annetulla lapsella ei olisi oikeutta perhe-eläkkeeseen biologisten vanhempiensa jälkeen.

Yleisen perhe-eläkejärjestelmän mukaan edunjättäjän lapsen lisäksi myös muulla sellaisella lapsella, jonka elatuksesta edunjättäjä on huolehtinut, olisi harkinnan mukaan oikeus lapseneläkkeeseen. Samassa perheessä asuneella kasvattilapsella olisi oikeus lapseneläkkeeseen, jos edunjättäjä oli vastannut lapsen elatuksesta. Jos lapseneläkettä saava lapsi siirtyy omien vanhempiensa huoltoon, lapseneläke lakkaisi.

Nykyisin ansioeläkejärjestelmässä ei ole pidetty perusteltuna päätoimisen opiskelun tukemista perhe-eläkkeellä. Kun opiskelijoiden pääasiallinen tukimuoto on opintotukijärjestelmä, joka tukee opiskelijan toimeentuloa peruskoulun jälkeisessä opiskelussa, opiskelijoiden toimeentulomahdollisuuksien turvaaminen on ensisijaisesti toteutettava opintotukijärjestelmän avulla.

Yleisen perhe-eläkejärjestelmän mukaan lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen 21 ikävuoteen saakka, jos hän ei opiskelun vuoksi voi ansaita elatustaan eikä saa työkyvyttömyyseläkettä. Vähimmäisturvatavoitteiden mukaisesti on tarkoituksenmukaista, että yleisessä perhe-eläkejärjestelmässä eläkettä voitaisiin harkinnan mukaan nykyiseen tapaan jatkaa päätoimiseksi katsottavan opiskelun perusteella 21 ikävuoteen saakka.

Nykyisessä työeläkejärjestelmässä perhe-eläkkeeseen on oikeus myös edunjättäjän kuollessa 18 mutta ei 21 vuotta täyttäneellä työkyvyttömällä lapsella, jos työkyvyttömyys on alkanut ennen 18 vuoden ikää. Säännöksen tarkoituksena on turvata työeläkelakien ulkopuolelle jäävän työkyvyttömän lapsen eläke. Edunjättäjän kuollessa työkyvyttömän lapsen oikeus perhe-eläkkeeseen on jatkunut niin kauan kuin työkyvyttömyys kestää. Mahdollisella omalla työkyvyttömyyseläkkeellä ei ole vaikutusta lapseneläkkeen määrään.

Työkyvytön, 16 vuotta täyttänyt lapsi saa kansaneläkkeenä vähimmäisturvan mukaisen henkilökohtaisen työkyvyttömyyseläkkeen, jonka suuruuteen eivät vaikuta perheen muut tulot tai omaisuus. Jos lapsen työkyvyttömyys on alkanut työssä ollessa tai vuoden sisällä työssäolon päättymisestä, lapsella on oikeus myös työeläkelakien mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen. Koska työkyvyttömän lapsen toimeentulo on siten turvattu omalla työkyvyttömyyseläkkeellä niin kauan kuin työkyvyttömyys jatkuu, ei ole aiheellista maksaa samanaikaisesti kansaneläkkeen kanssa yleistä perhe-eläkettä. Samoista syistä myöskään työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä ei maksettaisi työkyvyttömälle lapselle 18 ikävuoden jälkeen.

1.2.2. Lesken oikeus perhe-eläketurvaan

Nykyisten säännösten mukaan leskeneläkkeen edellytyksenä on, että leski ja edunjättäjä olivat edunjättäjän kuollessa avioliitossa. Aikuisilla henkilöillä on keskinäinen lakiin perustuva elatusvelvollisuus vain avioliitossa. Elatusvelvollisuuden tarkoituksena on turvata kummallekin puolisolle riittävä toimeentulo. Eronneiden aviopuolisoiden keskinäinen elatus toteutuu silloin, kun avioerossa toinen puolisoista on velvoitettu maksamaan elatusapua entiselle puolisolleen.

Esityksessä ehdotetaan, että oikeus leskeneläkkeeseen olisi ensinnäkin leskellä, joka oli avioliitossa edunjättäjän kanssa tämän kuolinhetkellä. Oikeus leskeneläkkeeseen olisi ansioeläkejärjestelmässä myös entisellä puolisoilla silloin, kun edunjättäjä oli avioerossa tuomittu maksamaan hänelle elatusapua tai asiasta oli sosiaalilautakunnan vahvistama sopimus.

Lesken eläkeoikeutta ei laajennettaisi avioliittoihin, koska keskinäistä elatusvelvollisuutta ei ole henkilöillä, jotka olematta avioliitossa elävät avioliiton kaltaisissa olosuhteissa. Avioliitto perustuu taloudellisilta sidonnaisuuksiltaan vapaaehtoiisiin järjestelyihin, joten puolisoiden lakisääteisiä taloudellisia siteitä korostava perhe-eläketurva ei avioliittoihin sovellu. Avioliitto ei myöskään ole riittävän selkeästi määriteltävissä lesken eläkeoikeuden selvittämiseksi.

Nykyisten säännösten mukaan leskeneläkkeeseen on oikeus yleensä vain naisleskellä. Kuntien ja kirkon työntekijöiden sekä merimiesten eläketurvaa koskevilla järjestelmissä sekä tapaturmavakuutusjärjestelmässä työkyvytön ja varaton miesleski voi saada leskeneläkkeen. Valtion perhe-eläkelain (774/68) ja liikennevakuutuslain perusteella miesleski saa eläkkeen samoin edellytyksin kuin naisleski.

Mies ja nainen ovat avioliitossa oikeuksiltaan ja velvollisuuksiltaan tasaveroisia lastensa hoitajina ja huoltajina. Myös puolisoiden keskinäinen elatusvelvollisuus on riippumaton sukupuolesta. Naisten ansiotyö on yleistynyt, ja useimmissa perheissä molemmat puoliset käyvät ansiotyössä. Lesken sukupuoleen sidottu perhe-eläkeoikeus on ristiriidassa sukupuolten tasa-arvotavoitteen kanssa. Näistä syistä oikeuden leskeneläkkeeseen pitäisi kaikissa eläkejärjestelmissä olla riippumaton lesken sukupuolesta. Sen vuoksi ehdotetaan, että mies voisi olla kaikissa järjestelmissä leskeneläkkeen saaja.

Leskeneläkkeen yleisten edellytysten täytyessä naisleskellä, jolla on huollettavanaan perhe-eläkkeeseen oikeutettu lapsi, on nykyisin aina oikeus perhe-eläkkeeseen. Yksityisessä työeläkejärjestelmässä ja valtion eläkejärjestelmässä lapsen tulee edunjättäjän kuollessa olla alle 18-vuotias, yleisessä perhe-eläkkeessä alle 16-vuotias.

Perheen merkitys toimeentuloturvan antajana korostuu yleensä silloin, kun perheessä on alaikäisiä lapsia. Jos vanhemmista toinen on jäänyt joko kokonaan tai osittain pois ansiotyöstä kotiin hoitamaan lapsia, hänen elatuk-

sensa perustuu vanhempainrahakauden jälkeen ja kotihoidontuen päätyttyä yleensä ansiotyössä olevan puolison tuloihin. Pienten lasten hoitoon käytetyn ajan jälkeen puolisoiden keskinäisen elatusvelvollisuuden merkitys vähenee lapsia hoitaneen puolison omien ansiomahdollisuuksien parantuessa. Puolisoiden asema työmarkkinoilla ja mahdollisuudet työllä eteenpäin eivät kuitenkaan aina ole yhtäläiset. Pitkään jatkunut kotonaolo tai osa-aikatyö lasten hoitoaikana on saattanut merkittävästi heikentää mahdollisuuksia ansiotyöhön paluuseen sekä ansiotyöstä saatavan toimeentulon tasoon.

Eläkkeellä olevien puolisoiden toimeentulon perustan muodostavat ansioeläke ja vähimmäistoimeentuloa turvaava kansaneläke. Puolisoiden keskinäisen elatuksen toteutuminen riippuu siitä, missä määrin puolisoilla on ollut työssäoloaikana mahdollisuuksia itsenäisen toimeentulon hankkimiseen omalla ansiotyöllään. Lasten hoitoaikana ansiotyöhön tulleet katkokset saattavat aiheuttaa sen, että ansiotyöstä poissa olleen oma työeläketurva jää vajaaksi. Tämän johdosta on tarkoituksenmukaista, että leskellä olisi oikeus leskeneläkkeeseen, kun aviopuolisoilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Yhteisen lapsen elatusvelvollisuuden perusteella syntäisi aina oikeus leskeneläkkeeseen, eikä siihen enää vaikuttaisi lasten ikä edunjättäjän kuolinhetkellä. Puolisoilla, jotka ovat antaneet lapsensa ottolapseksi, ei kuitenkaan olisi tämän lapsen perusteella oikeutta leskeneläkkeeseen.

Lapsettomien leskien samoin kuin sellaisten leskien, joilla ei enää edunjättäjän kuollessa ollut huollettavanaan perhe-eläkkeeseen oikeutettuja lapsia, eläkeoikeutta on nykyisin rajoitettu yleisten edellytysten lisäksi lesken ikää ja avioliiton kestoa koskevilla vaatimuksilla. Yleisen perhe-eläkkeen jatkoeläkkeessä sekä työeläkelain mukaisessa perhe-eläkkeessä edellytetään, että leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 40 vuotta ja että avioliitto oli jatkunut vähintään kolme vuotta. Merimieseläkejärjestelmässä sanottu ikäraja on 35 vuotta. Yleisen perhe-eläkkeen alkueläkkeen saa kuitenkin alle 65-vuotias leski ilman muita rajoituksia silloin, kun avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta.

Lapsettomien leskien eläkeoikeuden määrittelyssä ratkaisevaa on, missä määrin puolisoiden välille oli avioliiton aikana muodostunut sellainen elatussuhde, joka tekee perhe-eläke-

turvan perustelluksi. Nuorten lapsettomien avioparien toimeentulo on yleensä turvattu kummankin puolison omalla ansiotyöllä. Muutoinkin toimeentulon hankkiminen ansiotyöllä puolison kuoleman jälkeen on tässä elämänvaiheessa yleensä toteutettavissa samoin kuin, jos kysymyksessä olisi yksin asuva henkilö. Samanlainen tilanne on varttuneemmalla iällä avioituneilla. He ovat yleensä turvanneet toimeentulonsa ansiotyöllä tai siihen perustuvalla eläkkeellä eikä avioitumisella siten ole vaikutusta keskinäisen elatuksen toteutumiseen. Myös uudelleen avioituvien puolisoitten, joiden lapset aikaisemmasta avioliitosta ovat jo täysikäisiä, itsenäinen taloudellinen toimeentulo on yleensä vakiintunut ennen uuden avioliiton solmimista. Pitempään jatkuneissa lapsettomissa avioliitoissa puolisoilla on samoin yleensä mahdollisuus itsenäisen toimeentulon hankkimiseen omalla ansiotyöllään. Avioliitossa olevilla puolisoilla on kuitenkin lain mukaan keskinäinen elatusvelvollisuus, vaikka lapsia ei olisiakaan. Käytännössä elatusvelvollisuus toteutuu tilanteissa, joissa toinen puoliso on joutunut lähinnä tilapäisesti luopumaan omasta ansiotyöstään tai kun hän on työkyvytön. Mitä pitempään työstä poissaolo on jatkunut ja mitä vanhemmasta henkilöstä on kysymys, sitä vaikeampaa paluu työelämään ja itsenäisen toimeentulon hankkiminen saattaa olla. Myös jos puolisoitten ansiotulot ovat pysyvästi hyvin eritasoiset, saattaa pienempituloisella olla tarvetta leskeneläkkeeseen.

Edellä esitetyistä syistä on asianmukaista, että lesken eläkeoikeuteen vaikuttaisivat edelleenkin lesken ikään, avioliiton kesto ja molempien puolisoitten avioliiton solmimisaikaa liittyvät tekijät. Tämän johdosta ehdotetaan, että jos leskellä ei ole oikeutta perhe-eläkkeeseen joko parhaillaan huollettavana olevan tai aikaisemmin huollettavana olleen lapsen perusteella, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on, että leski oli täyttänyt 50 vuotta edunjäätäjän kuollessa. Lisäksi edellytetään, että avioliitto edunjäätäjän kanssa oli solmittu ennen kuin edunjäätäjä oli täyttänyt 65 vuotta. Tämän lisäksi edellytetään, että avioliitto edunjäätäjän kanssa oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja avioliitto oli jatkunut ennen edunjäätäjän kuolemaa vähintään viisi vuotta.

Ehdotuksen johdosta leskeneläkkeen saamisen alaikäraja lapsettomilla leskillä nousee nykyisestä kymmenellä vuodella. Näin suurta

muutosta yhtäkkiä toteutettuna ei voida pitää kohtuullisena. Sen vuoksi ehdotetaan, että 40 vuoden alaikäraja koskisi edelleen niitä naisia, jotka ovat syntyneet ennen 1 päivää heinäkuuta 1950. Valtion perhe-eläkelaisia alempi ikäraja koskisi kuitenkin sekä naisia että miehiä.

Yleisessä vähimmäistoimeentuloa turvaavassa perhe-eläkkeessä on naispuoliselle leskelle maksettu alkueläkettä kuuden kuukauden ajan edellyttäen, että leskellä on huollettavanaan alle 16-vuotias lapsi tai että avioliitto oli solmittu ennen kuin mies oli täyttänyt 65 vuotta. Leskeytymisen alkuvaiheessa maksettavan perhe-eläkkeen tarkoituksena on tukea leskeksi jääneen puolison sopeutumista uusiin olosuhteisiin. Alkueläkettä ei kuitenkaan ole aiheellista maksaa enää täysin riippumatta lesken iästä ja avioliiton kestosta. Tämän vuoksi lesken eläkeoikeus alkueläkkeeseen olisi yhtenäistettävä vastaamaan muita leskeneläkkeen saamisedellytyksiä. Yleisessä perhe-eläkkeessä alkueläkeoikeus laajenisi miesleskiin. Eläkeoikeutta sen sijaan ei olisi niillä alle 50-vuotiailla leskillä, joilla ei ole yhteistä lasta edunjäätäjän kanssa.

Nykyisin työeläkejärjestelmässä leskelle maksetaan leskeneläkettä hänen kuolemaansa saakka. Jos leski solmii uuden avioliiton, leskeneläke lakkaa. Tällöin hänelle maksetaan kertasuorituksena kahden vuoden leskeneläkettä vastaava määrä. Yleinen perhe-eläke lakkaa, kun leski solmii avioliiton tai kun leski täyttää 65 vuotta tai kun hänelle myönnetään kansaneläke tai rintamasotilaseläke. Avioituessaan leski saa kertasuorituksena yhden vuoden perhe-eläkettä vastaavan määrän. Yleinen perhe-eläke lakkaa myös silloin, kun lapsi ei enää ole lesken huollossa, jos leski ei tällöin täytä lapsettoman lesken perhe-eläkkeen saamisen edellytyksiä.

Periaatteessa leskeneläkkeen lakkauttaminen uudelleen avioitumisen johdosta on yleensä perusteltua, koska puolisoilla on keskinäinen elatusvelvollisuus myös uudessa avioliitossa. Valtaosa leskien uusista avioliitoista solmitaan kuitenkin vanhemmalla iällä ja usein toisen lesken kanssa. Leskelle ei ehdotuksen mukaan synny eläkeoikeutta uuden avioliiton perusteella, jos leski avioituessaan oli täyttänyt 50 vuotta ja puolisoilla ei ole perhe-eläkkeeseen oikeutettuja lapsia. Tällöin leskeneläkkeiden lakkaaminen saattaisi muodostaa olennaisen vajauksen toimeentuloon. Sen vuoksi ehdote-

taan, ettei leskeneläkettä lakkautettaisi, jos 50 vuotta täyttänyt leski solmii avioliiton. Koska asialla on periaatteellista merkitystä myös nykyisille leskille ja heidän mahdollisuuksilleen solmia avioliitto, ehdotetaan, että lain voimaantulon jälkeen myös 50 vuotta täyttäneet nykyiset lesket voivat solmia avioliiton menettämättä leskeneläkettään.

Alle 50 vuoden iässä solmittu lapseton avioliitto oikeuttaa ehdotuksen mukaan perhe-eläkkeeseen, jos avioliitto on jatkunut vähintään viisi vuotta ja leski on edunjättäjän kuollessa vähintään 50-vuotias. Tämän vuoksi on johdonmukaista, että leskeneläke lakkautetaan, jos leski uudelleen avioituessaan on alle 50-vuotias. Leskellä säilyisi kuitenkin oikeus leskeneläkkeeseen aikaisemman avioliiton perusteella viiden vuoden ajan leskeneläkkeen lakkautamisesta. Säännös on tarpeen niitä tapauksia silmällä pitäen, joissa uusi avioliitto ei jatku niin pitkään, että sen perusteella muodostuisi oikeus perhe-eläketurvaan. Lisäksi eläkkeen lakatessa uuden avioliiton solmimisen johdosta leskelle ehdotetaan maksettavaksi kertasuoritus, joka vastaa hänelle maksettavaa leskeneläkettä kolmen vuoden ajalta. Siinä tapauksessa, että leskeneläke alkaa uudelleen avioliiton purkautumisen perusteella, kertasuoritus vähennetään uudelleen alkavasta leskeneläkkeestä. Vähentäminen toteutetaan asteittain siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes, kuitenkin enintään yhdeksän vuoden ajan.

Ehdotuksen mukaan oikeus perhe-eläkkeeseen on myös 50 ikävuoden jälkeen avioliiton solmineella leskellä, jos aviopuolisoilla on yhteinen lapsi. Jotta näissä tilanteissa uudelleen avioituvalla leskelle ei muodostuisi useampikeräistä perhe-eläkettä, leskellä ei ole ehdotuksen mukaan oikeutta leskeneläkkeeseen, jos hän jo saa toisen edunjättäjän jälkeen myönnettyä leskeneläkettä.

1.2.3. Perhe-eläkkeen määrä

1.2.3.1. Yleistä

Yleisen perhe-eläkkeen tarkoituksena on turvata perheenhuoltajan kuoleman jälkeen lesken ja lasten vähimmäistoimeentulo. Tämän tavoitteen toteuttamisessa on otettava huomioon, miten perheen toimeentulo on muutoin turvattu. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista,

että yleinen perhe-eläke on edelleen tulovähenteinen. Sitä ei myöskään makseta, jos vähimmäistoimeentulo on turvattu kansaneläkelain (347/56) mukaisilla tai muilla eläkkeillä taikka muilla tuloilla. Eläketulojen verotuksen yhtenäistämiseksi on kuitenkin tarkoituksenmukaista, että myös yleinen perhe-eläke olisi veronalaista tuloa. Sen vuoksi ehdotetaan, että lainmuutoksen jälkeen alkava yleisen perhe-eläkkeen lapseneläke ja leskeneläke olisivat veronalaista tuloa ja että sekä lapset että leski saisivat nykyiseen tapaan eläketulovähennyksen. Näiden eläkkeiden verottamista koskeva tulo- ja varallisuusverolain (1240/88) muutos-ehdotus annetaan erikseen muuta verotusta koskevan lainsäädännön yhteydessä ja siten, että lainmuutos on toteutettavissa yhtäaikaan tämän uudistuksen kanssa.

1.2.3.2. Yleisen perhe-eläkkeen lapseneläke

Vähimmäistoimeentulon turvaamiseksi maksettavan lapseneläkkeen tulee lapsesta maksettavan muun sosiaaliturvan kanssa korvata ne lapsen elatuksesta ja kasvatuksesta aiheutuvat vähimmäiskulut, joista edunjättäjä oli huolehtinut ennen kuolemaansa. Lapseneläkettä maksettaisiin riippumatta siitä, onko leskellä mahdollisesti oikeus perhe-eläkkeeseen. Lapsen eläkkeeseen eivät myöskään vaikuttaisi lesken tulot. Lisäksi edunjättäjän huollettavina olleiden lasten tulee syntyperästään ja perhetaustastaan riippumatta olla keskenään yhdenvertaisessa asemassa lapseneläkkeen saamisen suhteen.

Tarkoituksenmukaista on, että vailla huoltajaa olevan lapsen toimeentulo olisi samantasoinen riippumatta siitä, saiko lapsi elatuksensa edunjättäjän kodissa, elatusapuna vai elatustukena. Tämän johdosta ehdotetaan, että lapseneläke korotetaan nykyisen elatustuen enimmäismäärän tasolle. Lapseneläke olisi korotelta osaltaan eläkevähenteinen siten, että lapsen saamat muut perhe-eläketulot pienentävät lapseneläkkeen määrää. Lapseneläkkeen tulosi-donnaisuusaste ja tuloaraja olisivat samat kuin kansaneläkkeessä sekä leskelle maksettavassa yleisen perhe-eläkkeen lisäosassa. Näin ollen lapsen eläke muodostuisi nykyisen lapseneläkkeen suuruudesta perusmäärästä, jonka suuruus olisi 214 markkaa kuukaudessa, sekä elatus-tuen ja lapseneläkkeen erotuksen suuruudesta täydennysmäärästä, joka olisi täytenä 286

markkaa kuukaudessa. Täydennysmäärää vähentäisivät 50-prosenttisesti saman edunjättäjän jälkeen lapselle maksettavat muut perhe-eläkkeet siltä osin kuin niiden määrä ylittää 2 380 markkaa vuodessa. Täydennysmäärää lapseneläkkeeseen ei maksettaisi enää 18 ikävuoden täyttämisen jälkeen.

Nykyisin täysorvolle maksettava lapseneläke on kaksinkertainen puoli-orvon eläkkeeseen verrattuna. Eläkettä voidaan maksaa vain yhden edunjättäjän jälkeen. Täysorvon lapsen eläketurvan parantamiseksi ehdotetaan, että tällaisella lapsella olisi oikeus edellä selostetulla tavalla määräytyvään lapseneläkkeeseen kumman vanhempansa jälkeen.

1.2.3.3. Yleisen perhe-eläkkeen leskeneläke

Leskelle maksettava yleinen perhe-eläke rakentuu nykyisin kansaneläkelaiissa säädettyjen etuuksien pohjalle. Ensimmäiseltä kuudelta kuukaudelta maksettava alkueläke muodostuu perhe-eläkkeen pohjaosasta ja lisäosasta. Lisäosan määrää pienentävät lesken muut tulot. Lisäosasta maksetaan kuitenkin aina I kunta-ryhmässä vähintään 43 prosenttia ja II kunta-ryhmässä 40 prosenttia.

Huoltovelvollisuuden huomioon ottamiseksi vähimmäisturvaa takaavassa yleisessä perhe-eläkejärjestelmässä on edelleen perusteltua, että kuuden kuukauden jälkeen maksettava jatkoeläke muodostuu 18 vuotta nuorempaa lasta huoltavilla leskillä pohjaosasta ja lisäosasta. Muilla leskillä jatkoeläke muodostuisi pelkästään lisäosasta kuten nykyisin. Alkueläkkeen ja jatkoeläkkeen lisänä voitaisiin edelleen maksaa asumistukea.

Yleinen perhe-eläke toteuttaa jo nyt lesken vähimmäistoimeentulon turvaamiselle ja muutuneisiin olosuhteisiin sopeuttamiselle asetettavat tavoitteet. Sen määräytymisperiaatetta ei siten ole syytä muuttaa. Kun eläketulojen verotuksen yhtenäistämiseksi tulovähenteinen yleinen perhe-eläke saatetaan veronalaiseksi tuloksi, on kuitenkin kohtuullista, että samalla lievennettäisiin yleisen perhe-eläkkeen tulovähenteisyyttä siten, että lesken työtuloista otetaan leskeneläkettä vähentävinä tuloina huomioon ainoastaan 60 prosenttia.

1.2.4. Työeläkejärjestelmän mukainen perhe-eläke

1.2.4.1. Yleistä

Työeläkejärjestelmässä perhe-eläkkeen tulee kohtuullisesti turvata perheen kulutustason säilyminen perheen huoltajan kuolemaa edeltäneellä tasolla. Koska perheen toimeentulomahdollisuuksiin ja siten myös kuolemantapauksen aiheuttamaan taloudelliseen muutokseen vaikuttavat useimmissa tapauksissa molempien puolisoitten tulot, perheen riittävien kulutusmahdollisuuksien turvaaminen kuoleman jälkeen edellyttää perhe-eläkkeen määräytymisessä otettavaksi huomioon sekä kuolleen puolison että lesken tulot. Lesken omat mahdollisuudet toimeentulotason säilyttämiseksi on otettava huomioon siten, että myös hänen ansiotulonsa tai eläkkeensä vaikutus otetaan huomioon määrättäessä perheelle korvattavaa taloudellista menetystä.

Koska alaikäisten lasten mahdollisuudet oman toimeentulonsa täydentämiseen ovat rajoitetut, lasten toimeentulo pyritään turvaamaan perhe-eläkkeellä mahdollisimman täysimääräisenä. Myös perheissä, joissa leski tai molemmat puoliset ovat olleet pienituloisia, lesken kulutusmahdollisuuksien turvaaminen leskeneläkkeellä on tarkoituksenmukaista. Leskeneläkkeeseen on tarvetta yleensä myös silloin, kun leskellä ei ole ollut ansiotuloja. Jos taas leski on ollut puolisoaan suurituloisempi, hänen omat ansiotulonsa saattavat kuitenkin jo yksin riittää toimeentulotason säilyttämiseen ennallaan tai mahdollistaa jopa aikaisempaa paremman toimeentulon, jolloin tarvetta leskeneläkkeeseen ei ole.

Työeläkejärjestelmässä omaksutun ansaintaperiaatteen mukaisesti perhe-eläkkeen määräytymisen lähtökohtana tulee olla edunjättäjän ansaitsema eläke. Jos edunjättäjä jo kuollessaan sai työkyvyttömyyseläkettä tai vanhuuseläkettä, perhe-eläkkeen pitää määräytyä tästä eläkkeestä. Muussa tapauksessa eläkkeen perusteeksi on otettava edunjättäjän eläkkeen määrä sellaisena kuin se olisi, jos hän olisi kuolinpäivänään tullut työkyvyttömäksi.

Nykyinen edunsaajien lukumäärään perustuva perhe-eläke toimii rakenteellisesti oikein perheessä, joka käsittää molemmat puoliset ja yhteiset lapset. Sen sijaan muunlaisessa perheessä se saattaa johtaa joko liian suuriin korvauksiin tai perhe-eläketurvan riittämättö-

myyteen siitä riippuen, onko myös leski lasten lisäksi edunsaajana vai asuvatko lapset muussa kuin lesken taloudessa taikka asuvatko lapset yksin tai mahdollisesti muun huoltajan kuin lesken kanssa. Lasten toimeentulon turvaamiseksi lapsilla tulee olla syntyperästään ja perhe-taustastaan sekä vanhempiensa keskinäisistä ratkaisuista riippumaton oikeus toimeentulotasoan vastaavaan osuuteen siitä tulosta, jota heidän perheensä huoltaja sai ennen kuolemaansa. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista, että perhe-eläkkeen nykyistä määräytymistapaa muutetaan siten, että lasten eläkkeiden määräytyminen eriytetään lesken eläkeoikeudesta ja leskeneläkkeen määrästä.

1.2.4.2. Työeläkelakien mukainen lapseneläke

Lasten toimeentulotaso riippuu muun muassa lasten lukumäärästä perheessä, lasten iästä ja lasten keskinäisestä ikäjärjestyksestä. Näiden eri tekijöiden ottaminen eläkkeen perusteeksi mutkistaisi kuitenkin liiaksi eläkkeen määräytymistä. Lapseneläkkeet olisivat siten määrättävä edunjättäjän eläkkeeseen perustuen lasten keskimääräistä toimeentulotasoa vastaavasti lasten lukumäärän perusteella. Kunkin edunsaajana olevan lapsen eläkkeen tulee olla saman edunjättäjän jälkeen samansuuruinen. Koska edunjättäjän tuloista lasten toimeentuloon käytettävissä ollut osuus on rajallinen, lapseneläkkeiden kokonaisuutta pitää vastaavasti rajoittaa perhe-eläkkeen määrää laskettaessa.

Edellä olevan perusteella ehdotetaan, että lapseneläke olisi edunjättäjän eläkkeestä 4/12, jos lapsia on vain yksi. Jos lapsia on kaksi, lapseneläkkeiden yhteismäärä olisi 7/12 edunjättäjän eläkkeestä. Lapseneläkkeiden yhteismäärä olisi 9/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kolme, ja 10/12, jos lapsia on neljä tai useampia. Eläkkeiden yhteismäärä jaettaisiin eri lakien mukaisten perhe-eläkkeiden yhteensovittamisen jälkeen tasan edunsaajina olevien lasten kesken.

Täysorpojen lasten aseman parantamiseksi ehdotetaan, että heidän eläkkeittensä yhteismäärään lisätään 2/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lesken- ja lapseneläkkeet eivät yhteensä ylitä edunjättäjän eläkkeen määrää. Näin laskettava eläketurvan täydennys toteutettaisiin, lukuun ottamatta yksinhuoltajan jälkeen or-

poutuneita, vain myöhemmin kuolleen edunjättäjän jälkeen maksettavaan eläkkeeseen.

Perhe-eläkkeen edunsaajien muutos ei vaikuttaisi työntekijäin eläkelain 7 c §:n (749/74) mukaisen lapsikorotuksen määräytymiseen. Oikeus lapsikorotukseen olisi edelleen sellaisesta 18 vuotta nuoremasta lapsesta, jolla eläkkeensaajan jälkeen olisi oikeus perhe-eläkkeeseen nykyisin voimassa olevien säännösten mukaisesti.

1.2.4.3. Työeläkelakien mukainen leskeneläke

Työeläkejärjestelmässä lesken perhe-eläke on tällä hetkellä yleensä puolet edunjättäjän ansaitsemasta eläkkeestä, jos perheessä on leski tai leski ja enintään kaksi lasta. Jos lapsia on useampia, lesken eläkeosuus on pienempi. Leskeneläkettä on maksettu samansuuruusena riippumatta siitä, kuinka suuri on lesken oma ansiotulo tai eläke.

Mitoitettaessa leskeneläkettä on avioliittolaissa (234/29) säädetyistä elatusvelvollisuutta koskevista lähtökohdista arvioitava, missä määrin edesmennyt puoliso osallistui leskeksi jääneen puolison toimeentulon turvaamiseen.

Erilaisissa perheissä puolisoitten kulutusmahdollisuudet perheen käytettävissä olevista kokonaistuloista vaihtelevat. Valtaosa leskeytymisistä tapahtuu, kun edunjättäjä ja leski ovat jo eläkkeellä. Tällöin edunjättäjän eläke muodostaa sen lähtökohdan, joka on otettava huomioon arvioitaessa perheen häneltä saamaa toimeentuloa ja siten myös perhe-eläkkeen määräytymistä. Vaikka edunjättäjä ei olisi kuollessaan ollutkaan eläkkeellä, ei ole perusteita laskea leskeneläkettä muusta kuin edunjättäjän arvioidusta eläkkeestä.

Ehdotuksen mukaan leskeneläkkeen määrä on enintään puolet edunjättäjän eläkkeestä silloin, kun edunsaajina ei ole lapsia. Jos ehdotetulla tavalla määräytyvien lapseneläkkeiden ja leskeneläkkeen yhteismäärä ylittää edunjättäjän eläkkeen, ylittävä osa vähennetään leskeneläkkeestä. Näin tehtäisiin sen vuoksi, että perheessä puolisoitten kulutusmahdollisuudet ovat sitä pienemmät, mitä useampia lapsia perheessä on.

Ehdotuksen mukaan leskeneläkkeen enimmäismäärä on 6/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajana on vain leski tai leski ja yksi lapsi, ja 5/12, jos edunsaajana on leski ja kaksi lasta. Jos edunsaajana on leski ja kolme

lasta, leskeneläke on 3/12 edunjättäjän eläkkeestä. Leskeneläke on 2/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajana on leski ja neljä lasta tai useampia lapsia. Näin määräytyvä leskeneläkkeen enimmäismäärä yhteensovitetaan muiden eläkelakien mukaan myönnettävien perhe-eläkkeiden kanssa.

Edunjättäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruutta määrittäessä on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon hänelle maksetun elatusavun suuruus. Sen vuoksi ehdotetaan, että entiselle puolisolle maksettavan perhe-eläkkeen osuus leskeneläkkeestä olisi sama kuin mitä 60 prosenttia elatusavusta on edunjättäjän eläkkeestä. Jos edunsaajana on myös leski, entisten puolisoitten perhe-eläkkeiden yhteismäärä voi olla enintään puolet leskeneläkkeestä.

1.2.5. Eläkesovitus

Nykyisin ansioeläkejärjestelmän mukaista leskeneläkettä maksetaan riippumatta siitä, kuinka suuret ovat lesken omat tulot. Leskeneläke määräytyy samalla tavalla tulottomalla leskellä kuin leskellä, jonka tulot ovat paljonkin suuremmat kuin edesmenneen puolison tulot. Leskeneläkettä on maksettu, vaikka lesken toimeentulomahdollisuudet kuolemantapauksen seurauksena eivät heikkenisikään. Ongelma korostuu työeläketurvan saavuttaessa täyden tavoitetasonsa. Miesleskien mukaantulo edunsaajiksi ilman samanaikaista perhe-eläkesäännösten rakenteen kehittämistä lisäisi ongelmia entisestään.

Leskeneläkkeen tarvetta arvioitaessa lähtökohtana on pidettävä sitä, missä määrin edunjättäjä osallistui leskeksi jääneen puolison toimeentulon turvaamiseen. Perhe-eläketurvan oikeudenmukainen ja tarkoituksenmukainen kohdentaminen edellyttää, että oikeutta leskeneläkkeeseen määriteltäessä otetaan huomioon, missä määrin lesken omat ansiot ja oma eläke säilyttävät toimeentulon puolison kuolemaa edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna ja antavat hänelle mahdollisuuden osaltaan huolehtia perheen toimeentulosta. Yhteiskunnassa tapahtuneen kehityksen vuoksi leskeneläkkeen oikeudenmukaista kohdentamista ei voida enää toteuttaa pelkästään lesken sukupuolta, ikää ja avioliiton kestoa koskevilla määreillä.

Jotta leskeneläke edellä esitettyjen tavoitteiden mukaisesti riittävän täsmällisesti korvaisi

puolison kuoleman aiheuttamaa toimeentulomahdollisuuksien menetystä perheelle myös silloin, kun leski on osaltaan vastannut perheen toimeentulosta omalla työtulollaan tai eläketulollaan, on leskeneläkkeen määrää laskettaessa otettava huomioon myös näiden lesken tulojen vaikutus.

Lesken omien työtulojen huomioon ottaminen perheen elatuksessa ja perhe-eläkkeen tarpeessa toteutettaisiin eläkesovituksella. Eläkesovituksen tavoitteena on määritellä leskeneläkkeelle se osa leskellä ennen puolison kuolemaa olleesta toimeentulon tasosta, jota hänen oma eläketurvansa ei kata. Sosiaalipoliittisesti ei ole perusteita maksaa täyttä leskeneläkettä puolisolle, jonka omat ansiot riittävät hyvin toimeentulon turvaamiseen. Ansioeläkejärjestelmän tavoitteiden mukaan on kuitenkin aiheellista jättää osa lesken tuloista eläkesovituksen ulkopuolelle. Sen vuoksi on ehdotuksessa määritelty se tuloaraja eli eläkesovitusperuste, jonka ylittävät lesken omat eläketulot vähentävät täyttä leskeneläkettä puolisoitten tulosuhteesta riippumatta. Jos molempien puolisoitten työeläkkeet ovat pieniä, edellä mainittu eläkesovitus vähentäisi leskelle maksettavaa eläkettä perusteettomasti. Tämän vuoksi esitetään eläkesovitusperusteelle asetettavaksi myös alaraja. Esityksen mukaan 1 245 markkaa kuukaudessa alittavat lesken omat eläkkeet eivät vähentäisi leskeneläkettä. Enimmäismääräksi eläkesovitusperusteelle on asetettu sanottu markkamäärä kaksinkertaisena eli 2 491 markkaa kuukaudessa. Jos edunjättäjän perhe-eläkkeen perusteena oleva eläke on määrältään näiden rajojen välissä, eläkesovitusperuste on edunjättäjän eläkkeen suuruinen. Leskeneläkettä vähennetään 50-prosenttisesti siltä osin kuin lesken oma eläke ylittää eläkesovitusperusteen.

Työeläkejärjestelmän vaiheittaisen voimaantulon vuoksi on uudistuksen alkuvaiheessa eläkesovitusperuste leskeneläkkeen tarpeen huomioon ottaen määriteltävä korkeammaksi. Sen vuoksi mainittu 2 491 markkaa kuukaudessa, joka on ilmaistu vuoden 1989 indeksissä, on voimassa vasta vuodesta 2004 lähtien. Tätä ennen eläkesovituksen ylärajana käytetään tämän markkamäärän sijasta 3 399 markkaa kuukaudessa uudistuksen voimaantulovuotena eli vuonna 1990. Tästä lukien sanottu markkamäärä alenee asteittain 2 491 markkaan vuoteen 2004 mennessä. Kaikki edellä mainitut markkamäärät ovat sidotut työntekijäin elä-

kelain (395/61) mukaiseen indeksiin ja niitä tarkistetaan vuosittain työeläkeindeksillä.

Uudistuksen alkuvaiheessa valittu 3 399 markan tulo raja merkitsee lähivuosina, jolloin leskeneläkkeet vielä yleisesti ovat vähimmäiseläkkeen tasoisia, sitä, että leskeneläkettä maksetaan ilman eläkesovitusta niille työssä oleville leskille, joiden työansiot jäävät alle 8 500 markkaa kuukaudessa ja edellyttäen, että lesken tulot ovat pienemmät kuin edesmenneen puolison tulot.

Jos leskelle jää huollettaviksi alaikäisiä lapsia, hänen osuuttaan perheen kulutusmahdollisuuksista ei ole perusteltua arvioida, koska hän joutuu joka tapauksessa huolehtimaan myös lasten toimeentulosta. Sen vuoksi eläkesovituksen ulkopuolelle jätetään sellaiset lesket, joilla on alaikäisiä lapsia. Heidän kohdallaan eläkesovitus tehtäisiin sitten, kun nuorin lapsista täyttää 18 vuotta. Eläkesovituksessa käytettäisiin perusteena sitä eläkekertymää, joka leskellä tällöin on. Tämä eläkekertymä vastaa parhaiten lesken tuloja eläkesovitusta tehtäessä.

Jos leski saa omaa työkyvyttömyys-, työttömyys- tai vanhuuseläkettä, tämä työeläke muodostaa sen tulon, joka eläkesovitusta tehtäessä tulee ottaa huomioon lesken omana tulona. Eläkesovituksessa ei kuitenkaan oteta huomioon omaa kansaneläkettä, koska se määräytyy toissijaisena työeläkkeen perusteella.

Jos leski ei vielä saa omaa eläkettä, lesken tulona otettaisiin huomioon lesken eläkeoikeus sen suuruusena kuin hän olisi sen saanut, jos hän olisi edunjättäjän kuolinpäivänä tullut työkyvyttömäksi.

Lesken omaa työkyvyttömyyseläkettä eläkesovitusta varten määrättäessä ei eläkeikään jäljellä olevaa aikaa otettaisi huomioon silloin, kun lesken viimeinen työ- tai virkasuhde tai yrittäjätoiminta on päättynyt vähintään 360 päivää ennen edunjättäjän kuolinpäivää. Menettely on tarpeen silmällä pitäen niitä tilanteita, joissa leski on ollut jo pitemmän aikaa poissa ansiotyöstä. Jos aika eläkeikään otettaisiin huomioon, leski saisi pienempää leskeneläkettä kuin mihin hänellä on todellisuudessa tarvetta ansiotulojen poisjäännin takia. Jos lesken ansiotoiminnan päättymisestä on vähemmän aikaa kuin vuosi, lesken mahdollisuudet palata työelämäänsä ovat yleensä vielä entisellään.

Työeläkeoikeuden käyttäminen eläkesovituksessa merkitsee yleensä työssä olevilla leskilä, että vain osa tuloista otetaan huomioon.

Ongelmia voisi aiheutua kuitenkin niissä tilanteissa, joissa leski on ollut pitkään työelämässä, mutta on jäänyt pois työstä siirtymättä kuitenkaan eläkkeelle. Näissä tapauksissa leskelle karttunut eläke saattaa olla oleellisesti todellisia tuloja suurempi. Myös ansiotulon menetys puolison kuoleman jälkeen voi saattaa lesken tilanteeseen, jossa eläketulon perusteella mitoitettu leskeneläke ei turvaa toimeentulomahdollisuuksia. Näiden epäkohtien syntymisen estämiseksi ehdotetaan, että eläkesovituksessa voidaan hakemuksesta ottaa huomioon laskennallisen työkyvyttömyyseläkkeen sijasta lesken saamat todelliset keskimääräiset tulot tai niihin perustuvat etuudet. Ansiotuloja ei otettaisi huomioon täysimääräisinä, vaan ainoastaan 60 prosenttia niistä. Tässä tarkoitettu hakemus on tehtävä viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta. Suhteellisen pitkä määräaika on tarpeen siksi, että kuolemantapauksen vaikutukset leskeksi jääneen puolison toimeentuloturvaan ennättäisivät tulla ilmi. Keinottelun estämiseksi on kuitenkin tarkoituksenmukaista, että näin laskettua leskeneläkettä ei kuitenkaan myönnettäisi kerrallaan kahta vuotta pitemmäksi ajaksi. Kahden vuoden määräajan jälkeen lesken olisi tehtävä uusi hakemus.

1.2.6. Hautausavustus

Kansaneläkelain mukaan hautausavustusta maksetaan kansaneläkeläisissä tarkoitettuna vakuutetun kuoltua. Kun vakuutettuna on pidettävä Suomessa asuvaa 16 vuotta täyttänyttä henkilöä, hautausavustusta ei voida maksaa alle 16-vuotiaan lapsen jälkeen.

Lapsen kuolema aiheuttaa kuitenkin perheessä taloudellisia menetyksiä. Lasten ollessa pieniä perheen taloudellinen asema on yleensä heikoimmillaan. Vanhemmilla saattaa olla asunto- ja opintovelkoja. Heidän ansiotyönsä voi olla vielä alussa, ja lasten hoidosta aiheutuu kustannuksia. Lapsen kuolemaa edeltää usein sairastamiskausi, jonka vuoksi toinen vanhemmista on saattanut joutua olemaan poissa työstä. Lapsen kuolemasta aiheutuu aina myös hautaukseen liittyviä kustannuksia kuten aikuisen kuolemasta. Tästä syystä ehdotetaan, että kansaneläkelain mukaista hautausavustusta maksetaan myös alle 16-vuotiaan kuoltua.

Ehdotetun muutoksen vuoksi myös kansaneläkelain 23 §:ssä (1217/88) olevaa Suomessa asumiselle asetettavaa asumisaikavaatimusta koskevaa säännöstä on muutettava. Lakiteknisistä syistä tämä vaatimus olisi säädettävä erikseen eläkkeen ja erikseen hautausavustuksen osalta.

Kansaneläkelaisissa ei ole säännöstä siitä, että hautausavustus voitaisiin myöntää, vaikka henkilön kuolemasta ei ole virallista todistusta. Tämän mukaisesti etuus on voitu myöntää vasta, kun henkilö on julistettu kuolleeksi. Käytännössä avustus on myönnetty ilman virallista todistusta, jos asia on ollut erittäin selvä. Kuolleeksijulistamismenettelyn keston vuoksi avustuksen maksamisen siirtyminen ei ole tarkoituksenmukaista. Työntekijäin eläkelain 19 b §:n 3 momentin mukaan on ollut mahdollista myöntää perhe-eläke määräajaksi, jos selvitystä edunjättäjän kuolemasta ei voida esittää. Tästä syystä kansaneläkelakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan hautausavustus voidaan myöntää, kun on todennäköistä, että henkilö on kuollut.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Yleinen perhe-eläketurva

Yleisestä perhe-eläketurvasta säädetään perhe-eläkelaisissa, joka tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 1969. Yleisen perhe-eläketurvan tarkoituksena on antaa vähimmäistoimeentulo perheelle, jos perheen huoltaja on kuollut. Perhe-eläkelain mukaan edunsaajina ovat edunjättäjän lapset ja naisleski. Myös kasvattilapsi voi saada perhe-eläkkeen. Lapsi voi saada perhe-eläkettä samanaikaisesti vain yhden edunjättäjän jälkeen. Lapseneläke maksetaan puoliorvon tai täysorvon eläkkeenä. Puoliorvon eläke on tällä hetkellä 214 markkaa ja täysorvon eläke 428 markkaa kuukaudessa. Lapseneläke lakkaa lapsen täytettyä 16 vuotta. Jos lapsi jatkaa opiskelua, lapseneläkettä voidaan maksaa 21 ikävuoden täyttämiseen saakka. Lapselle myönnetty kansaneläke lakkauttaa lapsen perhe-eläkkeen.

Naisleskelle maksetaan alkueläkettä kuuden kuukauden ajan. Alkueläke muodostuu kansaneläkkeen pohjaosasta, joka on tällä hetkellä

365 markkaa kuukaudessa ja osittain lesken muista tuloista riippuvasta lisäosasta. Lisäosa on kuukaudessa vähintään 733 markkaa I kuntaryhmässä ja 646 markkaa II kuntaryhmässä. Alle 16-vuotiaasta lasta huoltavalle leskelle ja 40 vuotta täyttäneelle leskelle voidaan myöntää jatkoeläke enintään 65 vuoden iän täyttämiseen saakka. Lesken jatkoeläke muodostuu alle 16-vuotiaasta lasta huoltavalle leskelle pohjaosasta ja muista tuloista riippuvasta lisäosasta. Muiden perhe-eläkkeeseen oikeutettujen leskien jatkoeläke maksetaan ilman pohjaosaa. Alkueläkkeeseen ja jatkoeläkkeeseen voi kuulua myös eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) mukainen asumistuki. Leskelle myönnetty kansaneläke ja rintamasotilaseläke lakkauttaa lesken perhe-eläkkeen. Leskeneläke lakkaa niin ikään lesken solmiessa uuden avioliiton. Leskeneläke päättyy aina myös siinä tapauksessa, että leski on 40 vuotta nuorempi lapsen täyttäessä 16 vuotta.

2.1.2. Työeläkejärjestelmän perhe-eläketurva

Työeläkejärjestelmään sisältyvän perhe-eläketurvan piiriin kuuluvat tietyin edellytyksin työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa olleen tai itsenäisenä yrittäjänä toimineen henkilön naisleski ja 18 vuotta nuoremmat lapset. Miesleski voi saada perhe-eläkkeen samoin edellytyksin kuin naisleski ainoastaan valtion perhe-eläkelain mukaan. Kunnallisia palvelussuhteita, kirkon työntekijöitä ja merimiesten eläkettä koskevissa eläkejärjestelmissä työkyvytön ja varaton miesleski voi saada perhe-eläkkeen.

Työeläkejärjestelmässä perhe-eläketurvan tarkoituksena on korvata sitä tulon menetystä, joka perheelle aiheutuu huoltajan kuolemasta. Perhe-eläke määräytyy edunjättäjän oman eläkkeen perusteella. Jos edunsaajia on kolme, yksityisen työeläkejärjestelmän mukainen perhe-eläke on edunjättäjän eläkkeen suuruinen. Valtion eläkejärjestelmässä lisäturvan mukaan edunsaajia täytyy olla vähintään seitsemän, jotta perhe-eläke olisi edunjättäjän eläkkeen suuruinen. Perhe-eläkkeestä leski saa kaksi osaa ja kukin lapsi yhden yhtä suuren osan.

Työeläkejärjestelmässä edunsaajien omat ansio-, eläke- tai pääomatulot eivät vaikuta perhe-eläkkeen määrään. Lesken perhe-eläkeoikeuteen ei myöskään vaikuta, että lapsi ei enää ole lesken huollossa tai että lapsi tulee

täysi-ikäiseksi. Perhe-eläkeosuudet määrätään uudestaan, kun edunsaajien lukumäärä muuttuu.

2.1.3. Perhe-eläkkeiden yhteensovitus

Työeläkejärjestelmässä saman kuolemantapauksen jälkeen eri järjestelmistä maksettavat perhe-eläkkeet yhteensovitetään keskenään. Yhteensovituksessa ei oteta huomioon vapaaehtoiseen vakuutukseen perustuvaa korvausta eikä myöskään omia eläkkeitä. Perhe-eläkkeet eivät saa ylittää yhteensovitusrajaa, joka laskeaan yhteensovitusperusteesta. Yhteensovitusperusteena on edunjättäjän korkein eläkkeen perusteena oleva palkka tai työtulo. Yhteensovitusraja määräytyy pääsääntöisesti edunsaajien lukumäärän perusteella, ja se on korkeimmillaan 60 tai 66 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Tapaturma- ja liikennevakuutuskorvaukset sekä kuntien ja valtion vanhat perhe-eläkkeet ovat ensisijaisia työeläkkeisiin nähden. Jos mainitut eläkkeet ja työeläkkeet yhdessä ylittävät yhteensovitusrajan, ylittävä osa vähennetään työeläkkeestä. Ensisijainen eläke maksetaan kokonaisuudessaan.

Kansaneläkelaitoksen maksaman yleisen perhe-eläkkeen tulovähenteisiin osiin vaikuttavat ansioeläkkeet sekä tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain mukaiset eläkkeet.

2.1.4. Perhe-eläkkeiden verotus

Perhe-eläkkeet ovat yleistä perhe-eläkettä lukuun ottamatta saajalleen veronalaista tuloa. Jokaista edunsaajaa verotetaan erikseen. Vuodesta 1983 alkaen on veronalaista eläkettä saavalla, suurimman osan verovuodesta Suomessa asuvalla henkilöllä ollut verotuksessa oikeus eläketulovähennykseen, jonka tarkoituksena on ollut hyvittää pienituloisille kansaneläkkeiden muuttamista veronalaiseksi. Vaikka perhe-eläkelain mukainen perhe-eläke ei ole veronalaista tuloa, eläketulovähennys on myönnetty myös tällaista perhe-eläkettä saavalle. Perusteluna menettelylle on pidetty verotussäännösten yhtenäistämistavoitetta. Vähennys on eläkkeensaajakohtainen, jolloin sekä leskellä että kullakin lapsella on oikeus omaan eläketulovähennykseen. Eläketulovähennyksen suuruus riippuu verovelvollisen veronalaisten kokonaistulojen määrästä. Eläketulovähennyk-

sestä johtuen lasten eläkkeistä ei juuri koskaan käytännössä ole maksettu veroa. Eläketulovähennyksestä ja sen lisäksi tulevista muista vähennyksistä johtuen myös huomattava osa leskeneläkkeistä jää käytännössä verotuksen ulkopuolelle varsinkin silloin, kun leskellä ei ole muuta veronalaista tuloa.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistuksen tarvetta selvitti 14 päivänä huhtikuuta 1983 asetettu perhe-eläkekomitea, jolle toimeksiantossa annettiin tehtäväksi selvittää perhe-eläkkeen saajien toimeentuloturvan ja kulutuksen rakenne eri kokoisissa, eri ikäisissä ja erilaisissa oloissa elävissä perheissä sekä miten toisen tai molemman perheenhuoltajan kuolema on muuttanut edellä mainittuja rakenteita. Tutkimustulokset huomioon ottaen komitean oli selvitettävä nykyisen perhe-eläkejärjestelmän tarkoituksenmukaisuus ja laadittava ehdotus perhe-eläkkeen tasoksi ja jakautumiseksi eri edunsaajien kesken. Perhe-eläkekomitea jätti 28 päivänä kesäkuuta 1985 periaatemietinnön (Perhe-eläkekomitean osamietintö I; Perhe-eläketurvan kehittämisen lähtökohdat ja vaihtoehdot; Komiteanmietintö 1985:37).

Osamietinnöstä hankittiin lausunnot, jotka olivat komitean jatkotyössä käytössä. Komitealla oli myös käytössään Eläketurvakeskuksen laatima tutkimus "Perhe-eläketurva muuttuvassa yhteiskunnassa" (Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1988:1) ja Eläketurvakeskuksen tutkimus "Leskien ansiotyö ja terveydentila" (Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1988:2). Tutkimuksissa on selvitetty, millä tavoin jomman kumman perheenhuoltajan kuolema on vaikuttanut perheen taloudellisiin ja sosiaalisiin oloihin ja mikä merkitys perhe-eläketurvalle on perheen toimeentulon turvaajana. Haastattelututkimusten perusjoukon muodostivat vuonna 1980 leskeytyneet alle 80-vuotiaat henkilöt. Otos käsitti kaiken kaikkiaan 3 500 henkilöä.

Tämän valmistelu- ja tutkimusaineiston pohjalta perhe-eläkekomitea laati esityksen perhe-eläkeuudistukseksi (Perhe-eläkekomitean osamietintö II; Komiteanmietintö 1987:43).

Komitean esittämä kokonaisuudistus sisälsi muutoksia sekä lasten että lesken eläkeoikeuteen ja eläkkeen määrään. Muutokset koskivat sekä yleistä perhe-eläkettä että eri ansioelä-

kelakien mukaisia perhe-eläkkeitä. Myös perhe-eläkkeiden verotukseen esitettiin muutoksia.

Komitean ehdottamat parannukset kohdistuivat lapseneläkkeiden korottamiseen ja lapsen eläketurvan kohdentamiseen. Lapseneläkkeen määrät pyrittiin ehdotuksessa saattamaan tasolle, jolla ne eri perhemuodoissa turvaisivat lasten toimeentulon tasapuolisesti huomioon ottaen jäljellä olevat huoltosuhteet. Komitea ehdotti myös sukupuolten tasa-arvon toteuttamista perhe-eläkkeissä. Tutkimusten ja selvitysten perusteella komitea katsoi kuitenkin, että nykyisen leskeneläkkeen laajentaminen miesleskiin sellaisenaan lisäisi oleellisesti niitä vinoutumia, joita jo nyt aiheutuu naisleskille myönnettävistä eläkkeistä. Sukupuolten tasa-arvoista kohtelua leskeneläkkeessä komitea piti välttämättömänä. Komitea ei ehdottanut lesken eläkeoikeutta laajennettavaksi avioliittoihin.

Komitea ehdotti lesken eläkeoikeuden laajentamista siten, että leskeneläke olisi riippumaton lasten iästä ja että leskeneläkeoikeus olisi aviopuolisoilla, joilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Komitea ei kuitenkaan pitänyt nykyisiä lesken ikää ja avioliiton kestoa koskevia eläkkeen edellytyksiä onnistuneina. Komitean mukaan eläketurvakeskuksen perhe-eläketutkimus osoitti, ettei nykyinen 40 vuoden ikäraja ole naisten työssäkäynnin huomioon ottaen enää perusteltu. Komitea totesi myös, ettei nykyisiä säännöksiä leskeneläkkeen lakkauttamisesta avioliiton solmimisen yhteydessä voida pitää kaikilta osin tarkoituksenmukaisina.

Yleisen perhe-eläkkeen leskeneläkkeen määrästä komitea totesi, että yleinen perhe-eläke nykyisellään toteuttaa lesken vähimmäistoimeentulon turvaamiselle sekä lesken uusiin olosuhteisiin sopeuttamiselle asetetut tavoitteet. Kun komitean käsityksen mukaan tulovähenteinen yleinen perhe-eläke oli kuitenkin saatettava veronalaiseksi tuloksi, se katsoi, että uusissa leskeneläkkeissä lesken työtulon tarveharkintaa olisi lievennettävä ja että leskeneläkettä vähentävinä työtuloina olisi otettava huomioon ainoastaan 60 prosenttia työtuloista.

Ansioläkejärjestelmän leskeneläkkeen määrästä komitea totesi, että ansaintaperiaatteen mukaisesti ansioläkejärjestelmässä leskeneläke olisi määrättävä edunjättäjän ansaitsemasta eläkkeestä kuten nykyisinkin. Kaikissa tilanteissa perhe-eläke voi olla enintään edunjättä-

jän ansaitseman eläkkeen suuruinen. Perhe-eläkkeen määrässä olisi otettava huomioon paitsi se, että kuolemantapauksen vuoksi perheestä ovat jääneet pois yhden aikuisen tulot, myös se, että perheestä on poistunut yksi aikuinen kuluttaja. Edellä mainitun vajaan 3 000 leskitaloutta käsittäneen tutkimuksen mukaan yli puolella naisleskistä perhe-eläke nosti kulutustason vähintään samaksi kuin mitä se oli ennen puolison kuolemaa. Yli viidenneksellä naisista oli perhe-eläke, vaikka sitä ei kulutustason ennallaan säilyttämiseksi olisi tarvittu. Kuolemantapaus johti tason nousuun sitä yleisemmin ja sitä enemmän mitä suuremmat olivat lesken omat tulot suhteessa kuolleen puolison tuloihin. Vastaavasti miesleskillä, jotka eivät saaneet perhe-eläkettä, kulutustaso aleni puolison kuoleman johdosta vain noin 10 prosentissa tapauksista. Komitea totesi, että tulevaisuudessa perhe-eläkkeen aiheuttama ylikorvaustilanne yleistyy, sillä nykyiset perhe-eläkkeet ovat useimmiten vielä alle työeläketurvan tavoitetason. Miesleskien tuleminen edunsaajiksi ilman samanaikaista perhe-eläkesään-
nosten rakenteen kehittämistä lisäisi ylikorvausten osuutta merkittävästi.

Jotta leskeneläke vastaisi kuoleman aiheuttamaa taloudellista menetystä myös silloin, kun leskellä on omaa työ- tai eläketuloa, komitea ehdotti, että leskeneläkkeen enimmäismäärää on vähennettävä lesken omien tulojen vaikutusta vastaavasti. Jos tätä eläkesovitusta ei tehtäisi, leskeneläke johtaisi suurempituloisilla leskillä parempaan toimeentuloon kuin perheellä oli ennen edunjättäjän kuolemaa. Komitea päätyi esittämään eläkesovituksen toteuttamista siten, että leskeneläkkeen määrä alenee, jos lesken omaan ansiotoimintaan perustuvat eläkkeet ylittävät eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperusteen määräksi komitea ehdotti 2 400 markkaa kuukaudessa vuoden 1987 indeksitasossa. Eläkesovitusperuste olisi kuitenkin enintään edunjättäjän ansiotoimintaan perustuvan eläkkeen suuruinen.

Komitea arvioi, että lapsiperheissä komitean esittämä uusi perhe-eläketurva toimii johdonmukaisemmin kuin nykyinen järjestelmä. Komitean esitys estäisi nykyisentyypiset ylikorvaustilanteet ennen kaikkea suurituloisilla perheillä. Perheissä, joissa sekä edunjättäjä että leski ovat pienituloisia, komitean ehdotus parantaisi toimeentulotasoa nykyisestä.

Jos kyseessä on työkäinen, lapseton leski, komitean esitys parantaisi mieslesken toimeen-

tuloa niissä tapauksissa, joissa toimeentulo on ollut pääasiassa vaimon ansiotyön varassa. Samoin uusi leskeneläke korottaisi pienituloisten naisleskien eläketurvaa yli nykyisen turvan tason myös tapauksissa, joissa nykyinenkin turva merkitsee lesken kulutustason kohoamista. Keski- ja korkeampituloisilla komitean esitys turvaisi toimeentulon kohtuullisesti. Jos edunjättäjä oli työkyvyttömyyseläkkeellä, esitys säilyttää lesken toimeentulon kaikilla tulotasoilla vähintään samana kuin se oli ennen puolison kuolemaa.

Eläkkeellä olevalle lapsettomalle leskelle komitea katsoi esityksen turvaavan kohtuullisesti kulutustason säilymisen kaikilla edunjättäjän tulotasoilla. Komitean mukaan perusteettomat ylikorvaustilanteet poistuvat ja pienempituloisen puolison tulotaso turvataan sukupuolesta riippumatta. Kulutustaso säilyisi kaikilla tulotasoilla verotuksen jälkeen vähintään 80-prosenttisesti ja pienituloisilla vähintään 90-prosenttisesti.

Uudistuksen aikataulusta komitea totesi, että perhe-eläkeuudistuksen viivästyminen lisää kustannuksia, laajentaa ylikorvausten määrää ja vaikeuttaa uudistuksen toteuttamista. Myös nykyisen perhe-eläketurvan vinoutumat lasten eläketurvassa ja sukupuolten asemassa puoltavat voimakkaasti uudistuksen nopeaa toteuttamista. Komitea korosti, että uudistus muodostaa kokonaisuuden, jonka toteutus osauudistuksina haittaisi keskeisten tavoitteiden toteutumista ja aiheuttaisi etuuksien edestakaisen muutoksen vaaran, mikä eläkeuudistuksissa koetaan erittäin kielteiseksi. Komitean ehdotukset koskivat vain lainmuutoksen jälkeen sattuvia kuolemantapauksia eivätkä nykyisiä perhe-eläkkeitä.

Komiteanmietintö ei ollut yksimielinen. Siihen sisältyivät etujärjestöjä sekä valtiovarainministeriötä ja kansaneläkelaitosta edustaneiden jäsenten eriävät mielipiteet. Työntekijöitä edustavat järjestöt vaativat ennen muuta lasten ja lapsiperheiden aseman parantamista. Työnantajia edustavat järjestöt pitivät ehdotusta edelleen perhe-eläketurvan tavoitetason ylittävänä.

Komiteanmietintö oli laajalla lausuntokierroksella. Lausunnon antoivat muun muassa oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, opeusministeriö, työvoimaministeriö, sosiaalialitus, verohallitus, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, valtiokonttori, kunnallinen eläkelaitos, maatalousyrittäjien eläkelaitos, Työelä-

kelaitosten liitto, Suomen Työnantajain Keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Liiketyönantajain Keskusliitto LTK, Akava, Toimihenkilö- ja virkamiesjärjestöjen Keskusliitto TVK, Julkisten Työalojen Ammattijärjestö JTA, Kunnallisten työntekijäin ja viranhaltijain liitto KTV sekä Maataloustuottajain Keskusliitto MTK. Saaduista lausunnoista ilmenivät komitean mietinnössäkin näkyvät eriävät mielipiteet.

Valtion vuoden 1989 tulo- ja menoarvioesityksen mukaan hallituksen tarkoituksena oli antaa eduskunnalle esitys perhe-eläkkeitä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi perhe-eläkekomitean toisen osamietinnön jatkovalmistelun pohjalta siten, että uudistuksen toteuttaminen voitaisiin aloittaa vuoden 1990 alusta.

Esityksen valmistelussa on pyritty käyttämään hyväksi edellä mainitusta komiteanmietinnöstä saatuja lausuntoja sekä Suomen Työnantajain Keskusliiton ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n suositusta perhe-eläkeuudistuksen sisällöksi. Esitysehdotuksesta on kuultu myös muita keskeisiä työmarkkinajärjestöjä ja etujärjestöjä.

Nyt annettava hallituksen esitys liittyy valtion vuoden 1990 tulo- ja menoarvioesitykseen.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

3.1. Nykyisen lainsäädännön mukaiset perhe-eläkemenot

Vuoden 1987 lopussa sai ansioeläkelakien ja yleisen perhe-eläkelain mukaista perhe-eläkettä yhteensä 30 151 lasta ja 176 118 leskeä. Miespuolisia leskeneläkkeensaajia oli 2 323.

Ansioeläkejärjestelmistä perhe-eläkettä saavien henkilöiden lukumäärä oli vuoden 1987 lopussa seuraava:

	Lesket	Lapset	Yhteensä
Yksityinen sektori			
TEL	65 130	11 927	77 057
LEL	33 115	4 433	37 548
YEL	12 718	1 864	14 582
MYEL	30 121	2 681	32 802
MEL	1 019	386	1 405
Yhteensä	141 712	20 927	162 639

Julkinen sektori

VPEL	38 374	4 323	42 697
Valtion vanhat	6 914	258	7 172
KVTEL	10 420	2 782	13 202
KiEL	1 127	168	1 295
Muut	482	112	594
Yhteensä	55 576	6 975	62 551

Yleistä perhe-eläkettä saavia leskiä oli vuoden 1987 lopussa 17 029. Näistä jatkoeläkkeen saajia oli 15 123. Yleistä perhe-eläkettä saavia lapsia oli 26 581.

Yleisenä perhe-eläkkeenä sekä eri ansioeläkejärjestelmien mukaisina perhe-eläkkeinä maksettiin vuonna 1987 yhteensä 3 600 miljoonaa markkaa. Tämä oli noin 9,1 prosenttia kansaneläkkeiden ja ansioeläkkeiden eläkemenosta vuonna 1987. Ansioeläkkeissä perhe-eläkkeet olivat noin 13,3 prosenttia koko eläkemenosta.

Eri järjestelmien maksamat perhe-eläkkeet jakautuivat seuraavasti:

	Mmk	%
Yleinen perhe-eläke	243	6,7
TEL, LEL, MEL, YEL, MYEL	1 861	51,7
Valtio	1 001	27,8
Kunnat	416	11,6
Kirkko	36	1,0
MEL	27	0,8
PSP, SP, KELA, Ahvenanmaa	16	0,4
Yhteensä	3 600	100,0

Nykyisen lainsäädännön mukaiset perhe-eläkemenot kehittyvät 1990-luvulla seuraavasti:

Vuosi	Ansioeläkkeet		Yleiset perhe-eläkkeet		Yhteensä	
	Mmk	% palkoista	Mmk	% palkoista	Mmk	% palkoista
1990	3 930	1,9	210	0,1	4 140	2,0
1995	4 900	2,2	180	0,1	5 080	2,3
2000	5 720	2,4	170	0,1	5 890	2,5

3.2. Esityksen vaikutukset perhe-eläkemenoihin

3.2.1. Yleiset perhe-eläkkeet

Ehdotettujen yleisen perhe-eläkkeen muutosten kustannusvaikutukset on esitetty seuraavassa taulukossa:

Vaikutus yleisen perhe-eläkkeen vuotuisiin menoihin, Mmk

vuosi	lesken-eläke miehille	työtulon etuoik. 40 %	lapsen-eläke, täydennysmäärä	lasta huoltavat lesket	ikärajan korotus, lapset	yht.
1990	0,4	0,4	1,2	1,6	0,4	4
1991	2	4	6	9	2	23
1992	4	7	9	13	2	35
1993	5	10	14	13	2	44
1994	6	13	17	14	2	52
1995	7	15	20	14	3	59
2000	9	20	30	14	3	76

Uudistuksen vuoksi perhe-eläkkeiden vähimmäisturva paranee. Erityisesti kohoavat lapseneläkkeet.

3.2.2. Ansioeläkkeet

Arvioiden mukaan yksityisen työeläkejärjestelmän eläkemenot kohoavat palkkasummaan verrattuna vuoteen 2000 mennessä nykyiseltä noin 14 prosentin tasolta lähes 20 prosenttiin. Perhe-eläkemenot on palkkasummasta nykyisin kaksi prosenttia ja määrä kohoaisi nykyisäänösten mukaisena vuoteen 2000 mennessä noin 2,4 prosenttiin. Tämä merkitsee, että vuotuinen eläkemenot kasvaa nykyisen lain mukaan 1990-luvulla kaikkiaan 1 800 miljoonaa markkaa. Kasvu jatkuu myös tämän jälkeen. Lapseneläkkeiden osuus ansioeläkejärjestelmän perhe-eläkkeistä on nykyisin runsas 10 prosenttia. Nykyisten säännösten mukainen perhe-eläkkeiden lisäys tapahtuu lähes kokonaan leskeneläkkeissä.

Seuraavassa taulukossa on esitetty uudistuksen vaikutukset ansioeläkkeinä maksettavien leskeneläkkeiden bruttomääriin. Markkamäärät on ilmoitettu vuoden 1989 rahanarvon mukaisina.

Vaikutukset leskeneläkemenoihin (Mmk ja prosentteina nykyisen lain mukaisesta leskeneläkemenosta)

vuosi	TEL, LEL, MEL, YEL, MYEL		VPEL		KVTEL		YHT	
	Mmk	%	Mmk	%	Mmk	%	Mmk	%
1990	—0,3	0	—1	0	0,5	0	—1	0
1991	—2	0	—8	—1	4	1	—6	0
1992	—6	0	—17	—1	8	2	—14	0
1993	—10	0	—26	—2	12	3	—23	—1
1994	—15	—1	—35	—3	16	4	—34	—1
1995	—21	—1	—44	—3	19	4	—46	—1
2000	—68	—2	—96	—7	34	6	—130	—2

Eri lakien piirissä uudistuksen vaikutus leskeneläkkeissä vaihtelee. Kunnallisissa eläkejärjestelmässä leskeneläkemenot kohoavat nykyisen lainsäädännön mukaisesta. Valtiolla ja yksityisen työeläkejärjestelmän piirissä leskeneläkemenojen kasvu hidastuu. Kasvun hidastuminen on suurinta valtiolla, ja sen vaikutus on vuonna 2000 arviolta seitsemän prosenttia leskeneläkemenoista. Yksityisessä työeläkejärjestelmässä tämä osuus vaihtelee eri lakien välillä +1 prosentista —4 prosenttiin.

Uudistus korottaa ansioeläkkeinä maksettavia lapseneläkkeitä. Kokonaisvaikutukset ilmenevät seuraavasta taulukosta.

Lapseneläkemenojen lisäys (Mmk ja prosentteina nykyisen lain mukaisesta lapseneläkemenosta)

vuosi	TEL, LEL, MEL, YEL, MYEL		VPEL		KVTEL		YHT	
	Mmk	%	Mmk	%	Mmk	%	Mmk	%
1990	0,1	0	0,2	0	0,0	0	0,3	0
1991	1,2	0	1,8	3	0,1	0	3,1	1
1992	2,1	1	3,2	5	0,2	0	5,4	1
1993	2,9	1	4,5	7	0,3	1	7,5	2
1994	3,6	1	5,5	9	0,3	1	9,3	2
1995	4,1	1	6,5	10	0,4	1	10,9	3
2000	6,4	2	10,4	15	0,5	1	17,3	4

3.2.3. Vaikutukset lapsiperheillä

Alla oleva asetelma osoittaa lapsiperheiden uudistuksesta kaikkiaan saamien ansioeläkeetuksien määrän.

Lapsiperheisiin kohdistuva ansioeläkkeiden perhe-eläkeuudistuksen vaikutus ansioeläkejärjestelmässä Mmk

vuosi	lapset	lesket	yht.
1990	0,3	0,7	1
1991	3	9	12
1992	5	17	22
1993	8	23	31
1994	9	28	37
1995	11	34	45
2000	17	53	70

Lapsiperheisiin kohdistuva yleisen perhe-eläkkeen korotus Mmk

vuosi	lapset	lesket	yht.
1990	1,6	2,4	4
1991	8	13	21
1992	11	19	30
1993	16	21	37
1994	19	24	43
1995	23	26	49
2000	33	29	62

Lapsiperheet saavat perhe-eläkeuudistuksen seurauksena vuoteen 2000 mennessä tulonsäystä nykyiseen lainsäädäntöön verrattuna yhteensä runsaat 130 miljoonaa markkaa. Ansioeläkejärjestelmässä tämä merkitsee lähes 10 prosentin kasvua lapsiperheiden perhe-eläkeetuksissa.

Perheelle 16 vuotta nuoremman lapsen jälkeen myönnettävä hautausavustus merkitsee kansaneläkejärjestelmälle vuotuisia lisäkustannuksia noin 2,4 miljoonaa markkaa.

3.2.4. Perhe-eläkekustannusten kokonaismuutos

Seuraavista luvuista näkyvät uudistuksen kustannusvaikutukset kokonaisuudessaan vuoteen 2000 mennessä. Uudistuksen alkuvaiheessa perhe-eläkemenojen kasvu lisääntyy jonkin verran. Uudistuksen tuoma, suhteellinen eläkemenojen kasvun lisäys on 1990-luvun alkupuoliskon ajan yhden prosentin suuruusluokkaa. Tämän jälkeen uudistus alkaa hidastaa eläkemenojen kasvua. Hidastava vaikutus on vuoteen 2000 mennessä nykyisen lain mukaisista eläkemenoista noin yksi prosentti.

Esityksen aiheuttama perhe-eläkekustannusten kokonaismuutos nykyisen lainsäädännön mukaisiin kustannuksiin nähden, (Mmk ja prosentteina nykyisen lain mukaisesta eläkemenosta):

vuosi	TEL, LEL, MEL, YEL, MYEL		VPEL		KVTEL		YPE		Yhteensä	
	Mmk	%	Mmk	%	Mmk	%	Mmk	%	Mmk	%
1990	0	0	—1	0	1	0	4	2	4	0
1991	—1	0	—6	—1	4	1	23	11	20	0
1992	—4	0	—13	—1	8	2	35	18	26	1
1993	—7	0	—21	—2	12	3	44	23	28	1
1994	—11	0	—29	—2	16	3	52	28	28	0
1995	—17	—1	—38	—3	20	4	59	32	24	0
2000	—61	—2	—86	—6	35	6	76	45	—36	—1

Uudistus ei sanottavasti vaikuta työeläkemaksun korotustarpeeseen vuoteen 2000 mennessä. Myöhemmin siihen tulee noin 0,5 prosenttiyksikön verran kevennystä.

Perhe-eläkeuudistuksen toteuttaminen valtion eläkejärjestelmässä edellyttää eläkkeiden laskennassa käytettävän tietojärjestelmän uudistamista. Siitä ja muista muutoksista aiheutuu noin kahden miljoonan markan kertakustannukset. Uudistus lisää myös perhe-eläketurvan toimeenpanossa tarvittavien voimavarojen määrää.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistus ehdotetaan tässä vaiheessa koskemaan vain eläkevakuutuksen piiriin kuuluvaa yksityistä työeläkejärjestelmää sekä valtion ja muun julkisen hallinnon eläkejärjestelmiä. Valtion ja

kunnan lisäksi muita julkisia eläkejärjestelmiä ovat evankelisluterilaisen kirkon, ortodoksisen kirkon, kansaneläkelaitoksen, Suomen Pankin sekä Ahvenanmaan maakunnan eläkejärjestelmät. Näiden henkilöstön perhe-eläketurva määräytyy asianomaisia laitoksia koskevan lainsäädännön mukaan soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olleen henkilön jälkeen.

Hallitus edellyttää, että nyt ehdotetut muutokset ansioeläkejärjestelmässä toteutettaisiin myös kunnallisen eläkejärjestelmän piirissä vuoden 1990 heinäkuun alusta.

Korvausperusteisen tapaturmavakuutusjärjestelmän, liikennevakuutusjärjestelmän ja sotilasvammajärjestelmän etuudet ovat rakenteeltaan sen verran poikkeavia eläkevakuutuksesta, että niiden tarkistaminen on selvitettävä erikseen. Samoin on tarkoitus selvittää valtioneuvoston jäsenten ja kansanedustajain perhe-eläkejärjestelmässä tarvittavat muutokset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Yleistä

Yksityisen työeläkejärjestelmän perhe-eläketurvaa koskevat säännökset ovat työntekijäin eläkelaiassa. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (134/62) määrittelee perhe-eläkeoikeuden saamisen edellytykset lain 4 §:n 4 momentissa (640/66). Muilta osin lain 1 §:ssä viitataan työntekijäin eläkelain vastaviin säännöksiin. Viittaukset perhe-eläketurvan

järjestämisestä työntekijäin eläkelain mukaisesti ovat maatalousyrittäjien eläkelain (467/69) 6 ja 19 §:ssä. Vastaavalla tavoin on viitattu säännökset yrittäjien eläkelain (468/69) 5 ja 17 §:ssä sekä eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain (662/85) 3 ja 11 §:ssä. Nyt ehdotetut muutokset työntekijäin eläkelakiin tulevat koskemaan siten soveltuvin osin näiden lakien mukaista perhe-eläketurvaa.

2. Lakiehdotusten perustelut

2.1. Työntekijäin eläkelaki

4 §. Työntekijän kuoltua pidetään hänen edunsaajinaan hänen leskeään, lapsiaan sekä entistä puolisoaan.

Oikeus perhe-eläkkeeseen olisi leskellä, joka oli avioliitossa edunjättäjän kanssa tämän kuolinhetkellä. Oikeutta leskeneläkkeeseen ei kuitenkaan olisi, jos avioliitto oli solmittu sen jälkeen, kun edunjättäjä oli täyttänyt vanhuuseläkeiän eli 65 vuotta. Myös edunjättäjän entisellä puolisolalla olisi oikeus perhe-eläkkeeseen, jos edunjättäjä oli kuollessaan velvollinen maksamaan hänelle elatusapua. Jos elatusvelvollisuus perustui tuomioistuimen päätöksen sijasta puolisoitten väliseen sopimukseen, edellytetään, että sopimus on sosiaalilautakunnan vahvistama. Kertakaikkisena korvauksena vahvistetun elatusavun perusteella ei perhe-eläkeoikeutta kuitenkaan syntyisi.

Edunjättäjän omalla lapsella olisi aina oikeus saada perhe-eläkettä. Myös lesken lasta pidettäisiin edunsaajana, jos lapsi asui vakinaisesti lesken ja edunjättäjän yhteisessä kodissa silloin, kun edunjättäjä kuoli. Kasvatilapsella ei olisi oikeutta perhe-eläkkeeseen.

Ottolapsella ei olisi perhe-eläkeoikeutta luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Hänen perhe-eläkeoikeutensa määräytyisi ottovanhempien jälkeen. Tämä koskisi lain voimaantulo säännöksen mukaan myös sellaista ottolasta, jonka lapseksiottamiseen tuomioistuin on antanut suostumuksensa ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

Pykälän 6 momenttia on tarkistettu sanonaltaan vastaamaan edunsaajien muutoksia. Myös miesleski voi saada koulutusta varten lainaa. Elinkeinotukena voitaisiin antaa lainaa oman yrityksen perustamiseksi tai työn suorittamisessa tarvittavien välineiden hankkimiseksi.

4 a §. Pykälässä säädetään niistä edellytyksistä, joilla edunsaajalla on oikeus saada perhe-eläkettä. Perhe-eläkettä suoritetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan oikeus leskeneläkkeeseen olisi aina sellaisella leskellä, jolla on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa. Edellytyksenä kuitenkin on, että avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta. Eläkeoikeuteen ei vaikuta lesken ikä eikä lapsen

ikä. Vaikka yhteinen lapsi olisi kuollut ennen edunjättäjää, leskellä olisi olemassa olleen huoltovelvollisuuden perusteella eläkeoikeus.

Puolisoiden yhteisenä lapsena pidetään myös lasta, joka syntyy edunjättäjän kuoleman jälkeen. Kuollessaan syntyneen lapsen perusteella ei leskellä kuitenkaan olisi oikeutta leskeneläkkeeseen. Jos perheessä on edunjättäjän kuollessa huollettavana edunjättäjän tai lesken lapsia, jotka eivät olleet puolisoitten yhteisiä, ei leskeneläkeoikeutta tällä perusteella olisi.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetään leskeneläkkeen saamisen edellytyksistä niissä tapauksissa, joissa aviopuolisoilla ei ollut yhteistä lasta.

Oikeus leskeneläkkeeseen olisi iästä riippumatta pitkäaikaisesti työkyvyttömänä olleella leskellä. Muilla leskillä leskeneläkkeen saamisen alaikäraja on 50 vuotta. Lain voimaantulovaiheeseen liittyen on katsottu kuitenkin taroituksenmukaiseksi, että alaikäraja nousisi 50 vuoteen asteittain sellaisilla naisleskillä, jotka ovat syntyneet ennen 1 päivää heinäkuuta 1950 ja joilla olisi aikaisemman lain perusteella ikänsä puolesta ollut oikeus leskeneläkkeeseen 40 vuotta täytettyään.

Jos aviopuolisoilla ei ollut yhteistä lasta, edellytetään lisäksi, että avioliitto oli jatkunut vähintään viisi vuotta ja se oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja edunjättäjä 65 vuotta.

Pykälän 3 momentin mukaan lapseneläkkeen saamisen edellytyksenä on, että lapsi on edunjättäjän kuollessa alle 18-vuotias. Koska lapsella voi olla oikeus lapseneläkkeeseen paitsi vanhempiensa myös isä- tai äitipuolensa jälkeen, pykälässä on estetty useammankertaisen lapseneläkkeen saaminen siten, ettei eläkeoikeutta voi olla samaan aikaan useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen.

Pykälän 4 ja 5 momentissa luetellaan tapaukset, joissa perhe-eläkeoikeutta ei ole. Lesken ja edunjättäjän yhteinen lapsi ei tuo leskelle perhe-eläkeoikeutta, jos lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa. Koska 50 vuotta täyttänyt leski voisi mennä avioliittoon menettämättä leskeneläkettä, hän voisi saada kaksinkertaista etuutta niissä tapauksissa, joissa hänellä on uuden aviopuolison kanssa yhteisten lasten perusteella oikeus eläkkeeseen. Tämän estämiseksi ehdotetaan, että oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen ei olisi, jos leskellä olisi oikeus saada aiemman avioliiton perusteella perhe-eläkettä. Oikeuden kat-

sotaan olevan olemassa myös niissä tapauksissa, ettei tällaista eläkettä yhteensovituksen tai eläkesovituksen jälkeen ole jäänyt maksettavaksi.

4 b §. Pykälässä säädetään perhe-eläkeoikeuden alkamisesta ja lakkaamisesta. Lesken solmiessa avioliiton hänen oikeutensa saada leskeneläkettä lakkaa. Jos leski kuitenkin oli täyttänyt 50 vuotta, uusi avioliitto ei lakkauta perhe-eläkettä, koska hän ei tämän avioliiton perusteella voisi saada uutta perhe-eläkeoikeutta, jollei avioliitosta synny yhteistä lasta. Mahdollisuus solmia avioliitto leskeneläkettä menettämättä koskisi myös nykyisiä leskiä heidän täytettyään 50 vuotta. Tästä on maininta lain voimaantulosäännöksessä.

Lapsettomilla puolisoilla on oikeus perhe-eläkkeeseen puolisonsa kuoleman jälkeen vain siinä tapauksessa, että avioliitto oli kestänyt vähintään viisi vuotta. Jos leski solmii avioliiton, joka purkautuu ennen kuin oikeus perhe-eläketurvaan on edellä mainitulla perusteella syntynyt, lakkautettua perhe-eläkettä ryhdytään hakemuksesta maksamaan uudelleen.

Perhe-eläkkeen saaminen uudelleen aikaisemman avioliiton perusteella ei koskisi entistä puolisoa hänen solmiessaan avioliiton. Tämä on perusteltua siitä syystä, että myös elatusapu, johon hänen eläkeoikeutensa perustuu, olisi uuden avioliiton johdosta lakannut.

Jos alle 50-vuotias leski solmii uuden avioliiton, hänelle maksettaisiin leskeneläkkeenä kertasuoritus, joka vastaa kolmen vuoden ajalta maksettavaa leskeneläkettä. Jos lakkautettua leskeneläkettä ryhdytään maksamaan uudelleen avioliiton purkaututtua, eläkkeistä vähennetään kertasuorituksen määrä. Vähennys olisi 1/3 kuukausieläkkeen määrästä ennen veron ennakonpidätystä. Eläkettä ei kuitenkaan suoritettaisi vähennettynä kauemmin kuin yhdeksän vuoden ajan siitä riippumatta, minkä suuruinen kertasuorituksen määrä on ollut. Leskeneläkkeen kertasuorituksena saaneelle ei maksettaisi toistamiseen kertasuoritusta saman edunjäntäjän jälkeen, jos hän leskeneläkkeen alettua uudelleen solmisi uuden avioliiton.

Pykälä sisältää säännökset myös lapsen eläkeoikeuden lakkaamisesta. Paitsi lapsen täyttäessä 18 vuotta eläke lakkaisi, kun hänet on annettu muulle henkilölle kuin leskelle tai tämän uudelle puolisolle ottop lapseksi. Eläkettä, jota lapsi saa kuolleen vanhempansa jälkeen, ei

lakkautettaisi uuden puolison adoptoidessa lapsen.

7 a §. Pykälä sisältää säännökset perhe-eläkkeen määräytymisestä. Perusteena olisi 1 momentin mukaan edunjäntäjän ansaitsema eläke.

Pykälän 2 momentin mukaan leskeneläkkeen enimmäismäärä olisi puolet edunjäntäjän eläkkeestä, jos edunsaajana on leski yksin tai hänen lisäksi yksi lapsi.

Jos lapsia on useampia kuin yksi, lasten eläkkeiden ja edellä tarkoitetun leskeneläkkeen yhteismäärä ylittäisi edunjäntäjän eläkkeen. Tämän estämiseksi ylittävä määrä vähennetään leskeneläkkeestä. Leskeneläkkeen enimmäismäärä olisi siten edunjäntäjän eläkkeistä 5/12, jos edunsaajina on lesken lisäksi kaksi lasta, 3/12, jos lapsia on kolme, ja 2/12, jos lapsia on neljä tai enemmän.

Näin määritelty leskeneläke ja lapseneläkkeiden yhteismäärä yhteensovitettaisiin muiden eläkelakien mukaan myönnettävien perhe-eläkkeiden kanssa 8 §:n 5 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tämän jälkeen leskeneläkkeeseen suoritettaisiin 8 c §:ssä tarkoitettu eläkesovitus.

Jos edunjäntäjä oli ollut aikaisemmin avioliitossa, leskeneläkkeistä voi tulla vähennettäväksi edunjäntäjän jälkeen tämän entiselle puolisolalle 4 §:n 5 momentin mukaan maksettava perhe-eläke.

Pykälän 3 momentissa säädetään edunjäntäjän ansaitseman eläkkeen perusteella laskettava lapseneläkkeiden yhteismäärästä. Säännöksen mukaan täysorvolle lapselle maksettaisiin etuutta enemmän kuin puoli-orvolle. Tämän mukaisesti, jos toinenkin lapsen vanhemmista kuolee, lisättäisiin tämän edunjäntäjän jälkeen myönnettävään lapseneläkkeeseen 2/12 edunjäntäjän eläkkeestä. Lisäys tehtäisiin vain sillä edellytyksellä, että edunjäntäjän ansaitseman eläkkeen määrää ei ylitetä. Jos lapsen äiti on yksin ollut huoltajana, pidettäisiin lasta täysorpona äitinsä kuoltua, jos isyyttä tai elatusvelvollisuutta ei ollut vahvistettu.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaettaisiin tasan edunsaajina olevien lasten kesken 8 §:n 5 momentin mukaisen yhteensovituksen jälkeen. Kuitenkin täysorvoille tarkoitettu lisä jaettaisiin vain näiden kesken.

Edunjäntäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruus määritettäisiin siten, että sen osuus yhteensovitetusta leskeneläkkeestä olisi saman suuruinen, kuin mitä hänen elatusapunsa eläkkeeksi muutettuna olisi ollut edunjäntäjän ansaitsemasta eläkkeestä. Elatusavulla tarkoite-

taan sen elatusavun kuukausimäärää, jonka suorittamiseen edunjättäjällä oli velvollisuus.

Entiselle puolisolle maksettava perhe-eläke vähennetään leskeneläkkeestä. Jos entisiä puolisoita on useampia, saattaisivat näiden eläkkeet ylittää leskelle maksettavan eläkkeen määrän. Sen vuoksi entisten puolisoitten eläkkeiden yhteismäärä rajattaisiin puoleen yhteensovitusta leskeneläkkeen määrästä. Myös entisen puolison perhe-eläkkeessä suoritettaisiin eläkesovitus. Jos entisiä puolisoita on useampia, perhe-eläke jaettaisiin heidän kesken elatusapujen suhteessa.

Pykälän 6 momentin mukaan leskeneläkkeen ja lapseneläkkeen määrät lasketaan uudelleen, jos edunsaajien lukumäärä muuttuu. Uudelleen laskeminen tapahtuu edunjättäjän kuolinpäivän tilanteen mukaisena. Jos edunjättäjän entinen puoliso lakkaa olemasta edunsaajana, leskeneläke tarkistetaan tämän momentin nojalla.

8 §. Pykälän 5 momentissa säädetään perhe-eläkkeiden yhteensovittamisesta edunjättäjän jälkeen myönnettävien muiden perhe-eläkkeiden kanssa. Yhteensovituksen jälkeen perhe-eläke jaetaan lasten ja lesken osuuksiin samassa suhteessa kuin heidän eläkkeensä 7 a §:n mukaan määräytyvät. Yhteensovituksessa leskeneläke otettaisiin huomioon sen suuruusena kuin se on ennen 8 c—8 f §:n mukaisen eläkesovituksen tekemistä. Yleisen perhe-eläkkeen lapseneläkkeestä otettaisiin huomioon vain perusmäärä, koska sen täydennysmäärää vähentävät lapsen muut perhe-eläkkeet. Koska tätäkin eläkettä maksetaan lapselle 18 vuoden ikään saakka, se vähennettäisiin myös yhteensovituksessa tähän ikään asti. Jos edunsaajana on edunjättäjän entinen puoliso mutta ei leskeä, perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrää ei kuitenkaan vähennettäisi, koska entisellä puolisollla ei ole oikeutta sanottuun eläkkeeseen.

8 a §. Pykälä koskee uuden yhteensovituksen toimittamista. Sen 2 momentin sanamuoto on tarkistettu vastaamaan perhe-eläkettä koskevia muutoksia. Koska perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen päättymisikä olisi 18 vuotta, ei 16 vuoden iän täyttäminen aiheuttaisi enää uutta yhteensovitusta.

8 b §. Pykälän 1 momentista on poistettu säännös 18 vuotta täyttäneen työkyvyttömän lapsen eläkeoikeudesta. Sana työhuolto on korvattu sanalla kuntoutus.

8 c—8 f §. Pykälissä säädetään lesken omien työeläkkeiden vaikutuksesta leskeneläkkeen määrään eli leskeneläkkeeseen tehtävästä eläkesovituksesta. Se tuloraja, jonka ylittävät lesken omat eläketulot vähentävät täyttää leskeneläkettä puolisoitten tulosuhteista riippumatta on määritelty 8 d §:ssä. Samassa pykälässä on myös määritelty eläkesovitusperusteen alaraja, jonka alittavat lesken omat eläkkeet eivät vähentäisi leskeneläkettä. Jos edunjättäjän perhe-eläkkeen perusteena oleva eläke on määrältään näiden rajojen välissä, eläkesovitusperuste on edunjättäjän eläkkeen suuruinen. Leskeneläkettä vähennetään 50 prosenttisesti siltä osin kuin lesken oma eläke ylittää eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperusteen enimmäismäärä on alaraja kaksinkertaisena. Eläkesovitusperusteena käytetyt markkamäärät on ilmaistu työntekijäin eläkelain vuoden 1966 palkkaindeksiluvun mukaisina. Sanotut markkamäärät on sidottu työntekijäin eläkelain 9 §:n (659/76) mukaiseen indeksiin. Niitä tarkistetaan sanotulla indeksillä vuosittain.

Leskeneläkettä määrättäessä otetaan 8 c §:n mukaan huomioon lesken omaan ansiotyöhön perustuvat 8 §:n 4 momentissa (663/85) mainittujen lakien, eläkeohjesäännön ja eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet samoin kuin niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet, joita ovat valtion ja kuntien vanhojen eläkejärjestelmien mukaiset eläkkeet. Julkisten eläkejärjestelmien mukaiset eläkkeet otetaan huomioon sen tasoisina kuin ne maksetaan eli joko perus- tai lisäeläketurvan mukaisina. Lesken työeläkkeet otetaan huomioon yhteensovitettuina. Ensimmäisen eläkkeen eli tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain sekä sotilasvammalain mukaisen korvauksen yhteensovituksessa aiheuttama eläkkeen vähennys jätetään kuitenkin 8 d §:n mukaan huomioon ottamatta eläkesovitusta tehtäessä. Leskelle maksettava ulkomailta tuleva eläke voidaan myös ottaa 8 c §:n mukaan eläkesovituksessa huomioon. Jos leski saa työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä, se otetaan eläkesovituksessa huomioon täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruusena, koska lesken osaeläkkeen ohella saamat ansiotulot jäisivät muutoin kokonaan huomioon ottamatta. Työntekijäin eläkelain 11 §:n mukaisia vapaaehtoisia lisäetuja ei oteta eläkesovituksessa huomioon.

Jos leski ei saa työeläkettä, hänelle karttunut eläke otettaisiin eläkesovitusta tehtäessä huomioon sen täyden työkyvyttömyyseläkkeen

suuruisena, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinpäivänä. Lesken laskennallisessa eläkkeessä tuleva aika eli eläkeikään vielä jäljellä oleva aika otettaisiin huomioon, jos lesken ansiotyön päättymisestä ei vielä ole kulunut 360 päivää edunjättäjän kuollessa. Lesken oma eläke vastaisi tällöin hänen työssäoloaikaista eläkettään. Laskennallinen eläke määrätään kaikkien niiden 8 §:n 4 momentissa mainittuihin lakeihin taikka eläkeohjesääntöön tai eläkesääntöihin perustuvien eläkkeiden yhteismääränä, jotka leskelle olisi myönnetty. Muiden eläkelaitosten olisi viipymättä ilmoitettava perhe-eläkkeen myöntäville eläkelaitokselle leskelle karttuneen eläkkeen määrä.

Eläkesovitus tehdään leskeneläkettä määrätessä. Eläkesovitusta ei kuitenkaan tehtäisi, jos edunjättäjän kuollessa hänen ja lesken yhteisessä taloudessa asui sellainen 18 vuotta nuorempi lapsi, jolla on oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen. Tällaisia lapsia ovat edunjättäjän ja lesken yhteisten lasten lisäksi sekä edunjättäjän lapset että lesken lapset. Kun nuorin lapsista täyttää 18 vuotta, toimitettaisiin eläkesovitus, jossa otetaan huomioon lesken omat eläkkeet sellaisina kuin ne ovat eläkesovitushetkellä. Kun eläkesovituksessa käytetään lesken laskennallista eläkettä, eläke lasketaan ikään kuin leski olisi tullut työkyvyttömäksi sinä päivänä, jona nuorin lapsista täyttää 18 vuotta.

Silloin, kun leski saa useamman kuin yhden työeläkelain mukaista leskeneläkettä, eläkesovituksesta johtuva vähennys jaettaisiin näiden lakien mukaisten perhe-eläkkeiden kesken yhteensovitettujen perhe-eläkkeiden määrien suhteessa.

Eläkesovituksen tekemisestä eräissä poikkeustilanteissa säädetään 8 e §:ssä. Jos leski ei saa omaan ansiotyöhön perustuvaa eläkettä, saattaa laskennallisen eläkkeen käyttäminen eläkesovituksessa johtaa lesken toimeentuloturvan kannalta epätarkoituksenmukaiseen lopputulokseen. Edellytyksenä poikkeukselliseen menettelyyn eläkesovituksessa on, että leskellä ei ole oikeutta saada työ- tai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan perustuvaa eläkettä. Leskellä katsotaan olevan oikeus sanottuun eläkkeeseen, vaikka eläkettä ei yhteensovituksen johdosta ole jäänyt maksettavaksi. Jos leski saa työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä, 8 e §:ää voitaisiin kuitenkin soveltaa.

Jos leskellä on 8 c §:ssä tarkoitettuja lapsia, eläkesovitus tehdään 8 e §:n mukaisesti hakemuksesta vasta nuorimman lapsen täyttäessä 18 vuotta.

Ansiotulot käsittävät myös muut lesken ansiotyöstään saamat tulot kuin 8 §:n 4 momentissa mainituissa laeissa tarkoitettut ansiotulot. Siten esimerkiksi luottamustoimesta maksetut palkkiot katsotaan ansiotuloiksi. Ansiotulot otettaisiin huomioon samojen perusteiden mukaan kuin veron ennakkoa pidätettäessä. Ansiotuloista otetaan eläkesovitusta tehtäessä huomioon 60 prosenttia. Lesken saamat hänen omien ansiotulojensa perusteella määräytyvät etuudet otetaan huomioon kuitenkin sen suuruisina kuin niitä maksetaan. Ne muutetaan tarvittaessa vastaamaan kuukausittain suoritettavaa määrää. Tällainen etuus on esimerkiksi työttömyyspäiväraha. Myös tapaturmavakuutuslain mukainen päiväraha ja tapaturmaeläke, liikennevakuutuslain mukainen omaan vammaan perustuva jatkuva korvaus ja sotilasvammalain nojalla myönnetty elinkorko otetaan tuloina huomioon.

Jos eläkesovituksen tekemiselle lesken todellisten tulojen perusteella ei ollut edellytyksiä edunjättäjän kuollessa, mutta lesken olosuhteet muuttuvat myöhemmin siten, että nämä edellytykset täyttyvät, tarkistetaan eläkkeen määrä lesken hakemuksesta 8 e §:n mukaisesti. Edellytyksenä kuitenkin on, että olosuhteiden muutos on tapahtunut ennen kuin viisi vuotta oli ehtinyt kulua edunjättäjän kuolemasta.

Määriteltäessä lesken keskimääräisiä ansiotuloja ja niihin perustuvia etuuksia otetaan huomioon hänen ansiotulonsa kuuden kuukauden ajalta ennen hakemusta. Myös tarkistettua leskeneläkettä suoritetaan taannehtivasti enintään mainitulta kuuden kuukauden ajalta.

Poikkeuksellisten tulojen perusteella määräytävää leskeneläkettä maksetaan kahden vuoden ajan. Kun kaksi vuotta on kulunut, leskeneläke määrätään hakemuksesta uudelleen kahdeksi vuodeksi, jos edellytykset ovat edelleen olemassa. Leskeneläke lasketaan tällöin uudelleen ottaen huomioon lesken ansiotulot ja niihin verrattavat etuudet. Jollei leski ole tehnyt jatkohakemusta, eläkkeen määrä tarkistetaan 8 c ja 8 d §:n mukaiseksi. Jos eläkesovitus on välillä tehty laskennallisen eläkkeen perusteella, ei 8 e §:n mukaista menettelyä voida soveltaa enää uudelleen.

Eläkesovitus tehdään 8 f §:n mukaan uudelleen myös, jos leskelle myönnetään 1 momen-

tissa tarkoitettu työeläke muuna kuin osa-aika-eläkkeenä. Eläkesovitus tarkistetaan vastaavasti myös silloin, kun leskeneläkkeen määrä muuttuu yhteensovituksen johdosta. Eläkesovitusperusteena käytetään samaa eläkesovitusperustetta kuin eläkesovitusta ensimmäistä kertaa tehtäessä korottamalla kuitenkin sanotut markkamäärät vastaamaan laskentahetken indeksitasoa.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990. Lakia sovellettaisiin niihin tapauksiin, joissa edunjättäjä on kuollut lain voimaantumisen jälkeen. Kuitenkaan, jos lain voimaan tullessa perhe-eläkettä saava leski menee uudelleen avioliittoon 50 vuotta täytettyään, tällaisen lesken perhe-eläkettä ei lakkautettaisi. Yleisen perhe-eläkkeen lapseneläkkeen noustessa 18 ikävuoteen myös niissä eläkkeissä, jotka ovat alkaneet ennen lain voimaantuloa, tästä on otettu maininta voimaantulosäännökseen.

Pykälän 3 momentissa on säädetty niistä tapauksista, joissa tuomioistuin on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Momentissa on säännös myös sellaisista lapsista, joiden asema määräytyy ennen isyyslain (700/75) voimaantuloa annettujen säännösten perusteella.

Pykälään on selvytyden vuoksi sisällytettävä säännökset myös siitä, miten voimassa olevat vapaaehtoiset perhe-eläkejärjestelyt voidaan muuttaa vastaamaan perhe-eläkesäännösten uusia periaatteita. Vapautuvat varat voidaan käyttää työntekijäin eläkelain mukaisen eläketurvan kustantamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö antaisi menettelystä tarkemmat ohjeet.

2.2. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki

4 §. Pykälän 4 momentissa säädetään edunsaajista. Ne ovat samat kuin ehdotetussa työntekijäin eläkelain 4 §:n 5 momentissa.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Myös tämä laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990. Lakia sovellettaisiin vain sen voimassa ollessa sattuneisiin kuolemantapauksiin. Ennen lain voimaantuloa leskeytyneet voisivat solmia avioliiton 50 vuotta täytettyään menettämättä perhe-eläkeoikeuttaan.

Pykälässä on lisäksi säännökset eräiden otto-lasten ja avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten oikeudellisesta asemasta perhe-eläkkeen saajina.

2.3. Merimieseläkelaki

15 a §. Pykälässä määritellään edunsaajat. Edunsaajina voivat olla sekä nais- että miesleski sekä lapset. Edunsaajana voi ehdotuksen mukaan olla myös entinen puoliso. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 4 §:n 5 momenttia.

15 b §. Pykälässä määritellään ne perhe-eläkkeen saamisen edellytykset, jotka koskevat edunsaajaa. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 4 a §:n 1—3 momenttia muutoin paitsi, että lapsettoman lesken leskeneläkkeen saamisen alaikäraja on edelleen 35 vuotta ennen 1 päivää heinäkuuta 1955 syntyneillä leskillä.

16 a §. Pykälä sisältää säännökset perhe-eläkkeen määräytymisestä. Eläke määräytyisi samalla tavalla kuin työntekijäin eläkelain 7 a §:ssä säädetään.

27 §. Pykälä sisältää kuten nykyisinkin viittaussäännökset työntekijäin eläkelain eläketurvan yhteensovitusta koskeviin säännöksiin. Niihin on lisätty perhe-eläkkeen eläkesovitusta koskevat viittaussäännökset työntekijäin eläkelain 8 c—8 f §:ään.

28 a §. Pykälässä säädetään perhe-eläkeoikeuden lakkaamisesta. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 4 b §:n 2—4 momenttia.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990. Lakia sovellettaisiin niihin tapauksiin, joissa edunjättäjä on kuollut lain voimaantumisen jälkeen. Nykyisin leskeneläkkeellä oleva henkilö voi kuitenkin 50 vuotta täytettyään mennä uudelleen avioliittoon ilman, että hänen perhe-eläkkeensä lakkaisi. Voimaantulosäännöksessä on samanlaiset maininnat ottolapsesta ja lapsikorotuksesta kuin ehdotetussa työntekijäin eläkelain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksessä.

2.4. Valtion perhe-eläkelaki

2 §. Pykälässä määritellään edunsaajat, joilla on oikeus saada perhe-eläkettä edunjättäjän

kuoltua. Edunsaajina voivat olla kuten nykyisinkin sekä nais- että miesleski ja lapset. Lisäksi edunsaajana voi olla entinen puoliso. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 4 §:n 5 momenttia.

3 §. Pykälässä määritellään ne edellytykset, joilla edunsaajalla on oikeus saada perhe-eläkettä. Perhe-eläkettä suoritetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 4 a §:n 1—3 momenttia.

4 §. Pykälässä säädetään niistä tapauksista, joissa perhe-eläkeoikeutta ei olisi. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 4 a §:n 4 ja 5 momenttia.

5 §. Pykälä sisältää säännökset perhe-eläkkeen määräytymisestä. Perusteena olisi 1 momentin mukaan edunjättäjän ansaitsema joko perus- tai lisäeläketurvan mukainen eläke kuten peruseläketurvan mukaisen eläkkeen osalta on nykyisinkin. Lisäeläketurvan mukaisesta eläkkeestä otetaan voimassa olevan valtion perhe-eläkelain mukaan perhe-eläkkeen perusteeksi 60/66 osaa, jollei edunsaajia ole vähintään seitsemän. Näin ollen perhe-eläkkeen perusteeksi otettaisiin 6/66 osaa enemmän kuin nykyisin.

Pykälä vastaa muilta osin ehdotettua työntekijäin eläkelain 7 a §:n 1—5 momenttia.

6 §. Pykälässä säädetään, miten valtion perhe-eläkelain mukainen perhe-eläke yhteensovitetaan saman edunjättäjän jälkeen myönnettävien muiden perhe-eläkkeiden kanssa. Pykälään on yhdistetty nykyiset 6 ja 7 §, ja siihen on tehty perhe-eläkeuudistuksen edellyttämät muutokset. Yhteensovituksen suorittamista on samalla yksinkertaistettu. Muutokset ovat teknisiä eikä niillä ole vaikutusta yhteensovitetun eläkkeen määrään. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momenttia.

7 ja 7 a—7 c §. Pykälissä säädetään lesken omien työeläkkeiden vaikutuksesta leskeneläkkeen määrään eli leskeneläkettä määrättäessä tehtävästä eläkesovituksesta. Pykälät vastaavat ehdotettua työntekijäin eläkelain 8 c—8 f §:ää.

8 §. Pykälä koskee uuden yhteensovituksen toimittamista. Sen 1 momentin sanamuoto on tarkistettu vastaamaan perhe-eläkettä koskevia muutoksia. Koska perhe-eläkelain mukaisen lapseneläkkeen päättymisikä olisi 16 vuoden sijasta 18 vuotta, lapsen 16 vuoden iän täyttämisen ei aiheuttaisi uutta yhteensovitusta. Momentti vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 8 a §:n 2 momenttia.

16 §. Pykälässä säädetään perhe-eläkeoikeuden lakkaamisesta. Voimassa olevan 16 §:n 3 ja 5 momentin säännöksiä ei ole otettu pykälään, koska lapsella ei enää olisi työkyvyttömyytensä perusteella oikeutta lapseneläkkeeseen 18 vuotta täytettyään. Pykälä vastaa ehdotettua työntekijäin eläkelain 4 b §:n 2—4 momenttia.

19 §. Pykälässä oleva viittaus 6 ja 7 §:ään on muutettu viittaukseksi 6, 7 ja 7 a—7 c §:ään.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Laki ehdotetaan saatettavaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990. Lakia sovellettaisiin niihin tapauksiin, joissa edunjättäjä on kuollut lain voimaantulon jälkeen. Kuitenkaan, jos lain voimaan tullessa perhe-eläkettä saava leski menee uudelleen avioliittoon 50 vuotta täytettyään, tällaisen lesken perhe-eläkettä ei lakkautettaisi. Voimaantulosäännöksessä on maininta myös yleisen perhe-eläkkeen lapseneläkkeen ikärajan vaikutuksesta yhteensovitukseseen ennen lain voimaantuloa alkaneissa eläkkeissä.

Valtion perhe-eläkelakia edeltävien säännösten mukaisia perhe-eläkkeitä saattaa vielä nykyisinkin tulla myönnettäviksi. Ehdotetun 7 ja 7 a—7 c §:n mukainen eläkesovitus tehtäisiin myös määrättäessä lesken eläkettä kysymyksessä olevien säännösten mukaisilla perusteilla.

Voimaantulosäännöksessä on maininta otollapsesta, jonka lapseksiottamiseen tuomioistuon on antanut suostumuksensa ennen 1 päivää tammikuuta 1980, ja sellaisesta tunnustetusta lapsesta, jota edunjättäjä oli kuollessaan velvollinen elättämään.

Aikaisemmin voimassa ollutta valtion eläkelain 10 a §:n (851/71) mukaista lapsikortusta ei pykälän mukaan oteta huomioon perhe-eläkkeen määrää laskettaessa. Pykälässä on myös säännös valtion perhe-eläkelain voimaanpanolain (775/68) 2 §:ssä tarkoitetun edunjättäjän eläkkeen määräytymisestä.

2.5. Perhe-eläkelaki

Perhe-eläkelaki ehdotetaan jaettavaksi neljään lukuun. Ensimmäinen luku sisältää yleiset säännökset, jotka koskevat sekä ennen ehdotetun lain voimaantuloa että sen jälkeen myönnettäviä perhe-eläkkeitä. Toinen luku koskee oikeutta perhe-eläkkeeseen, kun edunjättäjä on kuollut ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Kolmas luku sisältää säännökset perhe-eläkeoikeudesta, kun edunjättäjä kuolee lainmuutok-

sen jälkeen. Neljäs luku sisältää kaikkia perhe-eläkelaisia säädettyjä kuolemantapauksia koskevia säännöksiä.

Koska ehdotetun 1 ja 2 luvun eräissä leskeä koskevilla säännöksillä tarkoitetaan sekä naista miesleskeä, on lain ruotsinkieliseen tekstiin tehty lisäksi tästä johtuvat muutokset.

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Perhe-eläkelaista on puuttunut säännös mahdollisuudesta myöntää eläke silloin, kun kuolemasta ei ole virallista todistusta. Vasta, kun kadonnut henkilö on julistettu kuolleeksi, edunsaajille on voitu myöntää perhe-eläke. Vain erittäin selvissä tapauksissa perhe-eläke on voitu myöntää ilman kuolleeksi julistamista. Kuolleeksi julistamisen menettelyn keston vuoksi perheenjäsenet ovat saattaneet tällöin joutua vaikeaan asemaan, kun kadonneen jälkeen ei voida myöntää perhe-eläkettä. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan, jos on todennäköistä, että edunjättäjä on kuollut, eläke voidaan myöntää määrääjäksi.

2 luku. Oikeus perhe-eläkkeeseen, kun edunjättäjä on kuollut ennen 1 päivää heinäkuuta 1990

6 §. Ennen 1 päivää heinäkuuta 1990 sattuneen kuolemantapauksen johdosta edunsaajana voi olla ainoastaan naisleski ja edunjättäjän lapset. Pykälä on tältä osin ennallaan.

13 §. Leskeneläkettä saava 50 vuotta täyttänyt leski säilyttää pykälän 1 momentin mukaan leskeneläkeoikeuden, vaikka hän solmii uuden avioliiton. Leskeneläkettä ei lakkauteta.

14 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi kumottavaksi ehdotetun 13 a §:n säännökset, joita muutettaisiin niin, ettei uudelleen avioituvalle leskellä, joka saa säilyttää perhe-eläkkeen, ole oikeutta kertasuoritukseen tämän avioliiton perusteella.

15 a §. Leskeneläkkeen saajan asumistuki määräytyisi eläkkeensaajien asumistukilain mukaisesti. Kun ehdotuksen mukaan leskeneläkettä voidaan maksaa myös avioliitossa olevalle henkilölle, asumistuen määräytymiseen on voitava soveltaa myös puolisoita koskevia asumistuen säännöksiä. Asumistuen hakemiseen sovellettaisiin eläkkeensaajien asumistukilaista

poiketen perhe-eläkelain 32 §:n 1 momenttia, jolloin perhe-eläkkeen asumistuessa olisi vuoden pituinen hakuaika niin kuin perhe-eläkkeen hakemisessa muutoinkin.

15 b §. Hallinnollisista syistä perhe-eläkeläisiin on otettava maininta pienimmän maksettavan lisäosan määrästä. Ehdotettu määrä on sama kuin pienin yksinäiselle henkilölle maksettava asumistuki.

16 §. Pykälä koskee lisäosan kuntaryhmitystä, ja se on samansisältöinen kuin kumottavaksi ehdotettu 16 a §.

17 §. Pykälä sisältää kumottavaksi ehdotetun 16 b §:n säännökset lisäosan lakkauttamisesta ja sen määrän muuttamisesta lesken saadessa lisäosaan vaikuttavia tuloja. Asiasisältöä ei ole muutettu.

18 §. Pykälä koskee lisäosan vähentämistä, kun taloudellista asemaa on heikennetty. Se on samansisältöinen kuin nykyinen 16 c §.

3 luku. Oikeus perhe-eläkkeeseen, kun edunjättäjä on kuollut 1 päivänä heinäkuuta 1990 tai sen jälkeen

19 §. Pykälän 1 momentin mukaan leskeneläkettä maksetaan miesleskelle samoilla perusteilla kuin naisleskelle.

Lapseneläkkeeseen oikeutettuna edunjättäjän lapsena pidettäisiin pykälän 2 momentin mukaan oman lapsen ja otto lapsen ohella myös sellaista lasta, joka asui edunjättäjän kanssa samassa taloudessa ja jonka elatuksesta edunjättäjä vastasi. Eläke voidaan myöntää edunjättäjän puolison lapselle, jos puoliset ovat yhdessä vastanneet lapsen elatuksesta.

Perhe-eläkettä ei voi saada samaan aikaan kahden tai useamman edunjättäjän jälkeen. Täysorvolla lapsella on luonnollisesti oikeus lapseneläkkeeseen molempien vanhempiensa kuoltua.

Pykälän 4 momentin mukaan täysorvona pidetään lasta, jolla ei ole kumpaakaan vanhempaa. Lasta pidetään täysorvona myös silloin, kun hänen yksinhuoltajaäitinsä on kuollut, jos isyyttä tai elatusvelvollisuutta ei ole vahvistettu.

20 §. Lapseneläkkeen päättymisikä ehdotetaan nostettavaksi 18 ikävuoteen. Sama 18 vuoden ikäraja on myös työeläkejärjestelmän mukaisessa lapseneläkkeessä. Tämän iän täyttämisen jälkeen eläkkeen maksamista voidaan jatkaa päätoimisen opiskelun tai ammatillisen

koulutuksen perusteella enintään 21 ikävuoteen saakka.

Pykälän 2 momentin mukaan kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä saavalla lapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen. Lapseneläkettä voi sen sijaan saada samanaikaisesti lapsen hoitotuen tai vammaistuen ohella.

21 §. Pykälässä säädetään leskeneläkkeen saamisen edellytyksistä. Koska 65 vuotta täyttänyt henkilö kuuluu kansaneläkejärjestelmän mukaisen vanhuuseläkkeen piiriin, leskeneläkettä maksetaan vain tähän ikään saakka. Pykälän 1 momentin mukaan leskellä on oikeus eläkkeeseen, jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa. Edellytyksenä on lisäksi, että avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta. Yhteisellä lapsella tarkoitetaan myös yhteistä ottolasta. Lapsen iällä edunjättäjän kuollessa ei ole merkitystä. Puolison lapsen tai kasvattilapsen huoltamisen perusteella ei synny leskeneläkeoikeutta.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan lapsettomille puolisoille leskeneläke myönnetään vain, jos leski oli täyttänyt 50 vuotta ja avioliitto oli kestänyt vähintään viisi vuotta ennen edunjättäjän kuolemaa. Lisäksi edellytettäisiin, että avioliitto oli solmittu ennen kuin leski täytti 50 vuotta ja edunjättäjä 65 vuotta.

Koska lapsettoman puolison leskeneläkkeen alaikäraja nousee nykyisestä 40 vuodesta 50 vuoteen, on lain voimaantulovaiheessa tarkoituksenmukaista, että ikäraja säilyisi ennallaan 40 vuotena niillä naisleskillä, jotka ovat syntyneet ennen 1 päivää heinäkuuta 1950. Koska miesleskillä ei nykyisen lain mukaan ole mahdollisuutta saada leskeneläkettä, tätä voimaantulovaiheen lieventämistä koskevaa eläkkeen alaikärajaa ei ole tarpeen ulottaa heihin.

Tulovähenteistä leskeneläkettä ei ole perusteltua maksaa silloin, kun leski saa kansaneläkettä tai rintamasotilaseläkettä. Leskeyden alkuvaiheessa on kuitenkin aiheellista maksaa alkueläkettä kuuden kuukauden ajan siltä osin kuin alkueläke olisi näitä eläkkeitä suurempi.

22 §. Pykälässä säädetään tapauksista, joissa oikeutta perhe-eläkkeeseen ei olisi. Lapsen huoltamisen perusteella ei leskeneläkeoikeutta syntyisi, jos lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos leski on edunjättäjän kuoltua ottanut edunjättäjän lapsen ottolapsekseen. Uutta leskeneläkeoikeutta ei syntyisi, jos leski saa jo ennestään leskeneläkettä.

23 §. Pykälän mukaan perhe-eläkkeeseen ei olisi oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

24 §. Pykälässä säädetään eläkkeen alkamisajasta. Jos lapsi syntyy edunjättäjän kuoleman jälkeen, leskellä olisi oikeus eläkkeeseen edunjättäjän kuolinpäivästä lukien.

25 §. Yleisen perhe-eläkkeen lapseneläkeikäraja nostetaan vastaamaan täysi-ikäisyysrajaa eli 18 ikävuotta. Koulunkäynnin perusteella myönnettävä eläke kuitenkin lakkaisi vasta lapsen täytettyä 21 vuotta tai lapsen lopetettua sitä ennen opiskelunsa.

Lapseneläke lakkaisi myös, kun lapsi annetaan perheen ulkopuoliselle henkilölle ottolapseksi. Jos adoptio tapahtuu perheen sisällä, lapseneläkettä ei lakkautettaisi. Siten oman vanhempansa jälkeen eläkettä saavan lapsen eläke säilyisi, vaikka lapsen isä- tai äitipuoli ottaisi hänet ottolapsekseen.

Lapseneläke lakkaa, jos lapselle myönnetään kansaneläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke tai jos huoltajansa jälkeen eläkettä saava lapsi palaa omien vanhempiensa huollettavaksi.

26 §. Pykälässä säädetään leskeneläkkeen lakkaamisesta. Leskeneläke lakkautetaan uuden avioliiton solmimisen vuoksi. Jos leski uudelleen avioituessaan on yli 50-vuotias, leskeneläkettä ei kuitenkaan lakkauteta.

Pykälän 2 momentin mukaan lesken jatkoeläkettä ja kansaneläkettä ei voi saada samanaikaisesti.

Lapsettomalla puolisollla säilyy perhe-eläkeoikeus viiden vuoden ajan siten, että jos uusi avioliitto purkautuu tätä ennen, lesken oikeus leskeneläkkeeseen aikaisemman avioliiton perusteella alkaa hakemuksesta uudelleen.

27 §. Pykälän mukaan lesken solmiessa avioliiton ennen 50 vuoden täyttämistä maksettaisiin hänelle kertasuoritus, joka vastaa leskeneläkkeen pohja- ja lisäosia nykyisen yhden vuoden sijasta kolmen vuoden ajalta. Kertasuorituksen edellytyksenä on kuitenkin, että leskeneläkettä on maksettu vähintään vuoden ajalta. Kertasuoritus laskettaisiin sen kuukausieläkkeen perusteella, joka leskellä oli viimeksi oikeus saada. Kertasuoritukseen ei kuuluisi asumistukea. Jos uusi avioliitto purkautuisi ja leskeneläke alkaisi aikaisemman avioliiton perusteella uudelleen, maksettua kertasuoritusta vähennettäisiin asteittain alkavasta leskeneläkkeestä enintään yhdeksän vuoden ajan.

Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksettaisiin vain kerran.

28 §. Täyden lapseneläkkeen määrä muodostuisi nykyisen lapseneläkkeen suuruudesta perusmäärästä eli 214 markasta sekä 286 markan suuruudesta täydennysmäärästä. Täydennysmäärää vähentäisivät saman edunjättäjän jälkeen lapselle maksettavat muut perhe-eläkkeet siten, että niistä otettaisiin 50 prosenttia huomioon siltä osin kuin ne ylittävät laissa säädetyn tulorajan. Lapseneläke olisi veronalaista tuloa.

Täysorpojen lasten vähimmäiseläketurva muodostuisi kummankin vanhemman jälkeen maksettavasta lapseneläkkeestä.

Koulutuksen ajalta 18 vuotta täyttäneelle lapselle maksettaisiin lapseneläkkeenä vain eläkkeen perusmäärä, joka maksettaisiin täysorvolle kaksinkertaisena.

29 §. Jos leskellä on huollettavanaan 18 vuotta nuorempi lapsi, hänen eläkkeensä muodostuisi pohjaosasta ja lisäosasta sekä asumistuesta. Lapsella tarkoitetaan lesken ja edunjättäjän yhteistä lasta tai samassa taloudessa edunjättäjän kuollessa asunutta lesken tai puolison lasta.

Jos leskellä ei ole huollettavanaan alaikäistä lasta, hänen leskeneläkkeensä muodostuisi lisäosasta ja asumistuesta.

30 §. Lesken lisäosa on edelleen tulovähenteinen. Siten sen määrään vaikuttavat periaatteessa kaikki lesken saamat tulot eräitä sosiaaliluonteisia etuuksia lukuun ottamatta. Koska leskeneläke tulisi veronalaiseksi tuloksi, työtuloihin kohdistuvaa tulovähenteisyyttä lievennetään siten, että lesken työtuloista otetaan leskeneläkettä vähentävänä tulona huomioon vain 60 prosenttia. Muutoin lisäosa määräytyy samalla tavoin kuin ennen lain voimaantuloa leskeytneillä henkilöillä.

Lisäosaa tarkistetaan lesken tuloissa tapahtuneiden muutosten mukaisesti lain 16—18 §:n perusteella.

31 §. Koska lapseneläkkeen täydennysmäärä on eläkevähenteinen siten, että siihen vaikuttavat lapsen saamat muut eläketulot, pykälässä on säädetty näiden eläkkeiden muutoksien vaikutuksesta täydennysmäärään. Lapseneläke tarkistettaisiin aina, kun muihin eläkkeisiin on tehty muu muutos kuin indeksitarkistus.

4 luku. Erinäiset säännökset

32 §. Pykälässä määritellään eläkeoikeuden alkamisen ajankohta ja takautuva hakuaika. Säännökset ovat samat kuin voimassa olevassa laissa.

33 §. Pykälä sisältää nykyiset säännökset lesken koulutustuesta. Säännökset ovat muutoin ennallaan, mutta koulutustukena ei voitaisi antaa enää lainaa, koska lainaa on mahdollista saada opintotukilain (28/72) nojalla.

34 §. Pykälä on nykyisen 16 d §:n mukainen ja sisältää sosiaalivakuutustoimikunnalle annettun mahdollisuuden arvioida leskeneläkkeeseen vaikuttavia tuloja.

35 §. Pykälän 1 momentin mukaan alle 18-vuotiaan lapsen eläke voitaisiin maksaa lapsen huoltajalle, jos lapsen holhooja ei ole lapsen huoltaja. Lapseneläke voitaisiin 2 momentin mukaan maksaa myös sosiaalilautakunnalle tai sosiaalilautakunnan suostumuksella muulle henkilölle. Lapseneläke voitaisiin 3 momentin mukaan maksaa myös 15 vuotta täyttäneelle lapselle itselleen joko holhoojan suostumuksella tai erityisistä syistä ilman tätäkin. Ehdotettu 15 vuoden ikäraja on sama kuin hallintomenettelylain (598/82) 16 §:n 3 momentissa säädetty ikäraja.

36 §. Pykälän mukaan perhe-eläkkeistä aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista kuten nykyisinkin.

37 §. Pykälästä on poistettu lainmuutoksen vuoksi virheelliseksi tullut viittaus kansaneläkelain 42 b §:n 1 momentin viimeiseen virkkeeseen. Samoin siitä on tarpeettomana poistettu viittaus eläkkeensaajien asumistukilakiin, koska mainittuun lakiin tehdään perhe-eläkelaista aiheutuvat tarpeelliset muutokset.

38 §. Pykälä sisältää nykyisessä 18 §:n 3 momentissa olevan säännöksen, jonka mukaan pankki tai muu rahalaitos on velvollinen ilmoittamaan leskeneläkkeeseen vaikuttavista tuloista.

39 §. Pykälä sisältää nykyisessä 19 §:ssä säädetyn asetuksenantovaltuutuksen entisessä muodossaan.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Lain voimaantuloajankohdaksi ehdotetaan 1 päivää heinäkuuta 1990. Uudistuksen sisältämä lapseneläkkeen päättymisikärajan korottaminen 16 vuodesta 18 vuoteen esitetään ulotettavaksi myös niihin ennen 1 päivää heinäkuuta 1990 orvoiksi jääneisiin lapsiin, jotka täyttävät 16 vuotta lain voimassa ollessa. Jos lapseneläk-

keen maksamista jatketaan tällä perusteella, maksettaisiin leskelle lasta huoltavan eläke samalta ajalta eli lapsen 18 vuoden ikään asti. Lapsen täytettyä 18 vuotta leskellä olisi oikeus yksinäisen lesken eläkkeeseen, jos leski on täyttänyt 40 vuotta silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Lain säännöksiä lapsesta sovelletaan ottolapseen silloinkin, kun tuomioistuin on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Jos lapsi saa puoliorvon eläkettä lain voimaan tullessa ja hän jää täysorvoksi 1 päivänä heinäkuuta 1990 tai myöhemmin, hänelle maksettaisiin täysorvon eläke uusien säännösten mukaisesti.

2.6. Kansaneläkelaki

23 §. Pykälässä on säädetty ulkomailta Suomeen muuttanutta henkilöä koskevista asumisaikavaatimuksista. Pykälää on muutettava, koska siinä ei ole otettu huomioon hautausavustuksen maksamista alle 16-vuotiaan henkilön jälkeen. Lakiteknisistä syistä on eläkettä ja hautausavustusta koskevat asumisaikavaatimukset säädettävä erikseen.

33 §. Pykälää on muutettu siten, että hautausavustus voidaan maksaa myös alle 16-vuotiaan lapsen kuoltua. Pykälään on lisätty myös säännös siitä, että hautausavustus voidaan myöntää ilman virallista kuolintodistustakin, jos on todennäköistä, että henkilö on kuollut.

2.7. Eläkkeensaajien asumistukilaki

1 §. Pykälän 1 momentin mukaan leskeneläkkeen lisänä maksettava asumistuki määräytyy tämän lain mukaan. Leskeneläkkeenä voidaan maksaa myös pelkästään asumistukea. Pelkän asumistuen maksaminen on mahdollista myös ennen lainmuutoksen voimaantuloa perhe-eläkelain 15 a §:n 1 momentin nojalla.

5 §. Pykälän mukaan sekä naimisissa olevan leskeneläkkeen saajan että hänen puolisonsa asumistukeen sovelletaan eläkkeensaajapuolisoi-
soita koskevia asumistuen säännöksiä. Muutoksen jälkeen kansaneläkettä, leskeneläkettä tai rintamasotilaseläkettä saaville puolisoille myönnetään yhteinen asumistuki. Asumistukivuosituloa määrättäessä otetaan huomioon molempien puolisoitten tulot. Puolisoi-
soita koskevia säännöksiä sovellettaisiin lain 14 §:n 1 momentin mukaan myös silloin, kun leskeneläkkeensaaja asuu avoliitossa.

6 §. Pykälän 1 momenttia on muutettu siten, että leskeneläkkeeseen kuuluva lisäosa luetaan asumistukivuosituloksi samalla tavoin kuin kansaneläkkeen lisäosa. Pykälän 2 momenttiin on lisätty säännös, jonka mukaan asumistukivuosituloksi ei lueta perhe-eläkelain mukaista pohjaosaa eikä koulutustukea.

8 §. Pykälän 1 momenttiin on lisätty asumistuen tarkistusperusteeksi puolison perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen myöntäminen tai lakkauttaminen tai leskeneläkkeen saajan perhesuhteiden muutos.

11 §. Pykälän 2 momenttiin on lisätty säännös leskeneläkkeen asumistuesta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista kansaneläkelaitokselle.

Voimaantulosäännös. Lain voimaantuloajankohdaksi ehdotetaan 1 päivää heinäkuuta 1990. Jos avoliitossa elävälle leskelle on myönnetty asumistuki ennen lainmuutoksen voimaantuloa, asumistuki tarkistetaan puolisoille maksettavan asumistuen mukaiseksi seuraavan asumistuen tarkistuksen yhteydessä.

3. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Perhe-eläkejärjestelmän kokonaisuudistuksen johdosta on tarkistettava työntekijäin eläkeasetuksen (183/62) ja perhe-eläkeasetuksen (449/69) säännöksiä vastamaan nyt ehdotettavia lainmuutoksia.

4. Voimaantulo

Lainmuutokset ehdotetaan saatettaviksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990. Uudistukset koskisivat vain tämän jälkeen sattuneita kuolemantapauksia ja niiden perusteella myönnettäviä etuuksia. Kuitenkin yleisen perhe-eläkkeen lapsen pääteian korottaminen 18 ikävuoteen ja 50 vuotta täyttäneen lesken oikeus solmia avoliitto menettämättä leskeneläkettä ulotettaisiin koskemaan myös ennen sanottua päivää sattuneita kuolemantapauksia. Lapsettoman lesken alaikäraja koskevaa säännöstä sovellettaisiin siten, että ennen 1 päivää heinäkuuta 1950 syntyneet lesket saisivat oikeuden leskeneläkkeeseen jo 40 vuotta täytettyään.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/61) 4 §:n 5 ja 6 momentti, 4 a §, 4 b §:n 2—4 momentti, 7 a §, 8 §:n 5 momentti, 8 a §:n 2 momentti ja 8 b §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 5 ja 6 momentti, 4 a §, 4 b §:n 2—4 momentti ja 8 b §:n 1 momentti 16 päivänä joulukuuta 1966 annetussa laissa (639/66), 7 a § muutettuna viimeksi mainitulla lailla sekä 20 päivänä syyskuuta 1974 ja 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetuilla laeilla (749/74 ja 666/85), 8 §:n 5 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (109/82) ja 8 a §:n 2 momentti 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (592/85), sekä

lisätään lakiin uusi 8 c—8 f § seuraavasti:

4 §

Työntekijän kuoltua suoritetaan edunsaajille perhe-eläkettä, jos työntekijällä oli kuollessaan oikeus tämän lain vähimmäisehtojen mukaiseen vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen tai jos hän sai mainittua eläkettä. Tällaisen edunjättäjän jälkeen edunsaajia ovat:

1) leski, jonka kanssa edunjättäjä oli solminut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65 vuotta;

2) edunjättäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa; ja

4) edunjättäjän entinen puoliso, jolle edunjättäjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen perusteella velvollinen määrääjain suorittamaan elatusapua; tällöin entisestä puolisoista ja hänen oikeudestaan perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta perhe-eläkkeeseen on säädetty.

Työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi voidaan työntekijälle antaa kuntoutusta, koulutusta ja elinkeinotukea. Työntekijän kuoltua voidaan hänen leskelleen antaa lainaa koulutusta varten ja elinkeinotukena. Laina saadaan sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vahvistamin ehdoin käyttää vakuutusrahaston ja eläkevastuun katteena vaatimatta eläkelaitoksia koskevassa lainsäädännössä edellytettyä vakuutta. Samoin edellytyksin laina saadaan sen estämättä, mitä

19 a §:ssä säädetään, periä takaisin lainan saajan perhe-eläkkeestä.

4 a §

Leskellä on oikeus leskeneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen:

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa; tai

2) jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai sai kansaneläkelain (347/56) mukaista työkyvyttömyyseläkettä, joka oli jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan, ja jos avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja se oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos naisleski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1950, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 40 vuoden vähimmäisikä. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen, jos hän ei ollut täyttänyt 18 vuotta edunjättäjän kuollessa. Oikeutta lapseneläkkeeseen ei kuitenkaan ole useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottopapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu lapsi on edunjättäjän lapsi, jonka leski on edunjättäjän kuoltua ottanut ottopapsekseen. Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista

eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, ei hänellä ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

Perhe-eläkkeeseen ei ole oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjäätäjän kuoleman.

4 b §

Oikeus leskeneläkkeen saamiseen lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Jos uusi avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole oikeutta leskeneläkkeeseen tämän avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen. Mitä edellisessä virkkeessä on säädetty, ei koske edunjäätäjän entistä puolisoa.

Oikeus lapseneläkkeen saamiseen lakkaa, kun lapsi täyttänyt 18 vuotta tai jos hänet annetaan ottolapseksi muulle kuin edunjäätäjän leskelle tai tämän puolisolle.

Leskelle, jonka oikeus eläkkeen saamiseen 2 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä kolmen vuoden ajalta olisi ollut. Kertasuorituksen perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 2 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määrä siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes enintään yhdeksän vuoden ajan. Saman edunjäätäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain kerran.

7 a §

Perhe-eläkkeen suuruus määräytyy edunjäätäjän tämän lain vähimmäisehtojen mukaisen vanhuuseläkkeen tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen perusteella, jota hän sai kuollessaan. Jollei edunjäätäjä saanut mainittua eläkettä, edunjäätäjän eläkkeen määrä lasketaan siten kuin se olisi laskettu, jos hän olisi kuolinpäivänään tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä. Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon 7 c §:n mukaista korotusta eikä 8 §:n mukaista vähennystä.

Leskeneläkkeen määrä on, jollei 5 momentista taikka 8 tai 8 c—8 f §:stä muuta johdu:

6/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski yksin tai leski ja yksi lapsi;

5/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kaksi lasta;

3/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kolme lasta; sekä

2/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja neljä tai useampia lapsia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on, jollei 8 §:stä muuta johdu:

4/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos lapsia on yksi;

7/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos lapsia on kaksi;

9/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos lapsia on kolme; sekä

10/12 edunjäätäjän eläkkeestä, jos lapsia on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan edunsaajina olevien lasten kesken. Jos edunsaajina on lapsia, joilla ei ole kumpakaan vanhempaa, lapseneläkkeiden yhteismäärään lisätään 2/12 edunjäätäjän eläkkeestä edellytäten, että lesken- ja lapseneläkkeet eivät yhteensä ylitä edunjäätäjän eläkkeen määrää. Lisä jaetaan edellä mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Edunjäätäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruus määrätään siten, että sen osuus 2 momentin mukaisesti lasketusta leskeneläkkeen määrästä on sama kuin mitä 60 prosenttia edunjäätäjän entiselle puolisolleen maksamasta elatusavusta on 1 momentissa tarkoitettua edunjäätäjän eläkkeestä. Jos edunsaajana on myös leski, on entisten puolisoitten perhe-eläkkeiden yhteismäärä enintään puolet leskeneläkkeestä. Yhteismäärä vähennetään leskeneläkkeestä ja jaetaan entisten puolisoitten kesken elatusapujen suhteessa.

Jos edunsaajien lukumäärä muuttuu, perhe-eläkkeen määrä ja sen jakautuminen edunsaajien kesken tarkistetaan muutosta seuraavan kuukauden alusta.

8 §

Jos saman edunjäätäjän kuoleman johdosta edunsaajille myönnetty tämän lain vähimmäisehtojen mukainen perhe-eläke, 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä vastaava muu perhe-eläke taikka 1 momentissa tarkoitettua muuta eläkettä tai jatkuvaa korvausta vastaava perhe-eläke tai jatkuva korvaus yhteensä ylittävät yhteensovitusrajan, vähennetään tämän lain mukaisesta eläkkeestä määrä, joka on yhtä suuri osa ylitteestä kuin tämän lain vähimmäisehtojen mukainen perhe-eläke on 4 momentis-

sa tarkoitettuja peruseläkkeitä vastaavista kaikista perhe-eläkkeistä. Tällöin ei kuitenkaan oteta huomioon eläkkeeseen tai jatkuvaan korvaukseen sisältyvää määräaikaista korotusta. Yhteensovitusraja on 60 prosenttia perhe-eläkkeen perusteena olevan edunjättäjän eläkkeen 2 ja 3 momentin mukaisesti lasketusta yhteensovitusperusteesta vähennettynä kutakin edunsaajana olevaa lasta kohden perhe-eläkelain mukaan suoritettavan lapseneläkkeen perusmäärällä sekä, jos tämän lain mukaisena edunsaajana on myös leski, perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrällä. Vähennyksenä ei kuitenkaan oteta huomioon enempää kuin 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Silloin, kun perhe-eläkkeen saajana on lesken asemesta edunjättäjän entinen puoliso, yhteensovitusta toimitettaessa ei vähennetä perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrää. Jos 7 a §:n mukaisesti edunsaajien lukumäärän perusteella laskettu perhe-eläke on pienempi kuin edunjättäjän eläke, alennetaan edellä sanottuja prosenttimääriä samassa suhteessa. Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken 7 a §:ssä mainittujen määrien suhteessa.

8 a §

Jos vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeen saajalle myönnetään 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu eläke, elinkorko tai jatkuva korvaus, toimitetaan 8 §:n 1 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen. Yhteensovituksen johdosta eläkettä vähennetään kuitenkin vain sen verran, että sanotussa momentissa tarkoitettujen etuuksien yhteismäärä pysyy vähintään yhtä suurena kuin se olisi, jollei oikeutta tämän momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuun eläkkeeseen, elinkorkoon tai jatkuvaan korvaukseen olisi ollut. Sama koskee 8 §:n 5 momentin mukaista yhteensovitusta, jos perhe-eläkkeen saajalle myönnetään mainitun momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu eläke tai jatkuva korvaus. Samoin toimitetaan 8 §:n 1 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen, kun osaeläkkeenä maksettava työkyvyttömyyseläke muutetaan työttömyyseläkkeeksi tai kun eläkettä tarkistetaan 5 b tai 7 c §:n mukaisesti. Niin ikään toimitetaan 8 §:n 5 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen, kun leski tai lapsi lakkaa olemasta edunsaajana. Hakemuksesta toimitetaan 8 §:n

mukainen yhteensovitus uudelleen, jos siihen vaikuttaneen päivärahan, muun eläkkeen, elinkoron tai jatkuvan korvauksen määrä on olennaisesti muuttunut. Yhteensovitus voidaan toimittaa uudelleen, kun eläkelaitos saa tiedon 8 §:n 9 momentissa tarkoitetusta etuudesta.

8 b §

Työkyvyttömyyseläke on evättävä tai sitä vähennettävä, jos työntekijä on aiheuttanut työkyvyttömyytensä tahallaan. Eläkkeen maksaminen voidaan keskeyttää, jos sen saaja ilman hyväksyttävää syytä ei ole suostunut eläkelaitoksen määräämään ja kustannettavaan tutkimukseen tai hoitoon, hengenvaaralliseksi katsottavaa tutkimus- tai hoitotoimenpidettä lukuun ottamatta, taikka jos hän ilman pätevää syytä on kieltäytynyt kuntoutuksesta tai koulutuksesta.

8 c §

Leskeneläkettä määrättäessä otetaan huomioon lesken ansiotyönsä perusteella saamat 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön ja eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet sekä niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet (*eläkesovitus*). Eläkesovituksessa voidaan ottaa huomioon myös mainittuja eläkkeitä vastaava vieraasta valtiosta maksettava etuus. Tämän lain mukainen eläke otetaan eläkesovituksessa huomioon vähimmäisehtojen mukaisena ja lesken saama osaeläke täyden työkyvyttömyyseläkkeen määräisenä.

Jos edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa asui lapsia, joilla on oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, eläkesovitusta ei tehdä ennen kuin nuorin lapsista täyttää 18 vuotta.

Jos leski ei saa 1 momentissa tarkoitettua eläkettä, lesken ansiotyöhön perustuvana eläkkeenä pidetään sitä eläkettä, joka hänelle olisi myönnetty, jos hän olisi tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinpäivänä tai sinä päivänä, jona 2 momentissa tarkoitettu lapsi täyttää 18 vuotta. Eläkettä määrättäessä ei tällöin kuitenkaan sovelleta 6 §:n 3 momentin säännöksiä päivistä, jotka jätetään huomioon ottamatta siinä tarkoitettuja 360 päivää laskettaessa.

8 d §

Eläkesovituksessa vähennetään 7 a ja 8 §:n mukaisesti määrättyä leskeneläkettä, jos lesken 8 c §:ssä tarkoitetut ansiotyöhön perustuvat eläkkeet ylittävät eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperuste on 255 markkaa kuukaudesta, jos edunjäntäjän 7 a §:n 1 momentin mukaisesti laskettu eläke ja 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet taikka niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet yhteensä ylittävät sanotun markkamäärän. Eläkesovitusperuste on sanottujen eläkkeiden yhteismäärän suuruinen, jos yhteismäärä ylittää 127,50 markkaa ja on enintään 255 markkaa. Muussa tapauksessa eläkesovitusperuste on 127,50 markkaa. Jos eläkesovitus tulee tehtäväksi ensimmäisen kerran ennen vuotta 2004, eläkesovitusperusteena käytetään vuonna 1990 sanotun 255 markan asemesta 348 markkaa, josta vähennetään 6,64 markkaa kunakin seuraavana vuonna.

Eläkesovitukselta johtuva vähennys on 50 prosenttia lesken 8 c §:ssä tarkoitettujen ansiotyöhön perustuvien eläkkeiden ja eläkesovitusperusteen erotuksesta. Jos leskellä on oikeus saada myös muuta kuin tämän lain mukaista 8 §:n 4 momentissa manittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, vähennetään tämän lain mukaisesti leskeneläkkeestä määrä, joka on yhtä suuri osa edellä tarkoitettusta vähennyksestä kuin tämän lain mukainen leskeneläke on kaikista sanotuista perhe-eläkkeistä.

Jos lesken saamaa 8 c §:ssä tarkoitettua eläkettä on vähennetty tapaturmavakuutuslain (608/48) säännöksiin perustuvan päivärahan tai tapaturmaeläkkeen, liikennevakuutuslain (279/59) nojalla myönnetyn omaan vammaan perustuvan jatkuvan korvauksen tai sotilasvammalain (404/48) nojalla myönnetyn elinkoron vuoksi, jätetään tämä vähennys huomioon ottamatta eläkesovitusta tehtäessä.

8 e §

Jos leskellä ei ole oikeutta saada työ- tai virkasuhteeseen tai yrittäjätoimintaan perustuvaa eläkettä tai jos leski saa työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä, otetaan eläkesovituksessa lesken hakemuksesta eläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osaeläke. Edellytyksenä kuitenkin on, että sanotut

ansiotulot ja etuudet sekä osaeläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään neljänneksen pienemmät kuin lesken 8 c §:n mukaisesti määrätty eläke. Samoin voidaan leskeneläkkeen määrä hakemuksesta tarkistaa, jos lesken olosuhteissa tapahtuu viiden vuoden kuluessa edunjäntäjän kuolemasta muutos, jonka vuoksi edellä mainitut edellytykset täyttyvät. Keskiansio lasketaan tällöin kuuden kuukauden ajalta ennen hakemusta, ja muutoksen katsotaan tapahtuneen tämän takautuvan jakson alussa. Näin tarkistettua leskeneläkettä suoritetaan takautuvasti sanotulta kuudelta kuukaudesta.

Edellä 1 momentin mukaan määrättyä leskeneläkettä maksetaan kahden vuoden ajan. Sen jälkeen leskeneläke määrätään hakemuksesta uudelleen tämän pykälän mukaisesti kahden vuoden ajaksi kerrallaan, jos edellytykset tähän ovat edelleen olemassa.

Sosiaali- ja terveystministeriö voi antaa tarkempia ohjeita tämän pykälän soveltamisesta.

8 f §

Sen lisäksi, mitä 8 e §:ssä säädetään, eläkesovitus tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään 8 c §:n 1 momentissa tarkoitettu eläke muuna kuin osa-aikaeläkkeenä tai jos leskeneläkkeen määrä 8 a §:n 2 momentin mukaisen uuden yhteensovituksen vuoksi muuttuu. Tällöin käytetään samaa eläkesovitusperustetta kuin eläkesovitusta ensimmäistä kertaa tehtäessä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjäntäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjäntäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään. Mitä 8 a §:n 2 momentissa on säädetty yhteensovituksista, koskee myös ennen tämän lain voimaantuloa alkaneita lapseneläkkeitä.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuimien on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnusnetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle edunjäntäjä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ul-

kopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Jos työnantaja ennen tämän lain voimaantuloa on järjestänyt työntekijöilleen perhe-eläketurvan, jossa eläkkeen määrä on suurempi kuin työntekijäin eläkelain vähimmäisehtojen mukainen eläke, voidaan sen estämättä, mitä muualla laissa on säädetty, tätä koskevan vakuutuksen ehdot taikka eläkekassan tai eläkesäätiön säännöt muuttaa tämän lain perhe-eläkettä koskevien säännösten periaatteita vastaaviksi. Tällöin saa aikaisemmasta eläkejärjestelmästä vapautuvia varoja sosiaali- ja ter-

veysministeriön antamien ohjeiden mukaisesti käyttää työntekijäin eläkelaisissa tarkoitetun eläketurvan kustantamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

Tämän lain 8 d §:ssä säädetty markkamäärät vastaavat vuodelle 1966 vahvistettua palkkaindeksilukua.

Työntekijäin eläkelain 7 c §:n mukainen lapsikorotus määräytyy niiden säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki

lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 9 päivänä helmikuuta 1962 annetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 4 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on 16 päivänä joulukuuta 1966 annetussa laissa (640/66), näin kuuluvaksi:

4 §

Työntekijän kuoltua suoritetaan edunsaajille perhe-eläkettä, jos työntekijällä oli kuollessaan oikeus vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen tai jos hän sai mainittua eläkettä. Tällaisen edunjättäjän jälkeen edunsaajia työntekijäin eläkelain 4 a §:ssä säädettyin rajoituksin ovat:

1) leski, jonka kanssa edunjättäjä oli solminut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65 vuotta;

2) edunjättäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa; ja

4) edunjättäjän entinen puoliso, jolle edunjättäjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen perusteella velvollinen määrääjain suorittamaan elatusapua; tällöin entisestä puolisolista ja hänen oikeudestaan perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta perhe-eläkkeeseen on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjättäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjättäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään. Mitä lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 1 §:n mukaan on säädetty työntekijäin eläkelain 8 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta yhteensovituksesta, koskee myös ennen tämän lain voimaantuloa alkaneita lapseneläkkeitä.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuim on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnusnetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle edunjättäjä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

3.

Laki

merimieseläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/56) 15 a, 15 b, 16 a, 27 ja 28 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 15 a, 15 b ja 28 a § 11 päivänä joulukuuta 1970 annetussa laissa (768/70), 16 a § 23 päivänä kesäkuuta 1975 annetussa laissa (493/75) ja 27 § 4 päivänä maaliskuuta 1983 annetussa laissa (236/83) näin kuuluviksi:

15 a §

Työntekijän kuoltua suoritetaan edunsaajille perhe-eläkettä, jos työntekijällä oli kuollessaan oikeus 14 §:n mukaiseen vanhuuseläkkeeseen tai 15 §:n mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen tai jos hän sai mainittua eläkettä. Tällaisen edunjättäjän jälkeen edunsaajia ovat:

1) leski, jonka kanssa edunjättäjä oli solminut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65 vuotta;

2) edunjättäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa; ja

4) edunjättäjän entinen puoliso, jolle edunjättäjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen perusteella velvollinen määrääjain suorittamaan elatusapua; tällöin entisestä puolisoista ja hänen oikeudestaan perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskeistä ja lesken oikeudesta perhe-eläkkeeseen on säädetty.

15 b §

Leskellä on oikeus leskeneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen,

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa; tai

2) jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai sai kansaneläkelain (347/56) mukaista työkyvyttömyyseläkettä, joka oli jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan, ja jos avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja se oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos naisleski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1955, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 35 vuoden vähimmäisikä. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen, jos hän ei ollut täyttänyt 18 vuotta edunjättäjän kuollessa. Oikeutta lapseneläkkeeseen ei kuitenkaan ole useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu lapsi on edunjättäjän lapsi, jonka leski on edunjättäjän kuoltua ottanut ottolapsekseen. Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, ei hänellä ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

16 a §

Perhe-eläkkeen suuruus määräytyy edunjättäjän tämän lain mukaisen vanhuuseläkkeen tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen perusteella, jota hän sai kuollessaan. Jollei edunjättäjä saanut mainittua eläkettä, edunjättäjän eläkkeen määrä lasketaan siten kuin se olisi laskettu, jos hän olisi kuolinpäivänään tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä. Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon 15 d §:n mukaista korotusta eikä 27 §:n mukaista vähennystä.

Leskeneläkkeen määrä on, jollei 5 momentista tai 27 §:stä muuta johdu:

6/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski yksin tai leski ja yksi lapsi;

5/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kaksi lasta;

3/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kolme lasta;

2/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja neljä tai useampia lapsia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on, jollei 27 §:stä muuta johdu:

4/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on yksi;

7/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kaksi;

9/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kolme; sekä

10/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan edunsaajina olevien lasten kesken. Jos edunsaajina on lapsia, joilla ei ole kumpakaan vanhempaa, lapseneläkkeiden yhteismäärään lisätään 2/12 edunjättäjän eläkkeestä edellyttäen, että lesken- ja lapseneläkkeet eivät yhteensä ylitä edunjättäjän eläkkeen määrää. Lisä jaetaan edellä mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Edunjättäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruus määrätään siten, että sen osuus 2 momentin mukaisesti lasketusta leskeneläkkeen määrästä on sama kuin mitä 60 prosenttia edunjättäjän entiselle puolisolleen maksamasta elatusavusta on 1 momentissa tarkoitettusta edunjättäjän eläkkeestä. Jos edunsaajana on myös leski, on entisten puolisoitten perhe-eläkkeiden yhteismäärä enintään puolet leskeneläkkeestä. Yhteismäärä vähennetään leskeneläkkeestä ja jaetaan entisten puolisoitten kesken elatusapujen suhteessa.

Jos edunsaajien lukumäärä muuttuu, perhe-eläkkeen määrä ja sen jakautuminen edunsaajien kesken tarkistetaan muutosta seuraavan kuukauden alusta.

27 §

Tämän lain mukaisen eläkkeen yhteensovituksessa ja eläkesovituksessa eläkkeensaajan saaman muun eläkkeen tai eläkesuorituksen kanssa noudatetaan vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 8, 8 a ja 8 c—8 f §:ssä on säädetty.

28 a §

Oikeus leskeneläkkeen saamiseen lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Jos uusi avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole

oikeutta leskeneläkkeeseen tämän avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen. Mitä edellisessä virkkeessä on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Oikeus lapseneläkkeen saamiseen lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai jos hänet annetaan ottolapseksi muulle kuin edunjättäjän leskelle tai tämän puolisolle.

Leskelle, jonka oikeus eläkkeen saamiseen 2 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kerta-suorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä kolmen vuoden ajalta olisi ollut. Kertasuorituksen perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 2 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määrä siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes, enintään yhdeksän vuoden ajan. Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain yhden kerran.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjättäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjättäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuimien on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnus-tetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle edunjättäjä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Merimieseläkelain 15 d §:n mukainen lapsi-korotus määräytyy niiden säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa ennen tämän lain voimaantuloa.

4.

Laki

valtion perhe-eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1968 annetun valtion perhe-eläkelain (774/68) 2—7 §, 8 §:n 1 momentti, 16 ja 19 §,

sellaisina kuin niistä ovat 5—7 § 21 päivänä elokuuta 1987 annetussa laissa (714/87), 8 §:n 1 momentti 4 päivänä heinäkuuta 1969 annetussa laissa (440/69) ja 19 § 4 päivänä kesäkuuta 1982 annetussa laissa (415/82), sekä

lisätään lakiin uusi 7 a—7 c § seuraavasti:

2 §

Perhe-eläkkeen suorittamisen edellytyksenä on, että 1 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä, edunjättäjällä, oli oikeus valtion eläkelain (280/66) mukaiseen eläkkeeseen tai että hän sai sitä. Tällaisen edunjättäjän jälkeen edunsaajia ovat:

1) leski, jonka kanssa edunjättäjä oli solminut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65 vuotta;

2) edunjättäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa; ja

4) edunjättäjän entinen puoliso, jolle edunjättäjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen perusteella velvollinen määrääjain suorittamaan elatusapua; tällöin entisestä puolisoista ja hänen oikeudestaan perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta perhe-eläkkeeseen on säädetty.

3 §

Leskellä on oikeus leskeneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen:

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa; tai

2) jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai sai kansaneläkelain (347/56) mukaista työkyvyttömyyseläkettä, joka oli jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan, ja jos avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja se oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos leski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1950, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 40 vuoden vähimmäisikä. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen, jos hän ei ollut täyttänyt 18 vuotta edunjättäjän kuollessa. Oikeutta lapseneläkkeeseen ei kuitenkaan ole useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

4 §

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 3 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu lapsi on edunjättäjän lapsi, jonka leski on edunjättäjän kuoltua ottanut ottolapsekseen. Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada työntekijäin eläkelain (395/61) 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, ei hänellä ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

Perhe-eläkkeeseen ei ole oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

5 §

Perhe-eläkkeen suuruus määräytyy edunjättäjän valtion eläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen perusteella, jota hän sai kuollessaan. Jollei edunjättäjä saanut mainittua eläkettä, edunjättäjän eläkkeen määrä lasketaan siten kuin se olisi laskettu, jos hän olisi kuolinpäivänään tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä. Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon edunjättäjän eläkkeen yhteensovituksesta johtuvaa vähennystä.

Leskeneläkkeen määrä on, jollei 5 momentista tai 6, 7 ja 7 a—7 c §:stä muuta johdu:

6/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski yksin tai leski ja yksi lapsi;

5/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kaksi lasta;

3/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kolme lasta; sekä

2/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja neljä tai useampia lapsia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on, jollei 6 §:stä muuta johdu:

4/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on yksi;

7/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kaksi;

9/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kolme; sekä

10/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan edunsaajina olevien lasten kesken. Jos edunsaajina on lapsia, joilla ei ole kumpaakaan vanhempaa, lapseneläkkeiden yhteismäärään lisätään 2/12 edunjättäjän eläkkeestä edellyttäen, että lesken- ja lapseneläkkeet eivät yhteensä ylitä edunjättäjän eläkkeen määrää. Lisä jaetaan edellä mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Edunjättäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruus määrätään siten, että sen osuus 2 momentin mukaisesti lasketusta leskeneläkkeen määrästä on sama kuin mitä 60 prosenttia edunjättäjän entiselle puolisolleen maksamasta elatusavusta on 1 momentissa tarkoitettusta edunjättäjän eläkkeestä. Jos edunsaajana on myös leski, on entisten puolisoitten perhe-eläkkeiden yhteismäärä enintään puolet leskeneläkkeestä. Yhteismäärä vähennetään leskeneläkkeestä ja jaetaan entisten puolisoitten kesken elatusapujen suhteessa.

6 §

Myönnettäessä perhe-eläke on yhteensovitettaessa perhe-eläkettä edunsaajille saman edunjättäjän kuoleman johdosta suoritettavien muiden perhe-eläkkeiden ja korvausten kanssa noudatettava soveltuvin osin työntekijäin eläkelain 8 §:n säännöksiä.

Myönnettäessä perhe-eläke sellaisen edunjättäjän jälkeen, jolla oli oikeus eläkkeeseen valtion eläkelain 10 §:n 2 tai 3 momenttia soveltaen, on yhteensovitusraja kuitenkin 66 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Yhteensovitusrajasta vähennetään kutakin edunsaajana olevaa lasta kohden perhe-eläkelain (38/69) mukaan suoritettavan lapseneläkkeen perusmäärä sekä, jos tämän lain mukaisena edun-

saajana on myös leski, perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrä. Vähennyksenä ei kuitenkaan oteta huomioon enempää kuin 33 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Silloin, kun perhe-eläkkeen saajana on lesken asemesta edunjättäjän entinen puoliso, yhteensovitusta toimitettaessa ei vähennetä perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrää.

Jos 5 §:n mukaisesti edunsaajien lukumäärän perusteella laskettu perhe-eläke on pienempi kuin edunjättäjän eläke, alennetaan 2 momentissa mainittuja prosenttimääriä samassa suhteessa. Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken 5 §:ssä mainittujen määrien suhteessa.

7 §

Leskeneläkettä määrättäessä otetaan huomioon lesken ansiotyönsä perusteella saamat työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön ja eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet sekä niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet (eläkesovitus). Eläkesovituksessa voidaan ottaa huomioon myös manittua eläkettä vastaava vieraasta valtiosta maksettava etuus. Työntekijäin eläkelain mukainen eläke otetaan eläkesovituksessa huomioon vähimmäisehtojen mukaisena ja lesken saama osaeläke täyden työkyvyttömyyseläkkeen määräisenä.

Jos edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa asui lapsia, joilla on oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, eläkesovitusta ei tehdä ennen kuin nuorin lapsista täyttää 18 vuotta.

Jos leski ei saa 1 momentissa tarkoitettua eläkettä, lesken ansiotyöhön perustuvana eläkkeenä pidetään sitä eläkettä, joka hänelle olisi myönnetty, jos hän olisi tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinpäivänä tai sinä päivänä, jona 2 momentissa tarkoitettu lapsi täyttää 18 vuotta. Eläkettä määrättäessä ei tällöin kuitenkaan sovelleta valtion eläkelain 5 §:n 2 momentin säännöksiä päivistä, jotka jätetään huomioon ottamatta siinä tarkoitettuja 360 päivää laskettaessa.

7 a §

Eläkesovituksessa vähennetään 5 ja 6 §:n mukaisesti määrättyä leskeneläkettä, jos lesken 7 §:ssä tarkoitettut ansiotyöhön perustuvat eläkkeet ylittävät eläkesovitusperusteen. Elä-

kesovitusperuste on 255 markkaa kuukaudesta, jos edunjättäjän 5 §:n 1 momentin mukaisesti laskettu eläke ja työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet taikka niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet yhteensä ylittävät sanotun markkamäärän. Eläkesovitusperuste on sanottujen eläkkeiden yhteismäärän suuruisen, jos yhteismäärä ylittää 127,50 markkaa ja on enintään 255 markkaa. Muussa tapauksessa eläkesovitusperuste on 127,50 markkaa. Jos eläkesovitus tulee tehtäväksi ensimmäisen kerran ennen vuotta 2004, eläkesovitusperusteena käytetään vuonna 1990 sanotun 255 markan asemesta 348 markkaa, josta vähennetään 6,64 markkaa kunakin seuraavana vuonna.

Eläkesovitukselta johtuva vähennys on 50 prosenttia lesken 7 §:ssä tarkoitettujen ansiotyöhön perustuvien eläkkeiden ja eläkesovitusperusteen erotuksesta. Jos leskellä on oikeus saada myös muuta kuin tämän lain mukaista työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, vähennetään tämän lain mukaisesti leskeneläkkeestä määrä, joka on yhtä suuri osa edellä tarkoitettusta vähennyksestä kuin tämän lain mukainen leskeneläke on kaikista sanotuista perhe-eläkkeistä.

Jos lesken saamaa 7 §:ssä tarkoitettua eläkettä on vähennetty tapaturmavakuutuslain (608/48) säännöksiin perustuvan päivärahan tai tapaturmaeläkkeen, liikennevakuutuslain (279/59) nojalla myönnetyn omaan vammaan perustuvan jatkuvan korvauksen tai sotilasvammalain (404/48) nojalla myönnetyn elinkoron vuoksi, jätetään tämä vähennys huomioon ottamatta eläkesovitusta tehtäessä.

7 b §

Jos leskellä ei ole oikeutta saada työ- tai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan perustuvaa eläkettä tai jos leski saa työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä, otetaan eläkesovituksessa lesken hakemuksesta eläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osaeläke. Edellytyksenä kuitenkin on, että sanotut ansiotulot ja etuudet sekä osaeläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään neljänneksen pienemmät kuin lesken 7 §:n mukaisesti määrätty

eläke. Samoin voidaan leskeneläkkeen määrä hakemuksesta tarkistaa, jos lesken olosuhteissa tapahtuu viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta muutos, jonka vuoksi edellä mainittu edellytys täyttyy. Keskiansio lasketaan tällöin kuuden kuukauden ajalta ennen hake- musta, ja muutoksen katsotaan tapahtuneen tämän takautuvan jakson alussa. Näin tarkistettua leskeneläkettä suoritetaan takautuvasti sanotulta kuudelta kuukaudesta.

Edellä 1 momentin mukaan määrättyä leskeneläkettä maksetaan kahden vuoden ajan. Sen jälkeen leskeneläke määrätään hakemuksesta uudelleen tämän pykälän mukaiseksi kahden vuoden ajaksi kerrallaan, jos edellytykset tähän ovat edelleen olemassa.

Valtiovarainministeriö voi antaa tarkempia ohjeita tämän pykälän soveltamisesta.

7 c §

Sen lisäksi, mitä 7 b §:ssä säädetään, eläkesovitus tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu eläke muuna kuin osa-aikaeläkkeenä tai jos leskeneläkkeen määrä 8 §:ssä tarkoitettua uuden yhteensovituksen vuoksi muuttuu. Tällöin käytetään samaa eläkesovitusperustetta kuin eläkesovitusta ensimmäistä kertaa tehtäessä.

8 §

Perhe-eläkkeen määrä lasketaan uudelleen, jos edunsaajalla sen jälkeen, kun perhe-eläke edellä säädetyin tavoin on laskettu, todetaan olevan oikeus eläkkeen määrää laskettaessa huomioon otettavaan perhe-eläkkeeseen tai muuhun korvaukseen. Niin ikään lasketaan perhe-eläkkeen määrä uudelleen, kun leski tai lapsi lakkaa olemasta edunsaajana.

16 §

Oikeus leskeneläkkeen saamiseen lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Jos uusi avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole oikeutta leskeneläkkeeseen tämän avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen. Mitä edellisessä virkkeessä on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Oikeus lapseneläkkeen saamiseen lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai jos hänet annetaan ottop lapseksi muulle kuin edunjättäjän leskelle tai tämän puolisolle.

Leskelle, jonka oikeus perhe-eläkkeen saamiseen 1 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä kolmen vuoden ajalta olisi ollut. Kertasuorituksen perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 1 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määrä siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes enintään yhdeksän vuoden ajan. Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain kerran.

19 §

Jos edunsaajalla edunjättäjän kuoleman johdosta on oikeus saada tapaturmavakuutuslain säännöksiin perustuvaa perhe-eläkettä, liikenevakuutuslain säännöksiin perustuvaa jatkuvaa korvausta tai sotilasvammalakiin perustuvaa huoltoeläkettä, voidaan tämän lain mukainen perhe-eläke sen estämättä, mitä 6, 7 ja 7 a—7 c §:ssä on säädetty, suorittaa täysimääräisenä, kunnes tapaturmavakuutuslain mukaisen perhe-eläkkeen, huoltoeläkkeen tai korvauksen määrä on lopullisesti ratkaistu. Edunsaajan oikeus mainittuun perhe-eläkkeeseen, huoltoeläkkeeseen tai korvaukseen siirtyy valtiokonttorille tämän lain mukaisesta perhe-eläkkeestä edellä mainittujen suoritusten johdosta vähennettävää määrää vastaavalta osalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjättäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota

maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjättäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään. Mitä 8 §:n 1 momentissa on säädetty yhteensovituksista, koskee myös ennen tämän lain voimaantuloa alkaneita lapseneläkkeitä.

Tämän lain 7 ja 7 a—7 c §:n mukainen eläkesovitus tehdään myös määrättäessä perhe-eläkettä valtion virkamiesten perhe-eläkkeistä ja hautausavuihin annetun lain (696/56) mukaisin perustein sellaisen edunjättäjän jälkeen, joka on kuollut tämän lain tultua voimaan.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuimien on antanut suostumuksensa lapsesiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnusnetun lapsen asema samoin kuin lasta, jolle edunjättäjä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei oteta huomioon valtion eläkelain muuttamisesta 14 päivänä tammikuuta 1982 annetulla lailla (31/82) kumotun valtion eläkelain 10 a §:n mukaisia lapsikorotusta.

Myönnettäessä perhe-eläkettä valtion perhe-eläkelain voimaanpanolain (775/68) 2 §:ssä tarkoitetun edunjättäjän jälkeen edunjättäjän oma eläke katsotaan myönnettyksi valtion eläkelain 10 §:n 2 momenttia soveltaen.

Tämän lain 7 a §:ssä säädetty markkamäärä vastaa vuodelle 1966 vahvistettua palkkaindeksilukua.

5.

Laki**perhe-eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä tammikuuta 1969 annetun perhe-eläkelain (38/69) 13 a, 16 a—16 d ja 17 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 13 a ja 16 a—16 c § 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (105/82), 16 d § 30 päivänä joulukuuta 1982 annetussa laissa (1085/82) sekä 17 a § 7 päivänä marraskuuta 1969 annetussa laissa (678/69),

muutetaan 6 §:n 1 momentti, 13 §:n 1 momentin 1 kohta, 14 §, 15 a §:n 6 momentti, 15 b §:n 7 momentti sekä 16, 17, 18 ja 19 § sekä näiden ohella 1 §:n 1 momentin, 4 §:n 2 momentin, 9 §:n ja 15 a §:n 1 momentin ruotsinkielinen sanamuoto,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentti ja 4 §:n 2 momentti 23 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1218/88), 9 § ja 13 §:n 1 momentin 1 kohta 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetussa laissa (589/78), 15 a §:n 1 ja 6 momentti ja 15 b §:n 7 momentti mainitussa 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa, 16 § 20 päivänä helmikuuta 1970 annetussa laissa (134/70), 17 § osittain muutettuna mainitulla 5 päivänä helmikuuta 1982 annetulla lailla ja 18 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja mainitulla 23 päivänä joulukuuta 1988 annetulla lailla, sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 28 päivänä heinäkuuta 1978 ja 23 päivänä joulukuuta 1988 annetuilla laeilla, siitä viimeksi mainitulla lailla kumotun 3 momentin tilalle uusi 3 momentti, lakiin uusi 20—39 §, jolloin nykyinen 20 § siirtyy 40 §:ksi, sekä 1, 6, 19 ja 32 §:n eteen luvun otsikko seuraavasti:

1 luku**Yleiset säännökset****1 §**

— — — — —
Jos selvitystä edunjättäjän kuolemasta ei voida esittää, mutta on todennäköistä, että edunjättäjä on kuollut, perhe-eläke voidaan myöntää määräjäksi.

2 luku**Oikeus perhe-eläkkeeseen, kun edunjättäjä on kuollut ennen 1 päivää heinäkuuta 1990****6 §**

Edunsaajia ovat edunjättäjän lapset ja miespuolisen edunjättäjän leski.

13 §

Lesken oikeus alku- ja jatkoeläkkeeseen lakkaa:

1) jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta; tai

14 §

Leskelle, jonka oikeus eläkkeeseen 13 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan lakkaa, makse-

taan, jos hän on saanut leskeneläkettä yli vuoden ajalta, kertasuorituksena ne eläke-erät, jotka hänellä olisi ollut oikeus saada seuraavalta vuoden pituiselta ajalta. Kertasuorituksen määrää laskettaessa otetaan sanottuihin eläke-eriin kuuluvat lisäosa ja asumistuki huomioon sen suuruusina kuin ne ovat leskeneläkkeen viimeisessä kuukausierässä.

15 a §

— — — — —
Asumistuki määräytyy eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) mukaisesti. Asumistuen maksamisesta on voimassa, mitä 32 §:n 1 momentissa säädetään.

15 b §

— — — — —
Lisäosaa ei myönnetä, jos sen määrä kuukaudessa olisi pienempi kuin 20 markkaa.

16 §

Kun eläkkeensaaja on kuuden kuukauden ajan yhdenjaksoisesti asunut eri kuntaryhmään kuuluvassa kunnassa kuin se kunta, jonka kalleusryhmän mukainen hänen eläkkeensä lisäosa on, lisäosa muutetaan seuraavan kuukauden alusta sen kuntaryhmän mukaiseksi, johon kuuluvassa kunnassa hän silloin asuu.

17 §

Jos lisäosaan vaikuttavat tulot ovat nousseet vähintään 4 000 markkaa verrattuna siihen tuloon, jonka perusteella lisäosa on määrätty, lisäosan määrä on vastaavasti oikaistava tai lisäosa lakkautettava. Lisäosan määrä oikaistaan myös eläkkeensaajan hakemuksesta, jos lisäosaan vaikuttavissa tuloissa on tapahtunut lisäosaa korottavasti vaikuttava muutos. Jos lisäosan korottamisen edellytykset ovat eläkelaitoksen tiedossa, korotus voidaan myöntää hakemuksettakin.

Jos lisäosaa määrättäessä on otettu huomioon muun lain tai asetuksen tai julkisen eläkesäännön mukainen eläke taikka sitä vastaava jatkuva suoritus tai korvaus, tämä luetaan, jos etuuden määrätymisperusteissa ei ole tapahtunut muutosta, lisäosaa uudelleen määrättäessä tuloksi entisen suuruisena, kuitenkin ottaen huomioon, mitä johtuu perhe-eläkkeiden indeksisidonnaisuudesta.

18 §

Eläkkeen lisäosa voidaan määrääjäksi tai pysyvästi evätä tai sitä voidaan vähentää, jos eläkkeensaaja on:

1) lahjoittanut omaisuuttaan tai muulla tavalla heikentänyt taloudellista asemaansa siinä määrin, että se on vaikuttanut hänen oikeutensa saada eläkkeen lisäosa tai olennaisesti vaikuttanut lisäosan määrään, ja jos hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että tämä toimenpide voi vaikuttaa lisäosaan; taikka

2) lisäosan määräämistä varten tehdyssä hakemuksessa tai ilmoituksessa tahallisesti antanut vääriä tietoja lisäosaan vaikuttavista tuloista tai omaisuudesta ja tämän vuoksi saanut lisäosaa aiheutta tai määrältään liian suurena.

Jos lainvoimainen päätös, jolla eläkkeen lisäosa 1 momentin perusteella on evätty tai sitä vähennetty, myöhemmin havaitaan eläkkeensaajalle kohtuuttomaksi, eläkelaitos voi oikaista päätöksen.

3 luku

Oikeus perhe-eläkkeeseen, kun edunjättäjä on kuollut 1 päivänä heinäkuuta 1990 tai sen jälkeen

19 §

Edunsaajia ovat edunjättäjän lapset ja leski.

Edunjättäjän lapsina pidetään myös 7 §:n 1—3 kohdassa mainittuja lapsia sekä lapsia,

jotka edunjättäjän kuollessa asuivat edunjättäjän kanssa samassa taloudessa ja joiden elatuksesta edunjättäjä vastasi.

Sama henkilö ei voi olla edunsaajana samanaikaisesti kahden tai useamman edunjättäjän jälkeen. Täysorvolla lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen kahden edunjättäjän jälkeen.

Täysorvolla lapsella tarkoitetaan lasta, jolla ei ole kumpaakaan vanhempaa.

20 §

Lapsella on oikeus lapseneläkkeeseen, jos hän:

1) ei ole täyttänyt 18 vuotta; tai

2) on täyttänyt 18 mutta ei 21 vuotta ja opiskelee päätoimisesti tai on ammatillisessa koulutuksessa.

Lapsella, joka saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä, ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen.

21 §

Oikeus leskeneläkkeeseen on 65 vuotta nuoremalla leskellä:

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa ja avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä täytti 65 vuotta; tai

2) jos hän edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta ja avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja edunjättäjä 65 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos naisleski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1950, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 40 vuoden vähimmäisikä.

Leskeneläkkeenä maksetaan alkueläkettä kuuden kuukauden ajan edunjättäjän kuolemasta ja tämän jälkeen jatkoeläkettä.

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen, jos hän saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä tai rintamasotilaseläkelain (119/77) mukaista rintamasotilaseläkettä. Mainittua eläkettä saavalle leskelle maksetaan kuitenkin alkueläkettä se määrä, jolla alkueläke olisi suurempi kuin mainittu eläke.

22 §

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 21 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu

lapsi on edunjättäjän lapsi, jonka leski on edunjättäjän kuoltua ottanut ottolapsekseen.

Jos leski saa aikaisemman avioliiton perusteella tämän lain mukaista leskeneläkettä, hänellä ei ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

23 §

Perhe-eläkkeeseen ei ole oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

24 §

Edunsaajan oikeus perhe-eläkkeeseen alkaa edunjättäjän kuolinpäivästä. Jos leskellä tai lapsella ei edunjättäjän kuollessa ole oikeutta eläkkeeseen, oikeus eläkkeeseen alkaa siitä, kun leski tai lapsi täyttää eläkkeen saamisen edellytykset.

Jos lapsi syntyy edunjättäjän kuoleman jälkeen, lesken oikeus eläkkeeseen 21 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla alkaa edunjättäjän kuolinpäivästä.

25 §

Oikeus lapseneläkkeeseen lakkaa seuraavan kuukauden alusta:

- 1) kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta;
- 2) kun 20 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu lapsi ei enää täytä siinä säädettyjä edellytyksiä;
- 3) kun lapsi annetaan ottolapseksi muulle kuin edunjättäjän leskelle tai tämän puolisolle;
- 4) kun lapselle myönnetään kansaneläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke; tai
- 5) kun lapsi, joka edunjättäjän kuollessa asui edunjättäjän kanssa samassa taloudessa ja jonka elatuksesta edunjättäjä vastasi, siirtyy omien vanhempiensa huollettavaksi.

26 §

Oikeus alku- ja jatkoeläkkeeseen lakkaa seuraavan kuukauden alusta:

- 1) kun leski täyttää 65 vuotta; tai
- 2) jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta.

Oikeus jatkoeläkkeeseen lakkaa, jos leskelle myönnetään kansaneläkelain mukainen varhennettu vanhuuseläke. Jatkoeläkettä ei makseta samalta ajalta, jolta leski saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä.

Jos 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole oikeutta tämän lain mukaiseen

leskeneläkkeeseen purkautuneen avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen.

27 §

Leskelle, jonka oikeus eläkkeeseen 26 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lakkaa, maksetaan, jos hän on saanut leskeneläkettä vähintään vuoden ajalta, kertasuorituksena se leskeneläkkeen määrä, joka hänellä olisi ollut oikeus saada seuraavalta kolmelta vuodelta. Kertasuorituksen perusteena käytetään sitä kuukausieläkettä, joka leskellä oli viimeksi oikeus saada. Kertasuoritukseen ei sisällytetä asumistukea.

Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 26 §:n 3 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määrä siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes enintään yhdeksän vuoden ajan.

Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain kerran.

28 §

Lapseneläkkeeseen kuuluu eläkkeen perusmäärä, joka on 1 572 markkaa vuodessa. Alle 18-vuotiaan lapsen eläkkeeseen kuuluu lisäksi täydennysmäärä, jonka täysi määrä on 2 100 markkaa vuodessa.

Täydennysmäärää laskettaessa otetaan huomioon lapsen saman edunjättäjän jälkeen jatkuvasti saamat kansaneläkelain 26 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa ja 5 momentissa mainitut perhe- ja huoltoeläkkeet siten, että täydestä täydennysmäärästä vähennetään 50 prosenttia siitä näiden etuuksien yhteismäärän osasta, joka ylittää 1 460 markkaa vuodessa.

Täysosavolte lapselle maksetaan lapseneläke kummankin vanhemman jälkeen.

29 §

Lesken alkueläkkeeseen kuuluu pohjaosa, lisäosa ja asumistuki. Sama koskee lesken jatkoeläkettä, kun:

- 1) leskellä on alle 18-vuotias yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa; tai
- 2) lesken kanssa samassa taloudessa asuu alle 18-vuotias lesken tai edunjättäjän lapsi, joka on asunut samassa taloudessa jo edunjättäjän kuollessa.

Muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa lesken jatkoeläkkeeseen kuuluu lisäosa ja asumistuki.

Leskeneläkkeen pohjaosasta, lisäosasta ja asumistuesta on voimassa, mitä 15 a §:n 2—6 momentissa on säädetty.

30 §

Leskeneläkkeen lisäosa määräytyy 15 b, 15 d ja 15 f §:n mukaan. Eläkkeensaajan työtulosta otetaan kuitenkin vuositulona määrättäessä huomioon vain 60 prosenttia. Työtuloksi katsotaan palkkatulo sekä se osa liike- ja ammatitulosta tai maatilataloudesta taikka muusta ansiotoiminnasta saadusta tulosta, jota on pidettävä kohtuullisena korvauksena mainituissa ansiotoiminnassa suoritetusta työstä. Työtuloksi katsotaan myös työttömyysturvalain (602/84) mukainen työttömyyspäiväraha sekä työkyvyttömyyden perusteella maksettava päiväraha tai tähän rinnastettava vuodelta tai sitä lyhyemmältä ajalta maksettava ansionmenetyksen korvaus.

Lisäosan tarkistamisesta on voimassa, mitä 16—18 §:ssä on säädetty.

31 §

Jos lapseneläkkeeseen vaikuttavassa eläkkeessä on tapahtunut muu kuin indeksisidonaisuudesta johtuva muutos, eläkkeen määrä on tarkistettava.

4 luku

Erinäiset säännökset

32 §

Perhe-eläkettä maksetaan eläkeoikeuden syntymistä seuraavan kuukauden alusta. Perhe-eläkettä ei kuitenkaan ilman erityistä syytä makseta pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen eläkkeen hakemista.

Mikäli samalta ajalta, jolta edunsaajalle myöhemmin myönnetään kansaneläke, on maksettu perhe-eläkettä, pidetään viimeksi mainittua kansaneläkkeen ja sen lisien osasuorituksena.

33 §

Tämän lain mukaisen leskeneläkkeen saajalle voidaan suorittaa koulutustukea. Erityisistä syistä koulutustukea voidaan suorittaa senkin jälkeen, kun oikeus leskeneläkkeeseen on lakannut. Koulutustukena korvataan kustannukset koulutuksesta ammattiin, jolla lesken arvioidaan voivan hankkia pääasiallisen toimeentulonsa.

Koulutuksesta johtuvina kustannuksina pidetään opiskelusta ja opiskeluvälineistä aiheutuvia kustannuksia sekä koulutuksen aiheuttamia lisäkustannuksia asunnosta, ravinnosta ja tarpeellisesta työvaatetuksesta sekä tarpeellisista matkakuluista. Koulutuksen aiheuttamina kustannuksina voidaan lisäksi korvata kustannukset, jotka koulutusaikana aiheutuvat lasten hoidosta.

Jos koulutustuen saaja ei opiskele säännöllisesti tai opiskelu ei osoittautu menestykselliseksi, hänelle myönnetty koulutustuki voidaan lakkauttaa.

Tarkemmat säännökset koulutustuen myöntämisestä annetaan asetuksella.

34 §

Sosiaalivakuutustoimikunnan tehtävänä on sen lisäksi, mitä kansaneläkelain 67 §:ssä on säädetty, vahvistaa leskeneläkkeen lisäosaan vaikuttavat tulot kansaneläkelain 26 §:n 1 momentissa mainittuja ja muita niihin rinnastettavia etuuksia lukuun ottamatta.

35 §

Jos alaikäinen lapsi ei ole holhoojansa huollettavana, eläke voidaan maksaa henkilölle, jonka huollettavana lapsi on. Ennen eläkkeen maksamista kansaneläkelaitoksen on kuultava sosiaalilautakuntaa.

Lapseneläke voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle, jos sen maksamista eläkkeen nostamiseen oikeutetulle henkilölle ei voida pitää erityisistä syistä tarkoituksenmukaisena. Eläke voidaan tällöin sosiaalilautakunnan suostumuksella maksaa myös muulle henkilölle.

Eläke voidaan maksaa 15 vuotta täyttäneelle lapselle itselleen, jos holhooja siihen suostuu. Eläke voidaan maksaa lapselle itselleen myös ilman holhoojan suostumusta, jos siihen on erityisiä syitä.

36 §

Tämän lain nojalla myönnettävistä etuuksista kansaneläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista noudattaen vastaavasti, mitä on säädetty valtion osuuden suorittamisesta kansaneläkelaitokselle kansaneläkkeen lisäosakustannuksista. Valtio suorittaa kuitenkin etukäteen 90 prosenttia maksettaviksi lähetettyjen eläkkeiden määrästä.

Tämän lain mukaisesta toiminnasta aiheutuvat hallintokulut luetaan kansaneläkelaitoksen hallintokustannuksiksi.

37 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä, noudatetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä on säädetty kansaneläkelain 35, 37—39, 39 b—42, 42 b—43, 44—46, 69—73, 74—75, 79—83 ja 84—88 a §:ssä. Kansaneläkelain 41 §:ssä säädetyn 10 vuoden Suomessa asumisvaatimuksen estämättä lapseneläke voidaan suorittaa lapselle, jonka huoltaja saa leskeneläkettä saman edunjättäjän jälkeen.

Tarkastuslautakunnan päätökseen tyytymättömän saa hakea muutosta vakuutusoikeudelta myös 18 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Tämän lain mukaan maksettavien eläkkeiden sitomisesta elinkustannuksiin on vastavasti voimassa, mitä kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/56) on säädetty.

38 §

Pankki ja muu rahalaitos on velvollinen pyynnöstä antamaan eläkelaitokselle, sosiaalivakuutustoimikunnalle, tarkastuslautakunnalle ja vakuutusoikeudelle tietoja, jotka ovat tarpeen lesken eläkeoikeuden tai leskeneläkkeen määrän selvittämiseksi.

39 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntönnäpänosta annetaan asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Jos edunjättäjä on kuollut ennen tämän lain voimaantuloa ja lapsi täyttää 16 vuotta tämän lain tultua voimaan, lapsella on 12 §:n 1 momentin 1 kohdasta poiketen oikeus saada lapseneläkettä siihen saakka, kun hän täyttää 18 vuotta. Tällaista lasta huoltavalle leskelle maksetaan 13 §:n 2 momentista poiketen, 9 b §:n 1 kohdan nojalla maksettavaa jatkoeläkettä vastaavalta ajalta. Tämän jälkeen leskellä on 9 b §:n 3 kohdasta poiketen oikeus saada jatkoeläkettä, jos hän oli täyttänyt 40 vuotta silloin, kun lapsi täytti 18 vuotta.

Jos lapsi saa puoli-orvon eläkettä tämän lain voimaan tullessa ja toinenkin hänen vanhemmistaan kuolee, lapseneläke muutetaan 28 §:n mukaiseksi täysorvon eläkkeeksi.

Jos leski saa eläkettä tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan 15 b §:n 7 momenttia, kun perhe-eläkettä muutoin tarkistetaan lain tultua voimaan.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuimien on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen.

Tässä laissa säädetty markkamäärät vastaavat virallisen elinkustannusindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 1981 maaliskuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on laskettu.

6.

L a k i

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain 23 § ja 33 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 23 § 23 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1217/88) ja 33 §:n 1 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (103/82) ja 4 momentti 30 päivänä joulukuuta 1965 annetussa laissa (705/65), sekä

lisätään 33 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 30 päivänä joulukuuta 1965 ja 5 päivänä helmikuuta 1982 annetuilla laeilla, uusi 6 momentti seuraavasti:

23 §

Vakuutetulla, joka ei ole Suomen kansalainen, on oikeus saada tämän lain mukaista eläkettä, jos hän välittömästi ennen eläkkeen alkamista on yhdenjaksoisesti asunut Suomessa vähintään viisi vuotta.

Tämän lain mukaista hausta-avustusta suoritetaan Suomessa asuneen ulkomaan kansalaisen kuoltua vain, jos hän oli välittömästi ennen kuolemaansa asunut Suomessa yhdenjaksoisesti vähintään viisi vuotta.

33 §

Jos Suomessa asuva henkilö, joka ei saa tämän lain mukaista eläkettä, kuolee, suoritetaan hänen jälkeensä hautausavustusta. Hautausavustuksen määrä on 2 221 markkaa. Avustus suoritetaan leskelle. Jos henkilö ei ollut naimisissa tai jos hän ja hänen puolisonsa asuivat välien rikkoutumisen vuoksi erillään, hautausavustus suoritetaan kuolinpesälle.

Hautausavustusta on haettava siten kuin ase-
tuksella säädetään yhden vuoden kuluessa kuolinpäivästä tai muutoin oikeus sen saamiseen on menetetty. Kuolinpesän hoitajalla on oikeus

hakea ja nostaa hautausavustus kuolinpesän puolesta.

Hautausavustus voidaan myöntää, kun on todennäköistä, että henkilö on kuollut, vaikka selvitystä kuolemasta ei voida esittää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tämän lain 33 §:n 1 momentissa säädetty markkamäärä vastaa virallisen elinkustannusindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 1981 maaliskuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on laskettu.

7.

Laki

eläkkeensaajien asumistukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetun eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) 1 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 1 momentti, 8 §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat, 5 § 7 päivänä tammikuuta 1982 annetussa laissa (21/82), 6 §:n 1 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (112/82) sekä 8 §:n 1 momentin 2 kohta 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (671/85), sekä

lisätään 6 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 18 päivänä tammikuuta 1985, 25 päivänä heinäkuuta 1986 ja 5 päivänä helmikuuta 1988 annetuilla laeilla (56/85, 590/86 ja 127/88), uusi 3 a kohta, seuraavasti:

1 §

Kansaneläkkeen, rintamasotilaseläkkeen ja perhe-eläkelain (38/69) mukaisen leskeneläkkeen saajan asumiskustannusten alentamiseksi suoritetaan eläkkeen lisänä asumistukea sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Leskeneläkkeenä voidaan suorittaa myös pelkästään asumistukea.

5 §

Jos puolisoista toiselle on myönnetty kansaneläke ja toiselle rintamasotilaseläke tai leskeneläke taikka jos molemmille puolisoille on myönnetty rintamasotilaseläke tai leskeneläke taikka toiselle rintamasotilaseläke ja toiselle leskeneläke, asumistuesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 3 §:n 4 momentissa on säädetty.

6 §

Vuositulolla tarkoitetaan sitä tosiasiallista tuloa, jota eläkkeensaajan tai, jos hän on naimisissa, puolisoiden voidaan kohtuullisen arvion mukaan edellyttää jatkuvasti vuosittain saavan, lisättynä kahdeksalla prosentilla siitä määrästä, jolla eläkkeensaajan omaisuuden arvo ylittää 36 000 markkaa tai, jos hän on naimisissa, jolla puolisoiden omaisuuden arvo ylittää 57 600 markkaa. Vuosituloon lisätään kansaneläkkeeseen ja leskeneläkkeeseen kuuluvan lisäosan sekä rintamasotilaseläkkeen vuotuiset määrät sen ajankohdan mukaisina, josta lukien asumistuki myönnetään tai tarkistetaan. Rintamasotilaseläkkeensaajan tai, jos hän on naimisissa, eläkkeensaajan ja hänen puolisonsa vuositulosta vähennetään 6 190 markkaa.

Vuosituloksi ei kuitenkaan lueta:

3 a) perhe-eläkelain mukaista pohjaosaa eikä koulutustukea;

8 §

Asumistuen määrä tarkistetaan:

2) kun asumistuen saajan puolisolle myönnetään kansaneläke, rintamasotilaseläke tai perhe-eläkelain mukainen leskeneläke tai se lakkautetaan taikka kun asumistuen saajan puoliso, joka saa varhennettua vanhuuseläkettä, täyttää 65 vuotta tai kun perhesuhteet muutoin muuttuvat; tai

11 §

Rintamasotilaseläkkeeseen tai leskeneläkkeeseen

seen suoritettavasta asumistuesta aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista noudattaen, mitä näiden eläkkeiden kustannusten korvaamisesta on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Asumistuki, jota maksetaan tämän lain voimaan tullessa, muutetaan tämän lain mukaiseksi, kun asumistuen määrä tarkistetaan 8 §:n mukaan.

Tässä laissa säädetyt markkamäärät vastaavat virallisen elinkustannusindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 1981 maaliskuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on laskettu.

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 1989

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Helena Pesola*

1.

Laki**työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/61) 4 §:n 5 ja 6 momentti, 4 a §, 4 b §:n 2—4 momentti, 7 a §, 8 §:n 5 momentti, 8 a §:n 2 momentti ja 8 b §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 5 ja 6 momentti, 4 a §, 4 b §:n 2—4 momentti ja 8 b §:n 1 momentti 16 päivänä joulukuuta 1966 annetussa laissa (639/66), 7 a § muutettuna viimeksi mainitulla lailla sekä 20 päivänä syyskuuta 1974 ja 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetuilla laeilla (749/74 ja 666/85), 8 §:n 5 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (109/82) ja 8 a §:n 2 momentti 12 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (592/85), sekä

lisätään lakiin uusi 8 c—8 f § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

Jos työntekijällä kuollessaan oli oikeus tämän lain vähimmäisehtojen mukaiseen vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen taikka jos hän sai mainittua eläkettä, on tällaisen edunjäätäjän jälkeen *miespuolisen* edunjäätäjän leskellä, jonka avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjäätjä oli täyttänyt 65 vuotta, sekä edunjäätäjän lapsella ja mainitun lesken sellaisella lapsella, jonka elatuksesta edunjäätjä ja leski ovat yhteisesti huolehtineet, 4 a §:ssä säädettyin rajoituksin edunsaajina oikeus saada perhe-eläkettä. Lapsena pidetään tällöin myös ottolasta sekä avioliiton ulkopuolella syntynyt lasta, jonka edunjäätjä on laillisesti tunnustanut tai jota koskeva edunjäätäjän elatusvelvollisuus on sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä vahvistettu.

Työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi voidaan työntekijälle antaa lääkintähuoltoa, koulutusta ja työhuoltoa sekä *miespuolisen* työntekijän kuoltua

Työntekijän kuoltua suoritetaan edunsaajille perhe-eläkettä, jos työntekijällä oli kuollessaan oikeus tämän lain vähimmäisehtojen mukaiseen vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen tai jos hän sai mainittua eläkettä. Tällaisen edunjäätäjän jälkeen edunsaajia ovat:

1) leski, jonka kanssa edunjäätjä oli solminut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65 vuotta;

2) edunjäätäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjäätäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa; ja

4) edunjäätäjän entinen puoliso, jolle edunjäätjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen perusteella velvollinen määräjain suorittamaan elatusapua; tällöin entisestä puolisoista ja hänen oikeudestaan perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta perhe-eläkkeeseen on säädetty.

Työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi voidaan työntekijälle antaa *kuntoutusta*, koulutusta ja *elinkeinotukea*. Työntekijän kuoltua voidaan hänen

Voimassa oleva laki

hänen leskelleen antaa lainaa koulutusta ja työhuoltoa varten. *Edellä sanotun mukaisesti myönnetty* laina saadaan sosiaaliministeriön vahvistamin ehdoin käyttää vakuutusrahaston ja eläkevastuun katteena vaatimatta eläkelaitoksia koskevassa lainsäädännössä edellytettyä vakuutta. Samoin edellytyksin laina saadaan sen estämättä, mitä 19 a §:ssä säädetään, periä takaisin lainan saajan perhe-eläkkeestä.

4 a §

Leskeä pidetään edunsaajana, jos edunjättäjän jälkeen on jäänyt perhe-eläkkeeseen oikeutettu joko lesken oma lapsi tai sellainen muu lapsi, jonka elatuksesta edunjättäjä ja leski ovat yhteisesti huolehtineet, tai jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 40 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään kolme vuotta.

Lasta pidetään edunsaajana, jos hän edunjättäjän kuollessa ei ollut täyttänyt 18 vuotta. Niin ikään pidetään edunsaajana sellaista edunjättäjän kuollessa 18, mutta ei 21 vuotta täyttänyttä, 4 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla pitkäaikaisesti työkyvyttöntä lasta, jonka työkyvyttömyys on alkanut ennen kuin hän täytti 18 vuotta.

Edunsaajana ei kuitenkaan pidetä lasta, joka on annettu kolmannelle henkilölle ottolapseksi, eikä henkilöä, joka rikollisella teollaan tahallisesti on aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

Ehdotus

leskelleen antaa lainaa koulutusta varten ja elinkeinotukena. Laina saadaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamin ehdoin käyttää vakuutusrahaston ja eläkevastuun katteena vaatimatta eläkelaitoksia koskevassa lainsäädännössä edellytettyä vakuutta. Samoin edellytyksin laina saadaan sen estämättä, mitä 19 a §:ssä säädetään, periä takaisin lainan saajan perhe-eläkkeestä.

4 a §

Leskellä on oikeus leskeneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen:

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa; tai

2) jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai sai kansaneläkelain (347/56) mukaista työkyvyttömyyseläkettä, joka oli jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan, ja jos avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja se oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos naisleski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1950, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 40 vuoden vähimmäisikä. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen, jos hän ei ollut täyttänyt 18 vuotta edunjättäjän kuollessa. Oikeutta lapseneläkkeeseen ei kuitenkaan ole useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu lapsi on edunjättäjän lapsi, jonka leski on edunjättäjän kuoltua ottanut ottolapsekseen. Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, ei hänellä ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

Perhe-eläkkeeseen ei ole oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 b §

Oikeus perhe-eläkkeen saamiseen lakkaa, lesken osalta, kun hän on solminut uuden avioliiton, ja lapsen osalta, kun hän on täyttänyt 18 vuotta tai, milloin on kysymys edunjättäjän kuollessa 18 vuotta täyttäneelle lapselle myönnetystä eläkkeestä, kun hänen työkykynsä on palautunut. Niin ikään lapsen oikeus perhe-eläkkeen saamiseen lakkaa, kun hänet on annettu kolmannelle henkilölle ottolapseksi.

Leskelle, jonka oikeus eläkkeen saamiseen 2 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kerta-suorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin perhe-eläke kahden vuoden ajalta olisi ollut, jos hän yksin olisi ollut edunsaajana.

Jos lapsi täyttäessään 18 vuotta on 4 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla pitkäaikaisesti työkyvytön, jatketaan sen estämättä, mitä 2 momentissa on säädetty eläkkeen lakkaamisesta lapsen täyttäessä sanotun iän, eri hakemuksesta eläkkeen maksamista niin kauan kuin työkyvyttömyys yhdenjaksoisesti jatkuu.

7 a §

Perhe-eläke on, jos edunsaajia on vähintään kolme, yhtä suuri kuin se tämän lain vähimmäisehtojen mukainen vanhuuseläke tai täysi työkyvyttömyyseläke, jota edunjättäjä kuollessaan sai, tai jollei hänen silloin saanut mainittua eläkettä, joka olisi hänelle myönnetty, jos hänellä kuolinhetkellään olisi ollut oikeus täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamiseen. Eläkkeen määrää laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon 7 c §:n mukaista korotusta edunjättäjän eläkkeeseen eikä myöskään edunjättäjän

Oikeus leskeneläkkeen saamiseen lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Jos uusi avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole oikeutta leskeneläkkeeseen tämän avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen. Mitä edellisessä virkkeessä on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Oikeus lapseneläkkeen saamiseen lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai jos hänet annetaan ottolapseksi muulle kuin edunjättäjän leskelle tai tämän puolisolle.

Leskelle, jonka oikeus eläkkeen saamiseen 2 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kerta-suorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä kolmen vuoden ajalta olisi ollut. Kertasuorituksen perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 2 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määräsiten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes enintään yhdeksän vuoden ajan. Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain kerran.

7 a §

Perhe-eläkkeen suuruus määräytyy edunjättäjän tämän lain vähimmäisehtojen mukaisen vanhuuseläkkeen tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen perusteella, jota hän sai kuollessaan. Jollei edunjättäjä saanut mainittua eläkettä, edunjättäjän eläkkeen määrä lasketaan siten kuin se olisi laskettu, jos hän olisi kuolinpäivänään tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä. Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon

Voimassa oleva laki

eläkkeestä mahdollisesti tehtävää 8 §:n mukaista vähennystä. Jos edunsaajia on kaksi, suoritetaan edellä mainitusta perhe-eläkkeestä kolme neljänneistä ja jos edunsaajia on yksi, puolet.

Perhe-eläke jakautuu edunsaajien kesken siten, että leski saa siitä kaksi ja kukin lapsi yhden yhtä suuren osan.

Ehdotus

7 c §:n mukaista korotusta eikä 8 §:n mukaista vähennystä.

Leskeneläkkeen määrä on, jollei 5 momentista taikka 8 tai 8 c—8 f §:stä muuta johdu:

6/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski yksin tai leski ja yksi lapsi;

5/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kaksi lasta;

3/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kolme lasta; sekä

2/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja neljä tai useampia lapsia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on, jollei 8 §:stä muuta johdu:

4/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on yksi;

7/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kaksi;

9/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kolme; sekä

10/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan edunsaajina olevien lasten kesken. Jos edunsaajina on lapsia, joilla ei ole kumpakaan vanhempaa, lapseneläkkeiden yhteismäärään lisätään 2/12 edunjättäjän eläkkeestä edellyttäen, että lesken- ja lapseneläkkeet eivät yhteensä ylitä edunjättäjän eläkkeen määrää. Lisä jaetaan edellä mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Edunjättäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruus määrätään siten, että sen osuus 2 momentin mukaisesti lasketusta leskeneläkkeen määrästä on sama kuin mitä 60 prosenttia edunjättäjän entiselle puolisolleen maksamasta elatusavusta on 1 momentissa tarkoitettusta edunjättäjän eläkkeestä. Jos edunsaajana on myös leski, on entisten puolisoitten perhe-eläkkeiden yhteismäärä enintään puolet leskeneläkkeestä. Yhteismäärä vähennetään leskeneläkkeestä ja jaetaan entisten puolisoitten kesken elatusapujen suhteessa.

Jos edunsaajien lukumäärä muuttuu, perhe-eläkkeen määrä ja sen jakautuminen edunsaajien kesken tarkistetaan muutosta seuraavan kuukauden alusta.

Jos edunsaajien lukumäärässä tapahtuu muutoksia, perhe-eläkkeen määrä ja sen jakautuminen edunsaajien kesken tarkistetaan muutosta seuraavan maksukauden alusta.

Jos perhe-eläke myönnetään edunjättäjän jälkeen, joka kuollessaan ei saanut eläkettä,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

eläkkeen määrä lasketaan ikään kuin edunjättäjä olisi kuolinpäivänään tullut työkyvyttömäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä.

8 §

Jos saman edunjättäjän kuoleman johdosta edunsaajille myönnettyt tämän lain vähimmäisehtojen mukainen perhe-eläke, 4 momentissa mainittua peruseläkettä vastaava muu perhe-eläke taikka 1 momentissa mainittua muuta eläkettä tai jatkuva korvausta vastaava perhe-eläke tai jatkuva korvaus yhteensä ylittävät yhteensovitusrajan, vähennetään tämän lain mukaisesta eläkkeestä määrä, joka on yhtä suuri osa ylitteestä kuin tämän lain vähimmäisehtojen mukainen perhe-eläke on 4 momentissa mainittuja peruseläkkeitä vastaavista kaikista perhe-eläkkeistä. Tällöin ei kuitenkaan oteta huomioon eläkkeeseen tai jatkuvaan korvaukseen sisältyvää määräaikaista korotusta. Yhteensovitusraja on 60 prosenttia perhe-eläkkeen perusteena olevan edunjättäjän eläkkeen 2 ja 3 momentin mukaisesti lasketusta yhteensovitusperusteesta vähennettynä kutakin edunsaajana olevaa 16 vuotta nuorempaa lasta kohden perhe-eläkelain mukaan puoliorvolle suoritettavan lapseneläkkeen määrällä sekä, jos tämän lain mukaisena edunsaajana on myös leski, perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrällä. Edellä tarkoitettuna vähennyksenä ei kuitenkaan oteta huomioon enempää kuin 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Jos perhe-eläkettä on tämän lain mukaisesti pienennetty edunsaajien lukumäärän perusteella, alennetaan edellä sanottuja prosenttimääriä samassa suhteessa.

Jos saman edunjättäjän kuoleman johdosta edunsaajille myönnettyt tämän lain vähimmäisehtojen mukainen perhe-eläke, 4 momentissa *tarkoitettua* peruseläkettä vastaava muu perhe-eläke taikka 1 momentissa *tarkoitettua* muuta eläkettä tai jatkuva korvausta vastaava perhe-eläke tai jatkuva korvaus yhteensä ylittävät yhteensovitusrajan, vähennetään tämän lain mukaisesta eläkkeestä määrä, joka on yhtä suuri osa ylitteestä kuin tämän lain vähimmäisehtojen mukainen perhe-eläke on 4 momentissa *tarkoitettuja* peruseläkkeitä vastaavista kaikista perhe-eläkkeistä. Tällöin ei kuitenkaan oteta huomioon eläkkeeseen tai jatkuvaan korvaukseen sisältyvää määräaikaista korotusta. Yhteensovitusraja on 60 prosenttia perhe-eläkkeen perusteena olevan edunjättäjän eläkkeen 2 ja 3 momentin mukaisesti lasketusta yhteensovitusperusteesta vähennettynä kutakin edunsaajana olevaa lasta kohden perhe-eläkelain mukaan suoritettavan lapseneläkkeen *perusmäärällä* sekä, jos tämän lain mukaisena edunsaajana on myös leski, perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrällä. *Vähennyksenä* ei kuitenkaan oteta huomioon enempää kuin 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta. *Silloin, kun perhe-eläkkeen saajana on lesken asemesta edunjättäjän entinen puoliso, yhteensovitusta toimitettaessa ei vähennetä perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrää. Jos 7 a §:n mukaisesti edunsaajien lukumäärän perusteella laskettu perhe-eläke on pienempi kuin edunjättäjän eläke, alennetaan edellä sanottuja prosenttimääriä samassa suhteessa. Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken 7 a §:ssä mainittujen määrien suhteessa.*

8 a §

Jos vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeen saajalle myönnetään 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu eläke, elinkorko tai jatkuva korvaus, toimitetaan 8 §:n 1 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen. Yhteensovituksen joh-

Jos vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeen saajalle myönnetään 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu eläke, elinkorko tai jatkuva korvaus, toimitetaan 8 §:n 1 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen. Yhteensovituksen joh-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

dosta eläkettä vähennetään kuitenkin vain sen verran, että sanotussa momentissa tarkoitettujen etuuksien yhteismäärä pysyy vähintään yhtä suurena kuin se olisi, jollei oikeutta tämän momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuun eläkkeeseen, elinkorkoon tai jatkuvaan korvaukseen olisi ollut. Sama koskee 8 §:n 5 momentin mukaista yhteensovitusta, jos perheläkkeen saajalle myönnetään mainitun momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu eläke tai jatkuva korvaus. Samoin toimitetaan 8 §:n 1 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen, kun osaeläkkeenä maksettava työkyvyttömyyseläke muutetaan työttömyyseläkkeeksi tai kun eläkettä tarkistetaan 5 b tai 7 c §:n mukaisesti. Niin ikään toimitetaan 8 §:n 5 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen, kun *edunsaajana oleva lapsi täyttää 16 vuotta* tai muu edunsaaja kuin 16 vuotta täyttänyt lapsi lakkaa olemasta edunsaajana, *jos eläkkeen määrä siten suurenee*. Hakemuksesta toimitetaan 8 §:n mukainen yhteensovitus uudelleen, jos siihen vaikuttaneen päivärahan, muun eläkkeen, elinkoron tai jatkuvan korvauksen määrä on olennaisesti muuttunut. Yhteensovitus voidaan toimittaa uudelleen, kun eläkelaitos saa tiedon 8 §:n 9 momentissa tarkoitettua etuudesta.

8 b §

Työkyvyttömyyseläke sekä 4 a ja 4 b §:ssä tarkoitettu perhe-eläke työkyvyttömälle lapselle on evättävä tai niitä vähennettävä, jos työntekijä tai sanottu lapsi on aiheuttanut työkyvyttömyytensä tahallaan. Niin ikään eläkkeen maksaminen voidaan keskeyttää, jos sen saaja ilman hyväksyttävää syytä ei ole suostunut eläkelaitoksen määräämään ja kustannettavaan tutkimukseen tai hoitoon, hengenvaaralliseksi katsottavaa tutkimus- tai hoitotoimenpidettä lukuun ottamatta, taikka jos hän ilman pätevää syytä on kieltäytynyt työhuollosta tai koulutuksesta.

dosta eläkettä vähennetään kuitenkin vain sen verran, että sanotussa momentissa tarkoitettujen etuuksien yhteismäärä pysyy vähintään yhtä suurena kuin se olisi, jollei oikeutta tämän momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuun eläkkeeseen, elinkorkoon tai jatkuvaan korvaukseen olisi ollut. Sama koskee 8 §:n 5 momentin mukaista yhteensovitusta, jos perheläkkeen saajalle myönnetään mainitun momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu eläke tai jatkuva korvaus. Samoin toimitetaan 8 §:n 1 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen, kun osaeläkkeenä maksettava työkyvyttömyyseläke muutetaan työttömyyseläkkeeksi tai kun eläkettä tarkistetaan 5 b tai 7 c §:n mukaisesti. Niin ikään toimitetaan 8 §:n 5 momentin mukainen yhteensovitus uudelleen, kun *leski tai lapsi lakkaa olemasta edunsaajana*. Hakemuksesta toimitetaan 8 §:n mukainen yhteensovitus uudelleen, jos siihen vaikuttaneen päivärahan, muun eläkkeen, elinkoron tai jatkuvan korvauksen määrä on olennaisesti muuttunut. Yhteensovitus voidaan toimittaa uudelleen, kun eläkelaitos saa tiedon 8 §:n 9 momentissa tarkoitettua etuudesta.

8 b §

Työkyvyttömyyseläke on evättävä tai sitä vähennettävä, jos työntekijä on aiheuttanut työkyvyttömyytensä tahallaan. Eläkkeen maksaminen voidaan keskeyttää, jos sen saaja ilman hyväksyttävää syytä ei ole suostunut eläkelaitoksen määräämään ja kustannettavaan tutkimukseen tai hoitoon, hengenvaaralliseksi katsottavaa tutkimus- tai hoitotoimenpidettä lukuun ottamatta, taikka jos hän ilman pätevää syytä on kieltäytynyt kuntoutuksesta tai koulutuksesta.

8 c §

Leskeneläkettä määrättäessä otetaan huomioon lesken ansiotyönsä perusteella saamat 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön ja eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet sekä niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet (eläkesovi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tus). Eläkesovituksessa voidaan ottaa huomioon myös mainittuja eläkkeitä vastaava vieraasta valtiosta maksettava etuus. Tämän lain mukainen eläke otetaan eläkesovituksessa huomioon vähimmäisehtojen mukaisena ja lesken saama osaeläke täyden työkyvyttömyyseläkkeen määräisenä.

Jos edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa asui lapsia, joilla on oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, eläkesovitusta ei tehdä ennen kuin nuorin lapsista täyttää 18 vuotta.

Jos leski ei saa 1 momentissa tarkoitettua eläkettä, lesken ansiotyöhön perustuvana eläkkeenä pidetään sitä eläkettä, joka hänelle olisi myönnetty, jos hän olisi tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinpäivänä tai sinä päivänä, jona 2 momentissa tarkoitettu lapsi täyttää 18 vuotta. Eläkettä määrättäessä ei tällöin kuitenkaan sovelleta 6 §:n 3 momentin säännöksiä päivistä, jotka jätetään huomioon ottamatta siinä tarkoitettuja 360 päivää laskettaessa.

8 d §

Eläkesovituksessa vähennetään 7 a ja 8 §:n mukaisesti määrättyä leskeneläkettä, jos lesken 8 c §:ssä tarkoitetut ansiotyöhön perustuvat eläkkeet ylittävät eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperuste on 255 markkaa kuukaudesta, jos edunjättäjän 7 a §:n 1 momentin mukaisesti laskettu eläke ja 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet taikka niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet yhteensä ylittävät sanotun markkamäärän. Eläkesovitusperuste on sanottujen eläkkeiden yhteismäärän suuruinen, jos yhteismäärä ylittää 127,50 markkaa ja on enintään 255 markkaa. Muussa tapauksessa eläkesovitusperuste on 127,50 markkaa. Jos eläkesovitus tulee tehtäväksi ensimmäisen kerran ennen vuotta 2004, eläkesovitusperusteena käytetään vuonna 1990 sanotun 255 markan asemesta 348 markkaa, josta vähennetään 6,64 markkaa kunakin seuraavana vuonna.

Eläkesovituksesta johtuva vähennys on 50 prosenttia lesken 8 c §:ssä tarkoitettujen ansiotyöhön perustuvien eläkkeiden ja eläkesovitusperusteen erotuksesta. Jos leskellä on oikeus saada myös muuta kuin tämän lain mukaista

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, vähennetään tämän lain mukaisesta leskeneläkkeestä määrä, joka on yhtä suuri osa edellä tarkoitettusta vähennyksestä kuin tämän lain mukainen leskeneläke on kaikista sanotuista perhe-eläkkeistä.

Jos lesken saamaa 8 c §:ssä tarkoitettua eläkettä on vähennetty tapaturmavakuutuslain (608/48) säännöksiin perustuvan päivärahan tai tapaturmaeläkkeen, liikennevakuutuslain (279/59) nojalla myönnetyn omaan vammaan perustuvan jatkuvan korvauksen tai sotilasmallain (404/48) nojalla myönnetyn elinkoron vuoksi, jätetään tämä vähennys huomioon ottamatta eläkesovitusta tehtäessä.

8 e §

Jos leskellä ei ole oikeutta saada työ- tai virkasuhteeseen tai yrittäjätoimintaan perustuvaa eläkettä tai jos leski saa työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä, otetaan eläkesovituksessa lesken hakemuksesta eläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osaeläke. Edellytyksenä kuitenkin on, että sanotut ansiotulot ja etuudet sekä osaeläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään neljänneksen pienemmät kuin lesken 8 c §:n mukaisesti määrätty eläke. Samoin voidaan leskeneläkkeen määrä hakemuksesta tarkistaa, jos lesken olosuhteissa tapahtuu viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta muutos, jonka vuoksi edellä mainitut edellytykset täyttyvät. Keskiansio lasketaan tällöin kuuden kuukauden ajalta ennen hakemusta, ja muutoksen katsotaan tapahtuneen tämän takautuvan jakson alussa. Näin tarkistettua leskeneläkettä suoritetaan takautuvasti sanotulta kuudelta kuukaudelta.

Edellä 1 momentin mukaan määrättyä leskeneläkettä maksetaan kahden vuoden ajan. Sen jälkeen leskeneläke määrätään hakemuksesta uudelleen tämän pykälän mukaisesti kahden vuoden ajaksi kerrallaan, jos edellytykset tähän ovat edelleen olemassa.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa tarkempia ohjeita tämän pykälän soveltamisesta.

8 f §

Sen lisäksi, mitä 8 e §:ssä säädetään, elä-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

kesovitus tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään 8 c §:n 1 momentissa tarkoitettu eläke muuna kuin osa-aikaeläkkeenä tai jos leskeneläkkeen määrä 8 a §:n 2 momentin mukaisen uuden yhteensovituksen vuoksi muuttuu. Tällöin käytetään samaa eläkesovitusperustetta kuin eläkesovitusta ensimmäistä kertaa tehtäessä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjättäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjättäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään. Mitä 8 a §:n 2 momentissa on säädetty yhteensovituksesta, koskee myös ennen tämän lain voimaantuloa alkaneita lapseneläkkeitä.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapsen myös silloin, kun tuomioistuin on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnusnetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle edunjättäjä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Jos työnantaja ennen tämän lain voimaantuloa on järjestänyt työntekijöilleen perhe-eläketurvan, jossa eläkkeen määrä on suurempi kuin työntekijäin eläkelain vähimmäisehtojen mukainen eläke, voidaan sen estämättä, mitä muualla laissa on säädetty, tätä koskevan vakuutuksen ehdot taikka eläkekassan tai eläkesäätiön säännöt muuttaa tämän lain perhe-eläkettä koskevien säännösten periaatteita vastaaviksi. Tällöin saa aikaisemmasta eläkejärjestelmästä vapautuvia varoja sosiaali- ja terveysministeriön antamien ohjeiden mukaisesti käyttää työntekijäin eläkelaisa tarkoitetun eläketurvan kustantamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

Tämän lain 8 d §:ssä säädetty markkamäärät vastaavat vuodelle 1966 vahvistettua palkkaindeksilukua.

Työntekijäin eläkelain 7 c §:n mukainen lapsikorotus määräytyy niiden säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki**lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 9 päivänä helmikuuta 1962 annetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 4 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on 16 päivänä joulukuuta 1966 annetussa laissa (640/66), näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

Jos työntekijällä kuollessaan oli oikeus vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen taikka jos hän sai mainittua eläkettä, on tällaisen edunjättäjän jälkeen *miespuolisen* edunjättäjän leskellä, jonka avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta, sekä edunjättäjän lapsella ja mainitun lesken sellaisella lapsella, jonka elatuksesta edunjättäjä ja leski ovat yhteisesti huolehtineet, työntekijäin eläkelain 4 a §:ssä säädetyin rajoituksin edunsaajina oikeus saada perhe-eläkettä.

Työntekijän kuoltua suoritetaan edunsaajille perhe-eläkettä, jos työntekijällä oli kuollessaan oikeus vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen tai jos hän sai mainittua eläkettä. Tällaisen edunjättäjän jälkeen edunsaajia työntekijäin eläkelain 4 a §:ssä säädetyin rajoituksin ovat:

1) leski, jonka kanssa edunjättäjä oli solminut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65 vuotta;

2) edunjättäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa; ja

4) edunjättäjän entinen puoliso, jolle edunjättäjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen perusteella velvollinen määrärajoin suorittamaan elatusapua; tällöin entisestä puolisosista ja hänen oikeudestaan perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta perhe-eläkkeeseen on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjättäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjättäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään. Mitä lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 1 §:n mukaan on säädetty työntekijäin eläkelain 8 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta yhteensovituksesta, koskee myös ennen tämän lain voimaantuloa alkaneita lapseneläkkeitä.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuin on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhemmiensa jälkeen.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

*Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnus-
tetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle
edunjättäjä oli kuollessaan sitoutunut tai vel-
voitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ul-
kopuolella syntyneistä lapsista annetun lain
(173/22) mukaisesti.*

3.

L a k i**merimieseläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimies-
eläkelain (72/56) 15 a, 15 b, 16 a, 27 ja 28 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 15 a, 15 b ja 28 a § 11 päivänä joulukuuta 1970 annetussa laissa
(768/70), 16 a § 23 päivänä kesäkuuta 1975 annetussa laissa (493/75) ja 27 § 4 päivänä
maaliskuuta 1983 annetussa laissa (236/83) näin kuuluviksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

15 a §

Jos edunjättäjä on kuollut ollessaan oikeutetu-
tu saamaan 14 §:n mukaista vanhuuseläkettä
tai 15 §:n mukaista työkyvyttömyyseläkettä,
suoritetaan jäljempänä säädetyin poikkeuksin
perhe-eläkettä edunjättäjän:

1) leskelle, jonka avioliitto edunjättäjän
kanssa oli solmittu, ennen kuin edunjättäjä oli
täyttänyt 65 vuotta, mikäli

a) edunjättäjän jälkeen on jäänyt tässä py-
kälässä tarkoitettu lapsi, jonka elatuksesta
edunjättäjä ja leski ovat yhteisesti huolehti-
neet, tai

b) leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt
35 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään
kolme vuotta; taikka

c) leski sairauden, vian tai vamman takia on
pysyvästi kykenemätön huolehtimaan itsestään
voimiaan tai kykyjään vastaavalla työllä;

2) 18 vuotta nuoremmalle lapselle; sekä

3) 18 vuotta, mutta ei 21 vuotta täyttäneelle
lapselle, jos hän sairauden, vian tai vamman
johdosta on kykenemätön suorittamaan työtä,
mitä on pidettävä ikä, ammattitaito ja muut
seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja
kohtuullisen toimeentulon turvaavana, ja jos
työkyvyttömyys on alkanut ennen kuin hän
täytti 18 vuotta sekä työkyvyttömyyden, sen
alkamisesta kulunut aika mukaan luettuna,
voidaan arvioida jatkuvan vähintään vuoden
ajan.

*Lapsella tarkoitetaan tässä laissa myös edun-
jättäjän ottolasta sekä avioliiton ulkopuolella*

15 a §

*Työntekijän kuoltua suoritetaan edunsaajille
perhe-eläkettä, jos työntekijällä oli kuollessaan
oikeus 14 §:n mukaiseen vanhuuseläkkeeseen
tai 15 §:n mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen
tai jos hän sai mainittua eläkettä. Tällai-
sen edunjättäjän jälkeen edunsaajia ovat:*

1) leski, jonka kanssa edunjättäjä oli solmi-
nut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65
vuotta;

2) edunjättäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjättäjän kuol-
lessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudes-
sa; ja

4) edunjättäjän entinen puoliso, jolle edun-
jättäjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoi-
maisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vah-
vistaman sopimuksen perusteella velvollinen
määräajoin suorittamaan elatusapua; tällöin
entisestä puolisoista ja hänen oikeudestaan
perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa,
mitä leskestä ja lesken oikeudesta perhe-elä-
kkeeseen on säädetty.

Voimassa oleva laki

syntyntyttä lasta, jonka edunjättäjä on laillisesti tunnustanut tai jota koskeva edunjättäjän elatusvelvollisuus on asianmukaisella sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä vahvistettu.

Mitä edellä on säädetty edunjättäjän lapsesta, on vastaavasti voimassa edunjättäjän aviopuolison lapsesta tai ottolapsesta, jonka eläntuksesta edunjättäjä ja leski ovat yhteisesti huolehtineet.

Leskimiehelle suoritetaan perhe-eläkettä vain, jos vaimo miehen työkyvyttömyyden takia on ollut tämän pääasiallinen elättäjä.

15 b §

Perhe-eläkettä ei suoriteta lapselle, joka on annettu ottolapseksi.

Perhe-eläkettä ei suoriteta henkilölle, joka rikollisella teollaan tahallisesti on aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

16 a §

Perhe-eläke on, jos edunsaajia on vähintään kolme, yhtä suuri kuin se 16 §:n 1 momentin tai 22 a §:n mukainen vanhuus- ja työkyvyttö-

Ehdotus

15 b §

Leskellä on oikeus leskeneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen,

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa; tai

2) jos leski edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai sai kansaneläkelain (347/56) mukaista työkyvyttömyyseläkettä, joka oli jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan, ja jos avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja se oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos naisleski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1955, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 35 vuoden vähimmäisikä. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen, jos hän ei ollut täyttänyt 18 vuotta edunjättäjän kuollessa. Oikeutta lapseneläkkeeseen ei kuitenkaan ole useamman kuin kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu lapsi on edunjättäjän lapsi, jonka leski on edunjättäjän kuoltua ottanut ottolapsekseen. Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, ei hänellä ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

16 a §

Perhe-eläkkeen suuruus määräytyy edunjättäjän tämän lain mukaisen vanhuuseläkkeen tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen perusteella,

Voimassa oleva laki

myyseläke, jota edunjättäjä kuollessaan sai tai olisi oikeutettu saamaan. Eläkkeen määrää laskettaessa ei oteta huomioon 15 d §:n mukaista korotusta edunjättäjän eläkkeeseen eikä myöskään edunjättäjän eläkkeestä mahdollisesti tehtävää 27 §:n mukaista vähennystä. Jos edunsaajia on kaksi, suoritetaan edellä mainitusta perhe-eläkkeestä kolme neljännestä, ja jos edunsaajia on yksi, puolet.

Perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken siten, että leski saa siitä kaksi ja kukin lapsi yhden yhtä suuren osan.

Ehdotus

jota hän sai kuollessaan. Jollei edunjättäjä saanut mainittua eläkettä, edunjättäjän eläkkeen määrä lasketaan siten kuin se olisi laskettu, jos hän olisi kuolinpäivänään tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä. Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon 15 d §:n mukaista korotusta eikä 27 §:n mukaista vähennystä.

Leskeneläkkeen määrä on, jollei 5 momentista tai 27 §:stä muuta johdu:

6/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski yksin tai leski ja yksi lapsi;

5/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kaksi lasta;

3/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kolme lasta;

2/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja neljä tai useampia lapsia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on, jollei 27 §:stä muuta johdu:

4/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on yksi;

7/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kaksi;

9/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kolme; sekä

10/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan edunsaajina olevien lasten kesken. Jos edunsaajina on lapsia, joilla ei ole kumpaakaan vanhempaa, lapseneläkkeiden yhteismäärään lisätään 2/12 edunjättäjän eläkkeestä edellyttäen, että lesken- ja lapseneläkkeet eivät yhteensä ylitä edunjättäjän eläkkeen määrää. Lisä jaetaan edellä mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Edunjättäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruus määrätään siten, että sen osuus 2 momentin mukaisesti lasketusta leskeneläkkeen määrästä on sama kuin mitä 60 prosenttia edunjättäjän entiselle puolisolleen maksamasta elatusavusta on 1 momentissa tarkoitettusta edunjättäjän eläkkeestä. Jos edunsaajana on myös leski, on entisten puolisoitten perhe-eläkkeiden yhteismäärä enintään puolet leskeneläkkeestä. Yhteismäärä vähennetään leskeneläkkeestä ja jaetaan entisten puolisoitten kesken elatusapujen suhteessa.

Jos edunsaajien lukumäärä muuttuu, perhe-eläkkeen määrä ja sen jakautuminen edunsaajien kesken tarkistetaan muutosta seuraavan kuukauden alusta.

Jos edunsaajien lukumäärässä tapahtuu muutoksia, perhe-eläkkeen määrä ja sen jakautuminen tarkistetaan muutosta seuraavan kalenterikuukauden alusta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos perhe-eläke myönnetään edunjättäjän jälkeen, joka kuollessaan ei saanut eläkettä, eläkkeen määrä lasketaan ikään kuin edunjättäjä olisi kuolinpäivänään tullut työkyvyttö-mäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä.

27 §

Tämän lain mukaisen eläkkeen yhteensovituksessa eläkkeensaajan saaman muun eläkkeen tai eläkkeenluonteisen suorituksen kanssa noudatetaan vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 8 ja 8 a §:ssä on säädetty.

28 a §

Lesken oikeus perhe-eläkkeeseen lakkaa, kun hän on solminut uuden avioliiton.

Lapsen oikeus perhe-eläkkeeseen lakkaa, kun hän on täyttänyt 18 vuotta tai, milloin on kysymys edunjättäjän kuollessa 18 vuotta täyttäneelle lapselle myönnetystä eläkkeestä, kun hänen työkykynsä on palautunut.

Jos 18 vuotta täyttänyt lapsi on 15 a §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla työkyvytön, jatketaan perhe-eläkkeen suorittamista sen estämättä, mitä 2 momentissa on säädetty, eri hakemuksesta niin kauan kuin työkyvyttömyys yhdenjaksoisesti jatkuu.

Leskelle, jonka oikeus perhe-eläkkeen saamiseen 1 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin perhe-eläke kahden vuoden ajalta olisi ollut, jos hän yksin olisi ollut edunsaajana.

Jos perhe-eläkkeensaaja ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy eläkekassan kustannettavasta hänen työkykynsä palauttamista tarkoittavasta lääkintähuollosta, koulutuksesta tai työhuollosta, hengenvaarallisena pidettävää hoitotoimenpidettä lukuun ottamatta, eläkkeen maksaminen keskeytetään tai maksettava määrä alennetaan.

27 §

Tämän lain mukaisen eläkkeen yhteensovituksessa ja eläkesovituksessa eläkkeensaajan saaman muun eläkkeen tai eläkesuorituksen kanssa noudatetaan vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 8, 8 a ja 8 c—8 f §:ssä on säädetty.

28 a §

Oikeus leskeneläkkeen saamiseen lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Jos uusi avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole oikeutta leskeneläkkeeseen tämän avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen. Mitä edellisessä virkkeessä on säädetty, ei koske edunjättäjän entistä puolisoa.

Oikeus lapseneläkkeen saamiseen lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai jos hänet annetaan ottolapseksi muulle kuin edunjättäjän leskelle tai tämän puolisolle.

Leskelle, jonka oikeus eläkkeen saamiseen 2 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä kolmen vuoden ajalta olisi ollut. Kertasuorituksen perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 2 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määrä siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes, enintään yhdeksän vuoden ajan. Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain yhden kerran.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjäittäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjäittäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuim on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnus-tetun lapsen asema, samoin kuin lasta, jolle edunjäittäjä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Merimieseläkelain 15 d §:n mukainen lapsikorotus määräytyy niiden säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa ennen tämän lain voimaantuloa.

4.

Laki

valtion perhe-eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1968 annetun valtion perhe-eläkelain (774/68) 2—7 §, 8 §:n 1 momentti, 16 ja 19 §,

sellaisina kuin niistä ovat 5—7 § 21 päivänä elokuuta 1987 annetussa laissa (714/87), 8 §:n 1 momentti 4 päivänä heinäkuuta 1969 annetussa laissa (440/69) ja 19 § 4 päivänä kesäkuuta 1982 annetussa laissa (415/82), sekä

lisätään lakiin uusi 7 a—7 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Perhe-eläkkeen suorittamisen edellytyksenä on, että 1 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä, edunjättäjällä, oli oikeus valtion eläkelain mukaiseen eläkkeeseen tai että hän sai sitä.

Ehdotus

2 §

Perhe-eläkkeen suorittamisen edellytyksenä on, että 1 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä, edunjättäjällä, oli oikeus valtion eläkelain (280/66) mukaiseen eläkkeeseen tai että hän sai sitä. Tällaisen edunjättäjän jälkeen edunsaajia ovat:

1) leski, jonka kanssa edunjättäjä oli solminut avioliiton ennen kuin oli täyttänyt 65 vuotta;

2) edunjättäjän lapsi;

3) lesken lapsi, joka asui edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa; ja

4) edunjättäjän entinen puoliso, jolle edunjättäjä kuollessaan oli tuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman sopimuksen perusteella velvollinen määrääjain suorittamaan elatusapua; tällöin entisestä puolisosista ja hänen oikeudestaan perhe-eläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta perhe-eläkkeeseen on säädetty.

Voimassa oleva laki

3 §

Perhe-eläkettä suoritetaan, jäljempänä säädetyn rajoituksin, edunjäätäjän:

1) leskelle, jonka avioliitto edunjäätäjän kanssa oli solmittu, ennen kuin edunjäätävä oli täyttänyt 65 vuotta, jos edunjäätäjän jälkeen on jäänyt tässä pykälässä tarkoitettu lapsi, jonka elämästä edunjäätävä ja leski ovat yhteisesti huolehtineet, tai jos leski edunjäätäjän kuollessa oli täyttänyt 40 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään kolme vuotta;

2) 18 vuotta nuoremmalle lapselle; sekä

3) 18 vuotta, mutta ei 21 vuotta täyttäneelle lapselle, jos hän sairauden, vian tai vamman johdosta on kykenemätön suorittamaan työtä, mitä on pidettävä ikä, ammattitaito ja muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja kohtuullisen toimeentulon turvaavana, ja jos työkyvyttömyys on alkanut ennen kuin hän täytti 18 vuotta sekä työkyvyttömyyden, sen alkamisesta kulunut aika mukaan luettuna, voidaan arvioida jatkuvan vähintään vuoden ajan.

Lapsella tarkoitetaan tässä laissa myös edunjäätäjän ottolasta sekä avioliiton ulkopuolella syntyntä lasta, jonka edunjäätävä on laillisesti tunnustanut tai jota koskeva edunjäätäjän elatusvelvollisuus on asianmukaisella sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä vahvistettu.

Mitä edellä on säädetty edunjäätäjän lapsesta, on vastaavasti voimassa edunjäätäjän aviopuolison lapsesta tai ottolapsesta, jonka elämästä edunjäätävä ja leski ovat yhteisesti huolehtineet.

4 §

Perhe-eläkettä ei suoriteta lapselle, joka ennen edunjäätäjän kuolemaa on annettu ottolapseksi, eikä henkilölle, joka rikollisella teollaan tahallisesti on aiheuttanut edunjäätäjän kuoleman.

Ehdotus

3 §

Leskellä on oikeus leskeneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen:

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjäätäjän kanssa; tai

2) jos leski edunjäätäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta tai sai kansaneläkelain (347/56) mukaista työkyvyttömyyseläkettä, joka oli jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan, ja jos avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja se oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos leski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1950, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 40 vuoden vähimmäisikä. Mitä tässä momentissa on säädetty, ei koske edunjäätäjän entistä puolisoa.

Lapsella on oikeus lapseneläkkeenä suoritettavaan perhe-eläkkeeseen, jos hän ei ollut täyttänyt 18 vuotta edunjäätäjän kuollessa. Oikeutta lapseneläkkeeseen ei kuitenkaan ole useamman kuin kahden edunjäätäjän jälkeen samanaikaisesti.

4 §

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 3 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjäätäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu lapsi on edunjäätäjän lapsi, jonka leski on edunjäätäjän kuoltua ottanut ottolapsekseen. Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada työntekijäin eläkelain (395/61) 8 §:n 4 momentissa manittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, ei hänellä ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Perhe-eläke on kolmelle tai useammalle edunsaajalle yhtä suuri kuin se valtion eläkelain mukainen eläke, jota edunjättäjä kuollessaan sai tai johon hänellä olisi ollut oikeus. Jos edunsaajia on kaksi, on perhe-eläke kolme neljännestä, ja jos edunsaajia on yksi, puolet näin lasketusta perhe-eläkkeestä.

Jos kuitenkin edunjättäjällä oli oikeus eläkkeeseen valtion eläkelain 10 §:n 2 tai 3 momenttia soveltaen, perhe-eläke on kolmelle tai useammalle edunsaajalle 60/66 osaa siitä valtion eläkelain mukaisesta eläkkeestä, jota edunjättäjä kuollessaan sai tai johon hänellä olisi ollut oikeus. Jos edunsaajia on kaksi, on perhe-eläke kolme neljännestä ja jos edunsaajia on yksi, puolet näin lasketusta perhe-eläkkeestä. Jos edunsaajia kuitenkin on seitsemän tai useampia, perhe-eläke on yhtä suuri kuin edunjättäjän edellä tarkoitettu eläke.

Jollei edunjättäjä kuollessaan saanut eläkettä, eläkkeen määrä lasketaan, jollei edunsaaja muuta selvitä, siten kuin jos edunjättäjä kuolinhetkellään olisi tullut työkyvyttömäksi.

Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei oteta huomioon edunjättäjän eläkkeen yhteensovituksesta johtuvaa vähennystä.

5 §

Perhe-eläkkeen suuruus määräytyy edunjättäjän valtion eläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen tai täyden työkyvyttömyyseläkkeen perusteella, jota hän sai kuollessaan. Jollei edunjättäjä saanut mainittua eläkettä, edunjättäjän eläkkeen määrä lasketaan siten kuin se olisi laskettu, jos hän olisi kuolinpäivänään tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi, jollei edunsaaja muuta selvitä. Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon edunjättäjän eläkkeen yhteensovituksesta johtuvaa vähennystä.

Leskeneläkkeen määrä on, jollei 5 momentista tai 6, 7 ja 7 a—7 c §:stä muuta johdu:

6/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski yksin tai leski ja yksi lapsi;

5/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kaksi lasta;

3/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja kolme lasta; sekä

2/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos edunsaajina on leski ja neljä tai useampia lapsia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä on, jollei 6 §:stä muuta johdu:

4/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on yksi;

7/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kaksi;

9/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on kolme; sekä

10/12 edunjättäjän eläkkeestä, jos lapsia on neljä tai useampia.

Lapseneläkkeiden yhteismäärä jaetaan tasan edunsaajina olevien lasten kesken. Jos edunsaajina on lapsia, joilla ei ole kumpakaan vanhempaa, lapseneläkkeiden yhteismäärään lisätään 2/12 edunjättäjän eläkkeestä edellytäten, että lesken- ja lapseneläkkeet eivät yhteensä ylitä edunjättäjän eläkkeen määrää. Lisä jaetaan edellä mainittujen täysorpojen lasten kesken tasan.

Edunjättäjän entisen puolison perhe-eläkkeen suuruus määrätään siten, että sen osuus 2 momentin mukaisesti lasketusta leskeneläkkeen määrästä on sama kuin mitä 60 prosenttia edunjättäjän entiselle puolisolleen maksamasta

Voimassa oleva laki

Perhe-eläke jaetaan edunsaajia varten yhtä suuriin osiin siten, että leski saa kaksi ja kukin lapsi yhden osan.

6 §

Myönnettäessä perhe-eläke tämän lain 5 §:n 1 momenttia soveltaen on yhteensovitettaessa perhe-eläkettä edunsaajille saman edunjättäjän kuoleman johdosta suoritettavien muiden perhe-eläkkeiden ja korvausten kanssa noudatettava soveltuvin osin työntekijäin eläkelain 8 §:n säännöksiä.

7 §

Myönnettäessä perhe-eläke tämän lain 5 §:n 2 momenttia soveltaen on perhe-eläkkeen yhteensovittamiseksi muiden perhe-eläkkeiden ja korvausten kanssa laskettava yhteen saman edunjättäjän kuoleman johdosta edunsaajille tulevat:

1) työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittua peruseläkettä vastaava perhe-eläke,

Ehdotus

elatusavusta on 1 momentissa tarkoitettusta edunjättäjän eläkkeestä. Jos edunsaajana on myös leski, on entisten puolisoitten perhe-eläkkeiden yhteismäärä enintään puolet leskeneläkkeestä. Yhteismäärä vähennetään leskeneläkkeestä ja jaetaan entisten puolisoitten kesken elatusapujen suhteessa.

6 §

Myönnettäessä perhe-eläke on yhteensovitettaessa perhe-eläkettä edunsaajille saman edunjättäjän kuoleman johdosta suoritettavien muiden perhe-eläkkeiden ja korvausten kanssa noudatettava soveltuvin osin työntekijäin eläkelain 8 §:n säännöksiä.

Myönnettäessä perhe-eläke sellaisen edunjättäjän jälkeen, jolla oli oikeus eläkkeeseen valtion eläkelain 10 §:n 2 tai 3 momenttia soveltaen, on yhteensovitusraja kuitenkin 66 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Yhteensovitusrajasta vähennetään kutakin edunsaajana olevaa lasta kohden perhe-eläkelain (38/69) mukaan suoritettavan lapseneläkkeen perusmäärä sekä, jos tämän lain mukaisena edunsaajana on myös leski, perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrä. Vähennyksenä ei kuitenkaan oteta huomioon enempää kuin 33 prosenttia yhteensovitusperusteesta. Silloin, kun perhe-eläkkeen saajana on lesken asemesta edunjättäjän entinen puoliso, yhteensovitusta toimitettaessa ei vähennetä perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosan määrää.

Jos 5 §:n mukaisesti edunsaajien lukumäärän perusteella laskettu perhe-eläke on pienempi kuin edunjättäjän eläke, alennetaan 2 momentissa mainittuja prosenttimääriä samassa suhteessa. Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken 5 §:ssä mainittujen määrien suhteessa.

7 §

Leskeneläkettä määrättäessä otetaan huomioon lesken ansiotyönsä perusteella saamat työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön ja eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet sekä niihin verrattavat työ- tai virkasuhteeseen perustuvat eläkkeet (eläkesovitus). Eläkesovituksessa voidaan ottaa huomioon myös manittua eläkettä vas-

Voimassa oleva laki

ottaen huomioon vähennys, joka perhe-eläkkeestä on tehtävä muiden eläkkeiden ja korvausten vuoksi; tämän lain mukainen perhe-eläke lasketaan kuitenkin mukaan sellaisenaan, jos se on myönnetty 5 §:n 2 momenttia soveltaen;

2) työntekijäin eläkelain 8 §:n 5 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu muu kuin 1 kohdassa mainittu perhe-eläke tai korvaus; sekä

3) määrä, joka vastaa edunsaajina oleville 16 vuotta nuoremmille lapsille saman edunjättäjän jälkeen perhe-eläkelain nojalla maksettavaa lapseneläkettä lisättynä, milloin tämän lain mukaisena edunsaajana on myös naispuolinen leski, perhe-eläkelain mukaisen leskeneläkkeen pohjaosalla.

Jos 1 momentissa tarkoitettujen suoritusten yhteismäärä ylittää työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkkeen yhteensovitusperusteesta 30 prosenttia, milloin edunsaajia on yksi, 45 prosenttia, milloin edunsaajia on kaksi, 60 prosenttia, milloin edunsaajia on kolme, tai 66 prosenttia, milloin edunsaajia on neljä tai useampia, vähennetään ylittävä osa tämän lain mukaisesta perhe-eläkkeestä.

Suorituksia yhteenlaskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon perhe-eläkkeeseen liittyvää määräaikaista korotusta eikä 1 momentin 3 kohdassa mainittuna määränä enempää kuin 15 prosenttia yhteensovitusperusteesta, milloin edunsaajia on yksi, 22½ prosenttia yhteensovitusperusteesta, milloin edunsaajia on kaksi, 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta, milloin edunsaajia on kolme, tai 33 prosenttia yhteensovitusperusteesta, milloin edunsaajia on neljä tai useampia.

Perhe-eläkelain mukainen eläke otetaan 1 momenttia sovellettaessa kunakin kalenterivuonna huomioon sen määräisenä kuin se on edeltäneen kalenterivuoden marraskuun 1 päivänä.

Ehdotus

taava vieraasta valtiosta maksettava etuus. Työntekijäin eläkelain mukainen eläke otetaan eläkesovituksessa huomioon vähimmäisehtojen mukaisena ja lesken saama osaeläke täyden työkyvyttömyyseläkkeen määräisenä.

Jos edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa asui lapsia, joilla on oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, eläkesovitusta ei tehdä ennen kuin nuorin lapsista täyttää 18 vuotta.

Jos leski ei saa 1 momentissa tarkoitettua eläkettä, lesken ansiotyöhön perustuvana eläkkeenä pidetään sitä eläkettä, joka hänelle olisi myönnetty, jos hän olisi tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinpäivänä tai sinä päivänä, jona 2 momentissa tarkoitettu lapsi täyttää 18 vuotta. Eläkettä määrittäessä ei tällöin kuitenkaan sovelleta valtion eläkelain 5 §:n 2 momentin säännöksiä päivistä, jotka jätetään huomioon ottamatta siinä tarkoitettuja 360 päivää laskettaessa.

7 a §

Eläkesovituksessa vähennetään 5 ja 6 §:n mukaisesti määrättyä leskeneläkettä, jos lesken 7 §:ssä tarkoitettua ansiotyöhön perustuvat eläkkeet ylittävät eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperuste on 255 markkaa kuukaudesta, jos edunjättäjän 5 §:n 1 momentin mukaisesti laskettu eläke ja työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet taikka niihin verrattavat työ- tai vir-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kasuhteeseen perustuvat eläkkeet yhteensä ylittävät sanotun markkamäärän. Eläkesovitusperuste on sanottujen eläkkeiden yhteismäärän suuruinen, jos yhteismäärä ylittää 127,50 markkaa ja on enintään 255 markkaa. Muussa tapauksessa eläkesovitusperuste on 127,50 markkaa. Jos eläkesovitus tulee tehtäväksi ensimmäisen kerran ennen vuotta 2004, eläkesovitusperusteena käytetään vuonna 1990 sanotun 255 markan asemesta 348 markkaa, josta vähennetään 6,64 markkaa kunakin seuraavana vuonna.

Eläkesovituksesta johtuva vähennys on 50 prosenttia lesken 7 §:ssä tarkoitettujen ansiotyöhön perustuvien eläkkeiden ja eläkesovitusperusteen erotuksesta. Jos leskellä on oikeus saada myös muuta kuin tämän lain mukaista työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen lakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, vähennetään tämän lain mukaisesta leskeneläkkeestä määrä, joka on yhtä suuri osa edellä tarkoitetusta vähennyksestä kuin tämän lain mukainen leskeneläke on kaikista sanotuista perhe-eläkkeistä.

Jos lesken saamaa 7 §:ssä tarkoitettua eläkettä on vähennetty tapaturmavakuutuslain (608/48) säännöksiin perustuvan päivärahan tai tapaturmaeläkkeen, liikennevakuutuslain (279/59) nojalla myönnetyn omaan vammaan perustuvan jatkuvan korvauksen tai sotilasvammalain (404/48) nojalla myönnetyn elinkoron vuoksi, jätetään tämä vähennys huomioon ottamatta eläkesovitusta tehtäessä.

7 b §

Jos leskellä ei ole oikeutta saada työ- tai virkasuhteeseen taikka yrittäjätoimintaan perustuvaa eläkettä tai jos leski saa työkyvyttömyyseläkettä osaeläkkeenä, otetaan eläkesovituksessa lesken hakemuksesta eläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osaeläke. Edellytyksenä kuitenkin on, että sanotut ansiotulot ja etuudet sekä osaeläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään neljänneksen pienemmät kuin lesken 7 §:n mukaisesti määrätty eläke. Samoin voidaan leskeneläkkeen määrä hakemuksesta tarkistaa, jos lesken olosuhteissa tapahtuu viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta muutos, jonka vuoksi edellä mainittu edellytys täyttyy. Keskiansio lasketaan tällöin kuuden kuukauden ajalta ennen hake-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

musta, ja muutoksen katsotaan tapahtuneen tämän takautuvan jakson alussa. Näin tarkistettua leskeneläkettä suoritetaan takautuvasti sanotulta kuudelta kuukaudelta.

Edellä 1 momentin mukaan määrättyä leskeneläkettä maksetaan kahden vuoden ajan. Sen jälkeen leskeneläke määrätään hakemuksesta uudelleen tämän pykälän mukaiseksi kahden vuoden ajaksi kerrallaan, jos edellytykset tähän ovat edelleen olemassa.

Valtiovarainministeriö voi antaa tarkempia ohjeita tämän pykälän soveltamisesta.

7 c §

Sen lisäksi, mitä 7 b §:ssä säädetään, eläkesovitus tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu eläke muuna kuin osa-aikaeläkkeenä tai jos leskeneläkkeen määrä 8 §:ssä tarkoitettujen uuden yhteensovituksen vuoksi muuttuu. Tällöin käytetään samaa eläkesovitusperustetta kuin eläkesovitusta ensimmäistä kertaa tehtäessä.

8 §

Perhe-eläkkeen määrä lasketaan uudelleen, jos edunsaajalla sen jälkeen, kun perhe-eläke edellä säädetyin tavoin on laskettu, todetaan olevan oikeus eläkkeen määrää laskettaessa huomioon otettavaan perhe-eläkkeeseen tai muuhun korvaukseen. Niin ikään lasketaan perhe-eläkkeen määrä uudelleen, kun *edunsaajana oleva lapsi täyttää 16 vuotta* tai kun muu edunsaaja kuin 16 vuotta täyttänyt lapsi lakkaa olemasta edunsaajana, *jos eläkkeen määrä siten suurenee.*

8 §

Perhe-eläkkeen määrä lasketaan uudelleen, jos edunsaajalla sen jälkeen, kun perhe-eläke edellä säädetyin tavoin on laskettu, todetaan olevan oikeus eläkkeen määrää laskettaessa huomioon otettavaan perhe-eläkkeeseen tai muuhun korvaukseen. Niin ikään lasketaan perhe-eläkkeen määrä uudelleen, kun *leski tai lapsi lakkaa olemasta edunsaajana.*

16 §

Perhe-eläkkeen suorittaminen leskelle lakkaa, kun hän on solminut uuden avioliiton.

16 §

Oikeus leskeneläkkeen saamiseen lakkaa, jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta. Jos uusi avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole oikeutta leskeneläkkeeseen tämän avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen. Mitä edellisessä virkkeessä on säädetty, ei koske edunjäätäjän entistä puolisoa.

Perhe-eläkkeen suorittaminen lapselle lakkaa, kun hän on täyttänyt 18 vuotta tai, *milloin on kysymys edunjäätäjän kuollessa 18 vuotta täyttäneelle lapselle myönnetystä eläkkeestä, kun hänen työkykynsä on palautunut.*

Oikeus lapseneläkkeen saamiseen lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai jos hänet annetaan ottolapseksi muulle kuin edunjäätäjän leskelle tai tämän puolisolle.

Voimassa oleva laki

Jos 18 vuotta täyttänyt lapsi on 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla työkyvytön, jatketaan perhe-eläkkeen suorittamista sen estämättä, mitä 2 momentissa on säädetty, eri hakemuksesta niin kauan kuin työkyvyttömyys yhdenjaksoisesti jatkuu.

Leskelle, jonka oikeus perhe-eläkkeen saamiseen 1 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin perhe-eläke kahden vuoden ajalta olisi ollut, jos hän yksin olisi ollut edunsaajana.

Jos 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu perhe-eläkkeen saaja ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy valtion kustannettavasta hänen työkykynsä palauttamista tarkoittavasta lääkintähuollosta, koulutuksesta tai työhuollosta, hengenvaarallisena pidettävää hoitotoimenpidettä lukuun ottamatta, eläkkeen maksaminen keskeytetään tai maksettavaa määrää alennetaan.

19 §

Jos edunsaajalla edunjättäjän kuoleman johdosta on oikeus saada tapaturmavakuutuslain säännöksiin perustuvaa perhe-eläkettä, liikenevakuutuslain säännöksiin perustuvaa jatkuvaa korvausta tai sotilasvammalakiin perustuvaa huoltoeläkettä, voidaan tämän lain mukainen perhe-eläke sen estämättä, mitä 6 ja 7 §:ssä on säädetty, suorittaa täysimääräisenä, kunnes tapaturmavakuutuslain mukaisen perhe-eläkkeen, huoltoeläkkeen tai korvauksen määrä on lopullisesti ratkaistu. Edunsaajan oikeus mainittuun perhe-eläkkeeseen, huoltoeläkkeeseen tai korvaukseen siirtyy valtiokonttorille tämän lain mukaisesta perhe-eläkkeestä edellä mainittujen suoritusten johdosta vähennettävää määrää vastaavalta osalta.

Ehdotus

Leskelle, jonka oikeus perhe-eläkkeen saamiseen 1 momentin mukaan lakkaa, maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin hänen leskeneläkkeensä kolmen vuoden ajalta olisi ollut. Kertasuorituksen perusteena käytetään viimeksi maksettua kuukausieläkettä. Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 1 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määrä siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes enintään yhdeksän vuoden ajan. Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain kerran.

19 §

Jos edunsaajalla edunjättäjän kuoleman johdosta on oikeus saada tapaturmavakuutuslain säännöksiin perustuvaa perhe-eläkettä, liikenevakuutuslain säännöksiin perustuvaa jatkuvaa korvausta tai sotilasvammalakiin perustuvaa huoltoeläkettä, voidaan tämän lain mukainen perhe-eläke sen estämättä, mitä 6, 7 ja 7 a—7 c §:ssä on säädetty, suorittaa täysimääräisenä, kunnes tapaturmavakuutuslain mukaisen perhe-eläkkeen, huoltoeläkkeen tai korvauksen määrä on lopullisesti ratkaistu. Edunsaajan oikeus mainittuun perhe-eläkkeeseen, huoltoeläkkeeseen tai korvaukseen siirtyy valtiokonttorille tämän lain mukaisesta perhe-eläkkeestä edellä mainittujen suoritusten johdosta vähennettävää määrää vastaavalta osalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tätä lakia sovelletaan, jos edunjättäjä on kuollut lain tultua voimaan. Perhe-eläke, jota

Voimassa oleva laki

Ehdotus

maksetaan ennen lain voimaantuloa kuolleen edunjättäjän jälkeen, ei lakkaa, vaikka leski solmii uuden avioliiton 50 vuotta täytettyään. Mitä 8 §:n 1 momentissa on säädetty yhteensovitukselta koskee myös ennen tämän lain voimaantuloa alkaneita lapseneläkkeitä.

Tämän lain 7 ja 7 a—7 c §:n mukainen eläkesovitus tehdään myös määrättäessä perhe-eläkettä valtion virkamiesten perhe-eläkkeistä ja hautausavuista annetun lain (696/56) mukaisin perustein sellaisen edunjättäjän jälkeen, joka on kuollut tämän lain tultua voimaan.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuimien on antanut suostumuksensa lapseksiottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen. Lapsena pidetään myös lasta, jolla on tunnustetun lapsen asema samoin kuin lasta, jolle edunjättäjä oli kuollessaan sitoutunut tai velvoitettu suorittamaan elatusapua avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain (173/22) mukaisesti.

Perhe-eläkkeen määrää laskettaessa ei oteta huomioon valtion eläkelain muuttamisesta 14 päivänä tammikuuta 1982 annetulla lailla (31/82) kumotun valtion eläkelain 10 a §:n mukaisista lapsikorotuksista.

Myönnettäessä perhe-eläkettä valtion perhe-eläkelain voimaantulon (775/68) 2 §:ssä tarkoitetun edunjättäjän jälkeen edunjättäjän oma eläke katsotaan myönnettyksi valtion eläkelain 10 §:n 2 momenttia soveltaen.

Tämän lain 7 a §:ssä säädetty markkamäärä vastaa vuodelle 1966 vahvistettua palkkaindeksilukua.

5.

Laki**perhe-eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä tammikuuta 1969 annetun perhe-eläkelain (38/69) 13 a, 16 a—16 d ja 17 a §,

sellaisina kuin ne ovat, 13 a ja 16 a—16 c § 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (105/82), 16 d § 30 päivänä joulukuuta 1982 annetussa laissa (1085/82) sekä 17 a § 7 päivänä marraskuuta 1969 annetussa laissa (678/69),

muutetaan 6 §:n 1 momentti, 13 §:n 1 momentin 1 kohta, 14 §, 15 a §:n 6 momentti, 15 b §:n 7 momentti sekä 16, 17, 18 ja 19 § sekä näiden ohella 1 §:n 1 momentin, 4 §:n 2 momentin, 9 §:n ja 15 a §:n 1 momentin ruotsinkielinen sanamuoto,

sellaisina kuin niistä ovat 1 §:n 1 momentti ja 4 §:n 2 momentti 23 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1218/88), 9 § ja 13 §:n 1 momentin 1 kohta 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetussa laissa (589/78), 15 a §:n 1 ja 6 momentti ja 15 b §:n 7 momentti mainitussa 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa, 16 § 20 päivänä helmikuuta 1970 annetussa laissa (134/70), 17 § osittain muutettuna mainitulla 5 päivänä helmikuuta 1982 annetulla lailla ja 18 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja mainitulla 23 päivänä joulukuuta 1988 annetulla lailla, sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 28 päivänä heinäkuuta 1978 ja 23 päivänä joulukuuta 1988 annetuilla laeilla, siitä viimeksi mainitulla lailla kumotun 3 momentin tilalle uusi 3 momentti, lakiin uusi 20—39 §, jolloin nykyinen 20 § siirtyy 40 §:ksi, sekä 1, 6, 19 ja 32 §:n eteen luvun otsikko seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

(Kumottu)

Jos selvitystä edunjättäjän kuolemasta ei voida esittää, mutta on todennäköistä, että edunjättäjä on kuollut, perhe-eläke voidaan myöntää määräjäksi.

2 luku

Oikeus perhe-eläkkeeseen, kun edunjättäjä on kuollut ennen 1 päivää heinäkuuta 1990

6 §

Edunsaajia ovat *jäljempänä säädetyin edellytyksin ja poikkeuksin* edunjättäjän lapset ja miespuolisen edunjättäjän leski.

6 §

Edunsaajia ovat edunjättäjän lapset ja miespuolisen edunjättäjän leski.

Voimassa oleva laki

13 §

Lesken oikeus alku- ja jatkoeläkkeeseen lakkaa:

- 1) kun leski solmii avioliiton; tai

13 a §

Lesken solmiessa avioliiton hänelle suoritetaan, jos hän on saanut leskeneläkettä yli vuoden ajalta, kertasuorituksena ne eläke-erät, jotka hänellä olisi ollut oikeus saada seuraavalta vuoden pituiselta ajalta. Kertasuorituksen määrää laskettaessa otetaan sanottuihin eläke-eriin kuuluvat lisäosa ja asumistuki huomioon sen suuruisena kuin ne ovat leskeneläkkeen viimeisessä kuukausierässä.

14 §

Perhe-eläkettä maksetaan eläkeoikeuden syntymistä seuraavan kuukauden alusta lukien, ei kuitenkaan ilman erityistä syytä pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen eläkkeen hakemista.

Mikäli samalta ajalta, jolta edunsaajalle myöhemmin myönnetään kansaneläke, on maksettu perhe-eläkettä, pidetään viimeksi mainittua kansaneläkkeen ja sen lisien osasuorituksena.

15 a §

Asumistuki on yksinäiselle henkilölle maksettavan eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) mukaisen asumistuen suuruinen. Leskeneläkkeenä suoritettavaa asumistukea määrättäessä vuosituloksi ei kuitenkaan lueta tämän lain mukaista pohjaosaa, asumistukea eikä koulutustukea.

Ehdotus

13 §

Lesken oikeus alku- ja jatkoeläkkeeseen lakkaa:

- 1) jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta; tai

(Kumotaan)

14 §

Leskelle, jonka oikeus eläkkeeseen 13 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan lakkaa, maksetaan, jos hän on saanut leskeneläkettä yli vuoden ajalta, kertasuorituksena ne eläke-erät, jotka hänellä olisi ollut oikeus saada seuraavalta vuoden pituiselta ajalta. Kertasuorituksen määrää laskettaessa otetaan sanottuihin eläke-eriin kuuluvat lisäosa ja asumistuki huomioon sen suuruisena kuin ne ovat leskeneläkkeen viimeisessä kuukausierässä.

Asumistuki määräytyy eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) mukaisesti. Asumistuen maksamisesta on voimassa, mitä 32 §:n 1 momentissa säädetään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 b §

Lisäosaa ei kuitenkaan myönnetä, jos eläkkeen vuotuinen määrä jää eläkkeensaajien asumistukilain 3 §:n 2 momentissa mainittua markkamäärää pienemmäksi.

Lisäosaa ei myönnetä, jos sen määrä kuukaudessa olisi pienempi kuin 20 markkaa.

16 §

Tämän lain mukaiseen eläkkeeseen oikeutulle leskelle voidaan hänen hakemuksestaan suorittaa koulutustukea. Erityisistä syistä voidaan koulutustukea suorittaa senkin jälkeen, kun lesken oikeus tämän lain mukaiseen eläkkeeseen on lakannut. Koulutustukena korvataan koulutuksesta sellaiseen ammattiin, jolla lesken harkitaan voivan hankkia pääasiallisen toimeentulonsa, aiheutuneet tarpeelliset kustannukset.

Koulutuksesta johtuviksi kustannuksiksi katsotaan paitsi opiskelusta ja opiskeluvälineistä aiheutuvat kustannukset myös koulutuksen aiheuttamat lisäkustannukset asunnosta, ravinnosta ja tarpeellisesta työvaatetuksesta sekä tarpeellisista matkakuluista. Koulutuksen aiheuttamina kustannuksina voidaan niin ikään korvata ne erityiskustannukset, jotka koulutusaikana aiheutuvat lasten hoidosta.

Leskelle voidaan koulutustukena myöntää myös opintolainaa. Kansaneläkelaitos voi sille tehdystä hakemuksesta määrätä, että lainaa tai sen osaa ei ole perittävä takaisin lainan saajalta, joka on suorittanut opintonsa erinomaisella menestyksellä tai jonka harkitaan lainan takaisin maksamisen johdosta menettävän mahdollisuuden vastaisuudessa itsensä ja omaistensa elättämiseen.

Jos lesken opiskelu ei osoittaudu menestykselliseksi tai jos hän laiminlyö harjoittaa säännöllisesti opintojaan, voidaan hänelle myönnetty koulutustuki lakkauttaa tai sen määrää alentaa.

Tarkemmat säännökset koulutustuen myöntämisestä annetaan asetuksella.

16 a §

Kun eläkkeensaaja on kuuden kuukauden ajan yhdenjaksoisesti asunut eri kuntaryhmään kuuluvassa kunnassa kuin se kunta, jonka kalleusryhmän mukainen hänen eläkkeensä lisäosa on, lisäosa muutetaan seuraavan kuukauden alusta lukien sen kuntaryhmän mukai-

16 §

Kun eläkkeensaaja on kuuden kuukauden ajan yhdenjaksoisesti asunut eri kuntaryhmään kuuluvassa kunnassa kuin se kunta, jonka kalleusryhmän mukainen hänen eläkkeensä lisäosa on, lisäosa muutetaan seuraavan kuukauden alusta sen kuntaryhmän mukaiseksi, johon kuuluvassa kunnassa hän silloin asuu.

(Kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

seksi, johon kuuluvassa kunnassa hän silloin asuu.

16 b §

Jos lisäosaan vaikuttavat tulot ovat nousseet vähintään 4 000 markkaa verrattuna siihen tuloon, jonka perusteella lisäosa on määrätty, lisäosan määrä on vastaavasti oikaistava tai lisäosa lakkautettava. Lisäosan määrä oikaistaan myös eläkkeensaajan hakemuksesta, jos lisäosaan vaikuttavissa tuloissa on tapahtunut lisäosaan korottavasti vaikuttava muutos. Jos lisäosan korottamisen edellytykset ovat eläkelaitoksen tiedossa, korotus voidaan myöntää hakemuksettakin.

(Kumotaan)

Jos lisäosaa määrättäessä on otettu huomioon muun lain tai asetuksen tai julkisen eläkesäännön mukainen eläke taikka sitä vastaava jatkuva suoritus tai korvaus, tämä luetaan lisäosaa uudelleen määrättäessä tuloksi entisen suuruisena, kuitenkin ottaen huomioon, mitä johtuu perhe-eläkkeiden indeksisidonnaisuudesta. Näin menetellään, jos etuuden määräytymisperusteissa ei ole tapahtunut muutosta.

16 c §

Eläkkeen lisäosa voidaan joko määrääjäksi tai pysyvästi evätä tai sitä voidaan vähentää, jos leski on lahjoittanut omaisuuttaan tai muulla tavalla heikontanut taloudellista asemaansa siinä määrin, että se on vaikuttanut hänen oikeuteensa saada eläkkeen lisäosa tai olennaisesti lisäosan määrään. Näin menetellään vain siinä tapauksessa, että leski on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että tämä toimenpide voi vaikuttaa lisäosaan. Sama koskee leskeä, joka lisäosan määräämistä varten tehdyssä hakemuksessa tai ilmoituksessa on tahallisesti antanut vääriä tietoja lisäosaan vaikuttavista tuloista tai omaisuudesta ja joka tämän vuoksi on saanut lisäosaa aiheetta tai määrältään liian suurena.

(Kumotaan)

Jos lainvoimainen päätös, jolla eläkkeen lisäosa 1 momentin perusteella on evätty tai sitä vähennetty, myöhemmin havaitaan eläkkeensaajalle kohtuuttomaksi, eläkelaitos voi oikaista päätöksen.

16 d §

Sosiaalivakuutustoimikunnan tehtävänä on sen lisäksi, mitä sen tehtävistä on kansaneläke-

(Kumotaan)

Voimassa oleva laki

lain 67 §:ssä säädetty, vahvistaa leskeneläkkeen lisäosaan vaikuttavat tulot, ei kuitenkaan kansaneläkelain 26 §:n 1 momentissa mainittuja tai muita niihin rinnastettavia etuuksia.

17 §

Tämän lain nojalla myönnettävistä etuuksista kansaneläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista noudattaen vastaavasti, mitä on säädetty valtion osuuden suorittamisesta kansaneläkkeen lisäosakustannuksista kansaneläkelaitokselle, kuitenkin niin, että valtio suorittaa etukäteen 90 prosenttia maksettaviksi lähetettyjen eläkkeiden määräästä.

Tämän lain mukaisesta toiminnasta aiheutuvat hallintokulut luetaan kansaneläkelaitoksen hallintokustannuksiksi.

17 a §

Jos lapsi, joka ei ole täyttänyt 16 vuotta, ei ole holhoojansa huollettavana, kansaneläkelaitos voi sosiaalilautakuntaa kuultuaan päättää, että lapseneläke maksetaan henkilölle, jonka huollossa lapsi on. Jos lapseneläkkeen maksamista sen nostamiseen oikeutetulle henkilölle ei erityisestä syystä voida pitää tarkoituksenmukaisena, kansaneläkelaitos voi päättää, että lapseneläke maksetaan sosiaalilautakunnalle tai sosiaalilautakunnan suostumuksella sopivalle henkilölle.

18 §

Jollei tästä laista muuta seuraa, on soveltuvin osin lisäksi vastaavasti voimassa, mitä on säädetty kansaneläkelain 35, 37—42, 42 b—43, 44—46, 69—73, 74—75, 79—83 ja 84—88 a §:ssä, kuitenkin siten, että kansaneläkelain 41 §:n säännöksessä olevan 10 vuoden Suomessa asumisvaatimuksen estämättä lapseneläke voidaan suorittaa lapselle, jonka huoltaja saa leskeneläkettä saman edunjättäjän jälkeen, ja siten, ettei kansaneläkelain 42 b §:n 1 momentin viimeistä virkettä sovelleta. Sa-

Ehdotus

17 §

Jos lisäosaan vaikuttavat tulot ovat nousseet vähintään 4 000 markkaa verrattuna siihen tuloon, jonka perusteella lisäosa on määrätty, lisäosan määrä on vastaavasti oikaistava tai lisäosa lakkautettava. Lisäosan määrä oikaistaan myös eläkkeensaajan hakemuksesta, jos lisäosaan vaikuttavissa tuloissa on tapahtunut lisäosaa korottavasti vaikuttava muutos. Jos lisäosan korottamisen edellytykset ovat eläkelaitoksen tiedossa, korotus voidaan myöntää hakemuksettakin.

Jos lisäosaa määrättäessä on otettu huomioon muun lain tai asetuksen tai julkisen eläkesäännön mukainen eläke taikka sitä vastaava jatkuva suoritus tai korvaus, tämä luetaan, jos etuuden määrätymisperusteissa ei ole tapahtunut muutosta, lisäosaa uudelleen määrättäessä tuloksi entisen suuruisena, kuitenkin ottaen huomioon, mitä johtuu perhe-eläkkeiden indeksisidonnaisuudesta.

(Kumotaan)

18 §

Eläkkeen lisäosa voidaan määrääjäksi tai pysyvästi evätä tai sitä voidaan vähentää, jos eläkkeensaaja on:

1) lahjoittanut omaisuuttaan tai muulla tavalla heikentänyt taloudellista asemaansa siinä määrin, että se on vaikuttanut hänen oikeutensa saada eläkkeen lisäosa tai olennaisesti vaikuttanut lisäosan määrään, ja jos hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että tämä toimenpide voi vaikuttaa lisäosaan; taikka

2) lisäosan määräämistä varten tehdyssä ha-

Voimassa oleva laki

moin on vastaavasti voimassa, mitä on säädetty eläkkeensaajien asumistukilaissa sekä kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/56).

Tarkastuslautakunnan päätökseen tyytymätön voi hakea muutosta vakuutusoikeudelta myös 16 c §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Pankki ja muu rahalaitos on myös velvollinen pyynnöstä antamaan eläkelaitokselle, sosiaalivakuutustoimikunnalle, tarkastuslautakunnalle ja vakuutusoikeudelle tietoja, jotka ovat tarpeen lesken eläkeoikeuden tai leskeneläkkeen määrän selvittämiseksi.

19 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntönnäpänosta ja soveltamisesta annetaan asetuksella.

20 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä lokakuuta 1969, kuitenkin niin, että ennen vuotta 1970 kuolleen edunjäätäjän jälkeen voidaan perhe-eläke myöntää vain lapselle ja 9 §:n 1 momentissa tarkoitettulle leskelle.

Lapsella ja 9 §:n 1 momentissa tarkoitettulla leskellä on oikeus perhe-eläkkeeseen myös sellaisen kuolemantapauksen johdosta, joka on sattunut ennen lain voimaantuloa. Perhe-eläkettä maksetaan tällöin lain voimaantulosta lukien, jos oikeus siihen on sanottuna ajankohdasta syntynyt, ei kuitenkaan ilman erityistä syytä pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen eäkkeen hakemista.

Ehdotus

kemuksessa tai ilmoituksessa tahallisesti antanut väärää tietoa lisäosaan vaikuttavista tulosta tai omaisuudesta ja tämän vuoksi saanut lisäosaa aiheetta tai määrältään liian suurena.

Jos lainvoimainen päätös, jolla eläkkeen lisäosa 1 momentin perusteella on evätty tai sitä vähennetty, myöhemmin havaitaan eläkkeensaajalle kohtuuttomaksi, eläkelaitos voi oikaista päätöksen.

3 luku

Oikeus perhe-eläkkeeseen, kun edunjäätäjän on kuollut 1 päivänä heinäkuuta 1990 tai sen jälkeen

19 §

Edunsaajia ovat edunjäätäjän lapset ja leski. Edunjäätäjän lapsina pidetään myös 7 §:n 1—3 kohdassa mainittuja lapsia sekä lapsia, jotka edunjäätäjän kuollessa asuivat edunjäätäjän kanssa samassa taloudessa ja joiden elatuksesta edunjäätäjän vastasi.

Sama henkilö ei voi olla edunsaajana samanaikaisesti kahden tai useamman edunjäätäjän jälkeen. Täysorvolla lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen kahden edunjäätäjän jälkeen.

Täysorvolla lapsella tarkoitetaan lasta, jolla ei ole kumpaakaan vanhempaa.

20 §

Lapsella on oikeus lapseneläkkeeseen, jos hän:

- 1) ei ole täyttänyt 18 vuotta; tai*
- 2) on täyttänyt 18 mutta ei 21 vuotta ja opiskelee päätoimisesti tai on ammatillisessa koulutuksessa.*

Lapsella, joka saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä, ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Koulutustukea voidaan suorittaa aikaisintaan vuoden 1970 alusta lukien.

Ennen lain voimaantuloa kansaneläkelaitoksen on hyvissä ajoin ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin lain täytäntöönpanoa varten.

21 §

Oikeus leskeneläkkeeseen on 65 vuotta nuoremalla leskellä:

1) jos hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa ja avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä täytti 65 vuotta; tai

2) jos hän edunjättäjän kuollessa oli täyttänyt 50 vuotta ja avioliitto oli solmittu ennen kuin leski oli täyttänyt 50 vuotta ja edunjättäjä 65 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Jos naisleski on syntynyt ennen 1 päivää heinäkuuta 1950, leskeneläkkeen saamisen edellytyksenä on 1 momentissa mainitun 50 vuoden asemesta 40 vuoden vähimmäisikä.

Leskeneläkkeenä maksetaan alkueläkettä kuuden kuukauden ajan edunjättäjän kuolemasta ja tämän jälkeen jatkoeläkettä.

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen, jos hän saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä, varhennettua vanhuuseläkettä tai rintamasotilaseläkelain (119/77) mukaista rintamasotilaseläkettä. Mainittua eläkettä saavalle leskelle maksetaan kuitenkin alkueläkettä se määrä, jolla alkueläke olisi suurempi kuin mainittu eläke.

22 §

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 21 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, jos siinä tarkoitettu lapsi on annettu ottolapseksi ennen edunjättäjän kuolemaa tai jos siinä tarkoitettu lapsi on edunjättäjän lapsi, jonka leski on edunjättäjän kuoltua ottanut ottolapsekseen.

Jos leski saa aikaisemman avioliiton perusteella tämän lain mukaista leskeneläkettä, hänellä ei ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

23 §

Perhe-eläkkeeseen ei ole oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

24 §

Edunsaajan oikeus perhe-eläkkeeseen alkaa edunjättäjän kuolinpäivästä. Jos leskellä tai

Voimassa oleva laki

Ehdotus

lapsella ei edunjättäjän kuollessa ole oikeutta eläkkeeseen, oikeus eläkkeeseen alkaa siitä, kun leski tai lapsi täyttää eläkkeen saamisen edellytykset.

Jos lapsi syntyy edunjättäjän kuoleman jälkeen, lesken oikeus eläkkeeseen 21 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla alkaa edunjättäjän kuolinpäivästä.

25 §

Oikeus lapseneläkkeeseen lakkaa seuraavan kuukauden alusta:

- 1) kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta;*
- 2) kun 20 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu lapsi ei enää täytä siinä säädettyjä edellytyksiä;*
- 3) kun lapsi annetaan ottolapseksi muulle kuin edunjättäjän leskelle tai tämän puolisolle;*
- 4) kun lapselle myönnetään kansaneläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke; tai*
- 5) kun lapsi, joka edunjättäjän kuollessa asui edunjättäjän kanssa samassa taloudessa ja jonka elatuksesta edunjättäjä vastasi, siirtyy omien vanhempiensa huollettavaksi.*

26 §

Oikeus alku- ja jatkoeläkkeeseen lakkaa seuraavan kuukauden alusta:

- 1) kun leski täyttää 65 vuotta; tai*
- 2) jos leski solmii uuden avioliiton ennen kuin hän on täyttänyt 50 vuotta.*

Oikeus jatkoeläkkeeseen lakkaa, jos leskelle myönnetään kansaneläkelain mukainen varhennettu vanhuuseläke. Jatkoeläkettä ei makseta samalta ajalta, jolta leski saa kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä.

Jos 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu avioliitto purkautuu viiden vuoden kuluessa eikä leskellä ole oikeutta tämän lain mukaiseen leskeneläkkeeseen purkautuneen avioliiton perusteella, lakkautettua leskeneläkettä aletaan hakemuksesta maksaa uudelleen.

27 §

Leskelle, jonka oikeus eläkkeeseen 26 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan lakkaa, maksetaan, jos hän on saanut leskeneläkettä vähintään vuoden ajalta, kertasuorituksena se leskeneläkkeen määrä, joka hänellä olisi ollut oikeus saada seuraavalta kolmelta vuodelta. Kertasuorituksen perusteena käytetään sitä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kuukausieläkettä, joka leskellä oli viimeksi oikeus saada. Kertasuoritukseen ei sisällytetä asumistukea.

Jos lakkautettua leskeneläkettä aletaan 26 §:n 3 momentin nojalla maksaa uudelleen, eläkkeestä vähennetään maksetun kertasuorituksen määrä siten, että kulloinkin maksettavan eläkkeen määrästä vähennetään kolmannes enintään yhdeksän vuoden ajan.

Saman edunjättäjän jälkeen kertasuoritus maksetaan vain kerran.

28 §

Lapseneläkkeeseen kuuluu eläkkeen perusmäärä, joka on 1 572 markkaa vuodessa. Alle 18-vuotiaan lapsen eläkkeeseen kuuluu lisäksi täydennysmäärä, jonka täysi määrä on 2 100 markkaa vuodessa.

Täydennysmäärää laskettaessa otetaan huomioon lapsen saman edunjättäjän jälkeen jatkuvasti saamat kansaneläkelain 26 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa ja 5 momentissa mainitut perhe- ja huoltoeläkkeet siten, että täydestä täydennysmäärästä vähennetään 50 prosenttia siitä näiden etuuksien yhteismäärän osasta, joka ylittää 1 460 markkaa vuodessa.

Täysosalle lapselle maksetaan lapseneläke kummankin vanhemman jälkeen.

29 §

Lesken alkueläkkeeseen kuuluu pohjaosa, lisäosa ja asumistuki. Sama koskee lesken jatkoeläkettä, kun:

1) leskellä on alle 18-vuotias yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa; tai

2) lesken kanssa samassa taloudessa asuu alle 18-vuotias lesken tai edunjättäjän lapsi, joka on asunut samassa taloudessa jo edunjättäjän kuollessa.

Muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa lesken jatkoeläkkeeseen kuuluu lisäosa ja asumistuki.

Leskeneläkkeen pohjaosasta, lisäosasta ja asumistuesta on voimassa, mitä 15 a §:n 2—6 momentissa on säädetty.

30 §

Leskeneläkkeen lisäosa määräytyy 15 b, 15 d ja 15 f §:n mukaan. Eläkkeensaajan työtulosta otetaan kuitenkin vuosituloa määrittäessä huomioon vain 60 prosenttia. Työtuloksi katsotaan palkkatulo sekä se osa liike- ja ammat-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

titulosta tai maatilataloudesta taikka muusta ansiotoiminnasta saadusta tulosta, jota on pidettävä kohtuullisena korvauksena mainitussa ansiotoiminnassa suoritetusta työstä. Työtuloksi katsotaan myös työttömyysturvalain (602/84) mukainen työttömyyspäiväraha sekä työkyvyttömyyden perusteella maksettava päiväraha tai tähän rinnastettava vuodelta tai sitä lyhyemmältä ajalta maksettava ansionmenetyksen korvaus.

Lisäosan tarkistamisesta on voimassa, mitä 16—18 §:ssä on säädetty.

31 §

Jos lapseneläkkeeseen vaikuttavassa eläkkeessä on tapahtunut muu kuin indeksisidonaisuudesta johtuva muutos, eläkkeen määrä on tarkistettava.

4 luku

Erinäiset säännökset

32 §

Perhe-eläkettä maksetaan eläkeoikeuden syntymistä seuraavan kuukauden alusta. Perhe-eläkettä ei kuitenkaan ilman erityistä syytä makseta pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen eläkkeen hakemista.

Mikäli samalta ajalta, jolta edunsaajalle myöhemmin myönnetään kansaneläke, on maksettu perhe-eläkettä, pidetään viimeksi mainittua kansaneläkkeen ja sen lisien osasuorituksena.

33 §

Tämän lain mukaisen leskeneläkkeen saajalle voidaan suorittaa koulutustukea. Erityisistä syistä koulutustukea voidaan suorittaa senkin jälkeen, kun oikeus leskeneläkkeeseen on lakannut. Koulutustukena korvataan kustannukset koulutuksesta ammattiin, jolla lesken arvioidaan voivan hankkia pääasiallisen toimeentulonsa.

Koulutuksesta johtuvina kustannuksina pidetään opiskelusta ja opiskeluvälineistä aiheutuvia kustannuksia sekä koulutuksen aiheuttamia lisäkustannuksia asunnosta, ravinnosta ja tarpeellisesta työvaatetuksesta sekä tarpeellisista matkakuluista. Koulutuksen aiheuttamina kustannuksina voidaan lisäksi korvata kustannukset, jotka koulutusaikana aiheutuvat lasten hoidosta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Jos koulutustuen saaja ei opiskele säännöllisesti tai opiskelu ei osoittaudu menestykselliseksi, hänelle myönnetty koulutustuki voidaan lakkauttaa.

Tarkemmat säännökset koulutustuen myöntämisestä annetaan asetuksella.

34 §

Sosiaalivakuutustoimikunnan tehtävänä on sen lisäksi, mitä kansaneläkelain 67 §:ssä on säädetty, vahvistaa leskeneläkkeen lisäosaan vaikuttavat tulot kansaneläkelain 26 §:n 1 momentissa mainittuja ja muita niihin rinnastettavia etuuksia lukuun ottamatta.

35 §

Jos alaikäinen lapsi ei ole holhoojansa huollettavana, eläke voidaan maksaa henkilölle, jonka huollettavana lapsi on. Ennen eläkkeen maksamista kansaneläkelaitoksen on kuultava sosiaalilautakuntaa.

Lapseneläke voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle, jos sen maksamista eläkkeen nostamiseen oikeutetulle henkilölle ei voida pitää erityisistä syistä tarkoituksenmukaisena. Eläke voidaan tällöin sosiaalilautakunnan suostumuksella maksaa myös muulle henkilölle.

Eläke voidaan maksaa 15 vuotta täyttäneelle lapselle itselleen, jos holhooja siihen suostuu. Eläke voidaan maksaa lapselle itselleen myös ilman holhoojan suostumusta, jos siihen on erityisiä syitä.

36 §

Tämän lain nojalla myönnettävistä etuuksista kansaneläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset korvataan valtion varoista noudattaen vastaavasti, mitä on säädetty valtion osuuden suorittamisesta kansaneläkelaitokselle kansaneläkkeen lisäosakustannuksista. Valtio suorittaa kuitenkin etukäteen 90 prosenttia maksettaviksi lähetettyjen eläkkeiden määrästä.

Tämän lain mukaisesta toiminnasta aiheutuvat hallintokulut luetaan kansaneläkelaitoksen hallintokustannuksiksi.

37 §

Jollei tässä laissa toisin säädetä noudatetaan soveltuvin osin lisäksi, mitä on säädetty kansaneläkelain 35, 37—39, 39 b—42, 42 b—43, 44—46, 69—73, 74—75, 79—83 ja 84—88 a §:ssä. Kansaneläkelain 41 §:ssä säädetyn

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

10 vuoden Suomessa asumisvaatimuksen estämättä lapseneläke voidaan suorittaa lapselle, jonka huoltaja saa leskeneläkettä saman edunjättäjän jälkeen.

Tarkastuslautakunnan päätökseen tyytymätön saa hakea muutosta vakuutusoikeudelta myös 18 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa.

Tämän lain mukaan maksettavien eläkkeiden sitomisesta elinkustannuksiin on vastavasti voimassa, mitä kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (348/56) on säädetty.

38 §

Pankki ja muu rahalaitos on velvollinen pyynnöstä antamaan eläkelaitokselle, sosiaalivakuutustoimikunnalle, tarkastuslautakunnalle ja vakuutusoikeudelle tietoja, jotka ovat tarpeen lesken eläkeoikeuden tai leskeneläkkeen määrän selvittämiseksi.

39 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Jos edunjättäjä on kuollut ennen tämän lain voimaantuloa ja lapsi täyttää 16 vuotta tämän lain tultua voimaan, lapsella on 12 §:n 1 momentin 1 kohdasta poiketen oikeus saada lapseneläkettä siihen saakka, kun hän täyttää 18 vuotta. Tällaista lasta huoltavalle leskelle maksetaan 13 §:n 2 momentista poiketen, 9 b §:n 1 kohdan nojalla maksettavaa jatkoeläkettä vastaavalta ajalta. Tämän jälkeen leskellä on 9 b §:n 3 kohdasta poiketen oikeus saada jatkoeläkettä, jos hän oli täyttänyt 40 vuotta silloin, kun lapsi täytti 18 vuotta.

Jos lapsi saa puoli-orvon eläkettä tämän lain voimaan tullessa ja toinenkin hänen vanhemmistaan kuolee, lapseneläke muutetaan 28 §:n mukaiseksi täysorvon eläkkeeksi.

Jos leski saa eläkettä tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan 15 b §:n 7 momenttia, kun perhe-eläkettä muutoin tarkistetaan lain tultua voimaan.

Mitä tässä laissa on säädetty lapsesta, sovelletaan ottolapseen myös silloin, kun tuomioistuimien antanut suostumuksensa lapseksiotta-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

miseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980. Tällaisella ottolapsella ei ole oikeutta lapseneläkkeeseen luonnollisten vanhempiensa jälkeen.

Tässä laissa säädetyt markkamäärät vastaavat virallisen elinkustannusindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 1981 maaliskuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on laskettu.

6.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain 23 § ja 33 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 23 § 23 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1217/88) ja 33 §:n 1 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (103/82) ja 4 momentti 30 päivänä joulukuuta 1965 annetussa laissa (705/65), sekä

lisätään 33 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 30 päivänä joulukuuta 1965 ja 5 päivänä helmikuuta 1982 annetuilla laeilla, uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

Vakuutetulla, joka ei ole Suomen kansalainen, on oikeus saada tämän lain mukaisia etuuksia, jos hän välittömästi ennen etuuden alkamista on yhdenjaksoisesti asunut Suomessa vähintään viisi vuotta.

23 §

Vakuutetulla, joka ei ole Suomen kansalainen, on oikeus saada tämän lain mukaista eläkettä, jos hän välittömästi ennen eläkkeen alkamista on yhdenjaksoisesti asunut Suomessa vähintään viisi vuotta.

Tämän lain mukaista hautausavustusta suoritetaan Suomessa asuneen ulkomaan kansalaisen kuoltua vain, jos hän oli välittömästi ennen kuolemaansa asunut Suomessa yhdenjaksoisesti vähintään viisi vuotta.

33 §

Jos vakuutettu, joka ei saa vanhuus-, työkyvyttömyys- eikä työttömyyseläkettä, kuolee, hänen puolisolleen suoritetaan hautausavustusta. Jos vakuutetulta ei jäänyt puolisoa tai jos vakuutettu ja hänen puolisonsa asumuseron tai muutoin välien rikkoutumisen taikka muun sellaisen syyn vuoksi asuivat erillään, hautausavustus suoritetaan kuolinpesälle. Hautausavustus on 2 221 markkaa.

33 §

Jos Suomessa asuva henkilö, joka ei saa tämän lain mukaista eläkettä, kuolee, suoritetaan hänen jälkeensä hautausavustusta. Hautausavustuksen määrä on 2 221 markkaa. Avustus suoritetaan leskelle. Jos henkilö ei ollut naimisissa tai jos hän ja hänen puolisonsa asuivat välien rikkoutumisen vuoksi erillään, hautausavustus suoritetaan kuolinpesälle.

Voimassa oleva laki

Hautausavustusta on *uhalla*, että oikeus sen saamiseen muuten on menetetty, haettava siten kuin asetuksella määrätään, yhden vuoden kuluessa *vakuutetun* kuolinpäivästä. Kuolinpesän hoitajalla on oikeus kuolinpesän puolesta hakea ja nostaa hautausavustus.

Ehdotus

Hautausavustusta on haettava siten kuin asetuksella säädetään yhden vuoden kuluessa kuolinpäivästä *tai muutoin* oikeus sen saamiseen on menetetty. Kuolinpesän hoitajalla on oikeus hakea ja nostaa hautausavustus kuolinpesän puolesta.

Hautausavustus voidaan myöntää, kun on todennäköistä, että henkilö on kuollut, vaikka selvitystä kuolemasta ei voida esittää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Tämän lain 33 §:n 1 momentissa säädetty markkamäärä vastaa virallisen elinkustannusindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 1981 maaliskuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on laskettu.

7.

Laki**eläkkeensaajien asumistukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä heinäkuuta 1978 annetun eläkkeensaajien asumistukilain (591/78) 1 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 1 momentti, 8 §:n 1 momentin 2 kohta ja 11 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat, 5 § 7 päivänä tammikuuta 1982 annetussa laissa (21/82), 6 §:n 1 momentti 5 päivänä helmikuuta 1982 annetussa laissa (112/82) sekä 8 §:n 1 momentin 2 kohta 26 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa laissa (671/85), sekä

lisätään 6 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 18 päivänä tammikuuta 1985, 25 päivänä heinäkuuta 1986 ja 5 päivänä helmikuuta 1988 annetuilla laeilla (56/85, 590/86 ja 127/88), uusi 3 a kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Kansaneläkkeen ja rintamasotilaseläkkeen saajan asumiskustannusten alentamiseksi suoritetaan eläkkeen lisänä asumistukea sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Leskeneläkkeenä suoritettavasta asumistuesta säädetään *perhe-eläkelaisa* (38/69).

Ehdotus

1 §

Kansaneläkkeen, rintamasotilaseläkkeen ja *perhe-eläkelain* (38/69) mukaisen leskeneläkkeen saajan asumiskustannusten alentamiseksi suoritetaan eläkkeen lisänä asumistukea sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Leskeneläkkeenä *voidaan suorittaa myös pelkästään asumistukea.*

5 §

Jos puolisoista toiselle on myönnetty kansaneläke ja toiselle rintamasotilaseläke tai jos molemmille puolisoille on myönnetty rintamasotilaseläke, on asumistuesta soveltuvin osin

5 §

Jos puolisoista toiselle on myönnetty kansaneläke ja toiselle rintamasotilaseläke tai *leskeneläke taikka* jos molemmille puolisoille on myönnetty rintamasotilaseläke tai *leskeneläke*

Voimassa oleva laki

voimassa, mitä *tämän lain* 3 §:n 4 momentissa on säädetty.

6 §

Vuositulolla tarkoitetaan sitä tosiasiallista tuloa, jota eläkkeensaajan tai, jos hän on naimisissa, puolisoiden voidaan kohtuullisen arvion mukaan edellyttää jatkuvasti vuosittain saavan, lisättynä kahdeksalla prosentilla siitä määrästä, jolla eläkkeensaajan omaisuuden arvo ylittää 36 000 markkaa tai, jos hän on naimisissa, jolla puolisoiden omaisuuden arvo ylittää 57 600 markkaa. Vuosituloon lisätään kansaneläkkeeseen kuuluvan lisäosan sekä rintamasotilaseläkkeen vuotuiset määrät sen ajankohdan mukaisina, josta lukien asumistuki myönnetään tai tarkistetaan. Rintamasotilaseläkkeensaajan tai, jos hän on naimisissa, eläkkeensaajan ja hänen puolisonsa vuositulosta vähennetään 6 190 markkaa.

Vuosituloksi ei kuitenkaan lueta:

Ehdotus

taikka toiselle rintamasotilaseläke ja toiselle leskeneläke, asumistuesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 3 §:n 4 momentissa on säädetty.

6 §

Vuositulolla tarkoitetaan sitä tosiasiallista tuloa, jota eläkkeensaajan tai, jos hän on naimisissa, puolisoiden voidaan kohtuullisen arvion mukaan edellyttää jatkuvasti vuosittain saavan, lisättynä kahdeksalla prosentilla siitä määrästä, jolla eläkkeensaajan omaisuuden arvo ylittää 36 000 markkaa tai, jos hän on naimisissa, jolla puolisoiden omaisuuden arvo ylittää 57 600 markkaa. Vuosituloon lisätään kansaneläkkeeseen *ja leskeneläkkeeseen* kuuluvan lisäosan sekä rintamasotilaseläkkeen vuotuiset määrät sen ajankohdan mukaisina, josta lukien asumistuki myönnetään tai tarkistetaan. Rintamasotilaseläkkeensaajan tai, jos hän on naimisissa, eläkkeensaajan ja hänen puolisonsa vuositulosta vähennetään 6 190 markkaa.

3 a) perhe-eläkelain mukaista pohjaosaa eikä koulutustukea;

8 §

Asumistuen määrä tarkistetaan:

2) kun asumistuen saajan puolisolle myönnetään kansaneläke *tai* rintamasotilaseläke tai se lakkautetaan taikka kun asumistuen saajan puoliso, joka saa varhennettua vanhuuseläkettä, täyttää 65 vuotta taikka kun perhesuhteet muutoin muuttuvat; tai

2) kun asumistuen saajan puolisolle myönnetään kansaneläke, rintamasotilaseläke *tai perhe-eläkelain mukainen leskeneläke* tai se lakkautetaan taikka kun asumistuen saajan puoliso, joka saa varhennettua vanhuuseläkettä, täyttää 65 vuotta *tai* kun perhesuhteet muutoin muuttuvat; tai

11 §

Rintamasotilaseläkkeeseen suoritettavasta asumistuesta aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista noudattaen, mitä rintamasotilaseläkkeen kustannusten korvaamisesta on säädetty.

Rintamasotilaseläkkeeseen *tai leskeneläkkeeseen* suoritettavasta asumistuesta aiheutuvat kustannukset maksetaan valtion varoista noudattaen, mitä *näiden eläkkeiden* kustannusten korvaamisesta on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990.

Asumistuki, jota maksetaan tämän lain voi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

maan tullessa, muutetaan tämän lain mukaiseksi, kun asumistuen määrä tarkistetaan 8 §:n mukaan.

Tässä laissa säädetyt markkamäärät vastaavat virallisen elinkustannusindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 1981 maaliskuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on laskettu.
